

EDICE INSPIRACE

Pavel Martinovský
a kolektiv

HISTORICKÉ a DIDAKTICKÉ INSPIRACE

VIA CAROLINA

Nápady v roce
Karlova výročí
700 let od narození

ASUD

EDICE INSPIRACE

Pavel Martinovský
a kolektiv

HISTORICKÉ A DIDAKTICKÉ INSPIRACE

VIA CAROLINA

Nápady v roce Karlova výročí
700 let od narození

Tento sborník vyšel v rámci *Dotačního programu MŠMT na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2016, č.j. MSMT-9561/2016-3.*

© ASUD 2016

ISBN 978-80-903419-9-9

Pár slov úvodem

Via Carolina nepředstavuje pouze prvotní význam sousloví, čímž je myšlena (nejen) obchodní cesta spojující Prahu s Norimberkem, neboli České království se Svatou říší římskou. Chápeme *Karlovu cestu* v širším významu i jako jeho cestu osobní, jako cestu stavitele, zakladatele, křesťana, ale také syna, otce, manžela.

Cestou je myšleno i panovníkovo okolí, prostředí, v němž Karel IV. žil, jde o středověkou společnost, každodennost, mobilitu, o architekturu i umění.

Sborník *Via Carolina* obsahuje jak didaktické, tak metodické materiály využitelné především na základních a středních školách.

Jeho snahou je inspirovat, dávat návod, být jakousi kuchařkou, dle které vyučující namíchá pro své žáky zajímavou hodinu, plnou poznání.

Jako vedlejší, avšak ne zanedbatelný cíl, si projekt klade záměr podpořit rozvoj čtenářských gramotností v hodinách dějepisu a společenských věd.

Protože se s Otcem vlasti vydáváme na *cestu*, zvolili jsme oproti předchozím metodickým listům poněkud netradiční obálku. Děkujeme naší milevské tiskárně za originální řešení obálky, neboť se se sborníkem můžeme vydat na skutečnou *Karlovu cestu*...

Pavel Martinovský

OBSAH

DROBNOSTI

<i>Ludmila Bursíková: Drobňůstky do hodin s Karlem IV.</i>	6
<i>Karel Kříž: Co by bylo, kdyby?</i>	11
<i>Pavel Martinovský: Hradby Nového Města pražského</i>	14
<i>Ludmila Bursíková: Monogram Karla IV.</i>	16
<i>Pavel Martinovský: Puzzle</i>	18
<i>Pavel Martinovský: Karel a falzum</i>	19

VĚTŠÍ PRÁCE

<i>Jitka Fárová: Hymna o Karlu IV.</i>	22
<i>Dagmar Šumberová: Karel IV. – cesta za císařskou korunou</i>	27
<i>Pavel Martinovský: Facebook</i>	31
<i>Pavel Martinovský: Karel IV. jako manažer</i>	34
<i>Ludmila Bursíková: Morality Karla IV.</i>	38
<i>Petra Peterková a Pavel Martinovský: Sochy</i>	41
<i>Jaroslav Santner: Za vším hledej Karla</i>	46
<i>Pavel Martinovský: Proč byl založen klášter Na Slovanech?</i>	51
<i>Božena Hanáková: Královské koruny</i>	56
<i>Petra Peterková: Kritická práce s knihou</i>	58

DLOUHODOBÉ PROJKETY

<i>Kateřina Dražanová: Jak jsme si připomněli výročí 700. narození Karla IV.</i>	64
<i>Dagmar Šumberová: Karel IV. – zakladatel benediktinského kláštera v rámci urbanistického projektu Nové Město pražské</i>	68
<i>Marcela Svejkovská: Živé obrazy doby Karlovy</i>	70
<i>Božena Hanáková: Karlštejn z keramické hlíny</i>	73
<i>Jiří Beneš: Život člověka ve středověku</i>	76
<i>Dagmar Šumberová: Karel IV. – zakladatel univerzity</i>	80
<i>Petr Kočíř: Aktivity k výročí Karla IV.</i>	83
<i>Ivan Bauer: Karel IV. – úvod do projektu</i>	87
<i>Pavel Horák: L. P. 2016 – rok Karla IV. na naší základní škole</i>	91
<i>Jiří Beneš: Myši – mezipředmětový středověk na I. stupni</i>	100
<i>Hana Zapadlová: O pohár krále Karla</i>	106
<i>Martina Kalčíková: Karel IV. a jeho doba</i>	117
<i>Pavel Martinovský: Exkurze po stopách Karla IV. do Norimberku</i>	127

Drobnosti

Drobné nápady k oživení hodin, motivační prvky

DROBNŮSTKY DO HODIN S KARLEM IV.

Ludmila BURSÍKOVÁ, Gymnázium Opatov, Praha

Dovednosti: *argumentace na základě znalostí
čtenářské dovednosti
vyhledávání souvislostí*

Mezipředmětové vztahy:
výtvarná výchova

Časová dotace: *dílčí aktivity cca 5 – 15 minut*

Pomůcky: *záleží na podobě, pro jakou se vyučující rozhodne.
(Pokud bylo vše probráno, pak by žáci měli pracovat bez pomůcek, jen odpovídat. Ale je možno pro žáky připravit encyklopedie, pracovat s učebnicemi, s dějepisným atlasem, nebo nechat žáky pracovat s internetem.)*

Neustále bojuji s tím, že studenti se naučí látku, ale přehled jim chybí, tak do hodin dávám drobné úkoly, které je nutí podívat se dále než je probírané učivo. Jsou to jen drobné nápady, které zpestřují hodinu. Třeba je využijete. Správné odpovědi u úkolů 1 – 5, 7 a 8, 12 jsou podtrženy.

ÚKOL 1

Která města by mohl během svého života navštívit Karel IV.?

Vyber: Prahu, Londýn, New York, Paříž, Rio de Janeiro, Berlín, Melbourne, Vídeň, Cheb, Avignon, Florencii, Gízu, Tábor (jižní Čechy), Jeruzalém.

Řešení: Prahu, Londýn, New York, Paříž, Rio de Janeiro, Berlín, Melbourne, Vídeň, Cheb, Avignon, Florencii, Gízu, Tábor (jižní Čechy), Jeruzalém.

ÚKOL 2

S kým si mohl Karel IV. popovídat r. 1356 u číše vína?

Vyber: Janem Husem, Petrem Parléřem, Buškem z Velhartic, Janem Lucemburským, Eliškou Přemyslovnou, Arnoštem z Pardubic, Annou Svídnickou, Leonardem da Vinci, Kosmou, Přemyslem Otakarem I., Janem Žižkou, Kazimír III., J. A. Komenským, Rudolfem II.

Řešení: Janem Husem, Petrem Parléřem, Buškem z Velhartic, Janem Lucemburským, Eliškou Přemyslovnou, Arnoštem z Pardubic, Annou Svídnickou, Leonardem da Vinci, Kosmou, Přemyslem Otakarem I., Janem Žižkou, Kazimír III., J. A. Komenským, Rudolfem II.

ÚKOL 3

Kdo by mohl přijet na korunovaci Karla IV. do Prahy r. 1347?

Vyber: Francesco Petrarca, Vilém Dobytel, Blanka z Valois, Václav II., Václav IV., papež Kliment VI., Eduard III., Arnošt z Pardubic, Zikmund Lucemburský, sv. Václav, Beneš Krabice z Weitmile, Boccaccio Giovanni, Přemysl Otakar II., John Viklef.

Řešení: Francesco Petrarca, Vilém Dobytel, Blanka z Valois, Václav II., Václav IV., papež Kliment VI., Eduard III., Arnošt z Pardubic, Zikmund Lucemburský, sv. Václav, Beneš Krabice z Weitmile, Boccaccio Giovanni, Přemysl Otakar II., John Viklef.

ÚKOL 4

Které stavby mohl návštěvník Prahy vidět v době vlády Karla IV.?

Poznámka: jedná se i o rozestavěné objekty.

Vyber: Chrám sv. Víta, Národní divadlo, Jiřský klášter, rotunda sv. Martina na Vyšehradě, Karlův most, Národní muzeum, Staroměstská mostecká věž, kostel Panny Marie Sněžné, Betlémská kaple, chrám sv. Mikuláše na Malostranském náměstí.

Řešení: Chrám sv. Víta, Národní divadlo, Jiřský klášter, rotunda sv. Martina na Vyšehradě, Karlův most, Národní muzeum, Staroměstská mostecká věž (začala se stavět v poslední čtvrtině 14.st.), kostel Panny Marie Sněžné, Betlémská kaple, chrám sv. Mikuláše na Malostranském náměstí.

ÚKOL 5

Které předměty mohl užít kuchtík v královské kuchyni?

Vyber: vařečku, tlakový hrnec, kotlík, vidličku, nůž, lžíci, misku, trojnožku, pánev, díz, porcelánový talíř, žernovy.

Řešení: vařečku, tlakový hrnec, kotlík, vidličku, nůž, lžíci, misku, trojnožku, pánev, díz, porcelánový talíř, žernovy.

ÚKOL 6

Spoj místa s událostmi: Karlštejn

Řím

Loket

Karlovy Vary

Praha

Nové Město

Norimberk

Itálie

Kresčak

Zbraslavský klášter

vězení malého Karla

výchova mladého Karla

území získané sňatkem

hrob matky

lázně

místo korunovačních klenotů

korunovace císařem

nově založené město

místo konání říšských sněmů

sídelní město

	Braniborsko Paříž	pokus o otrávení Karla místo smrti Jana Lucemburského.
Řešení:	Karlštejn Řím Loket Karlovy Vary Praha Nové Město Norimberk Itálie Kresčák Zbraslavský klášter Braniborsko Paříž	místo korunovačních klenotů korunovace císařem vězení malého Karla lázně sídelní město nově založené město místo konání říšských sněmů pokus o otrávení Karla místo smrti Jana Lucemburského hrob matky území získané sňatkem výchova mladého Karla.

ÚKOL 7

Ke kterým světcům se mohl modlit Karel IV.?

Vyber: ke sv. Václavu, sv. Janu Nepomuckému, sv. Ludmile, sv. Markétě, sv. Vojtěchovi, sv. Ignácovi z Loyoly, sv. Prokopovi, sv. Anežce České, sv. Vítu, sv. Zikmundovi, sv. Zdislavě z Lemberka, sv. Benediktovi z Nurcie.

Řešení: ke sv. Václavu, sv. Janu Nepomuckému, sv. Ludmile, sv. Markétě, sv. Vojtěchovi, sv. Ignácovi z Loyoly, sv. Prokopovi, sv. Anežce České (v době Karlově není ještě svatá), sv. Vítu, sv. Zikmundovi, sv. Zdislavě z Lemberka (v době Karlově není ještě svatá), sv. Benediktovi z Nurcie.

ÚKOL 8

Kteří z vyjmenovaných světců v úkolu 8 jsou českého původu?

Vyber: sv. Václav, sv. Jan Nepomucký, sv. Ludmila, sv. Markéta, sv. Vojtěch, sv. Ignác z Loyoly, sv. Prokop, sv. Anežka Česká, sv. Vít, sv. Zikmund, sv. Zdislava z Lemberka, sv. Benedikt z Nurcie.

Řešení: sv. Václav, sv. Jan Nepomucký, sv. Ludmila, sv. Markéta, sv. Vojtěch, sv. Ignác z Loyoly, sv. Prokop, sv. Anežka Česká, sv. Vít, sv. Zikmund, sv. Zdislava z Lemberka, sv. Benedikt z Nurcie.

ÚKOL 9

O čem mohl vykládat učitel na farní škole žákům?

Vyber:

- ✓ klokanech v Austrálii
- ✓ johanitech v Jeruzalémě
- ✓ pěstování plodin zvaných rajčata
- ✓ izraelském králi Šalamounovi

- ✓ získávání stříbra v Kutné Hoře
- ✓ Kryštofu Kolumbovi
- ✓ boji proti Saladinovi
- ✓ benediktinském řádu
- ✓ statečném boji Jana Žižky

- Řešení:**
- ✓ johanitech v Jeruzalémě
 - ✓ izraelském králi Šalamounovi
 - ✓ získávání stříbra v Kutné Hoře
 - ✓ boji proti Saladinovi
 - ✓ benediktinském řádu

ÚKOL 10

Přiřad'te dílo a autora:

- Dílo:** Vita Caroli
obrazy svatých v Křížové kapli na Karlštejně
Chrám sv. Víta
diakritické písmo
Zpěvník
socha sv. Václava ve Svatováclavské kapli (Chrám svatého Víta)

- Autor:** Jan Hus
Karel IV.
Mistr Theodorik
Petr Parlér a Matyáš z Arassu
Petrarca

- Řešení:** Vita Caroli – Karel IV.
obrazy svatých v Křížové kapli na Karlštejně – Theodorik
Chrám sv. Víta – Matyáš z Arassu, Petr Parlér
diakritické písmo – Jan Hus
Zpěvník – Petrarca
socha sv. Václava ve Svatováclavské kapli (Chrám svatého Víta) – Petr Parlér, některé zdroje uvádí Jindřicha Parléře

ÚKOL 11

Co vyráběli tyto řemeslníci?

Vyber: rukavičnick, pasíř, klumplíř, šlojířník, biretník, dráteník, nožíř, brníř, sedlář, právovárečník

- Řešení:** rukavičnick (rukavice z vlny)
pasíř (umělecké pásy – zlaté, stříbrné)
klumplíř (vyšivač hedvábím, zlatem – brokáty, stříbrem)

šlojířník (krajky, závoje)
biretník (kloboučník)
dráteník (výrobce drátů)
nožíř (výroba nožů)
brníř (výroba brnění)
sedlář (výroba sedel)
právovářčník (pivovarník).

ÚKOL 12

Které hudební nástroje mohla šlechta slyšet při slavnosti?

Vyber: tamburína, loutna, šalmaj, flétna, cink, bubínek, fafnoch, niněra, rohy, dudy, varhany, psaltérium, harmonika.

Řešení: tamburína, loutna, šalmaj, flétna, cink, bubínek, fafnoch, niněra, rohy, dudy, varhany (ve středověku byly malé přenosné), psaltérium, harmonika.

ÚKOL 13

Noviny.

- Navrhi, jak by vypadaly noviny z doby Karla IV. (stačí jeden list).
- Vytvoř inzerát, v kterém stavební huť Petra Parléře hledá kameníky.

Možno pracovat i ve skupinách.

ÚKOL 14

Na závěr už jen pár otázek:

- Co nemohl jíst Karel IV. při slavnosti?
- Co mohli pěstovat lidé na zahradě v době vlády Karla IV.?
- Které obrazy nemohl mít ve své „obrazárně“?
- Které stromy mohli lovci vidět v lese při lovu?
- Která zvířata lovci mohli ulovit?
- Které bylinky a koření mohly hospodyňky pěstovat na zahrádce?

ÚKOL 15

Závěrečná aktivita

Úspěch mám se středověkou hudbou, pokud pustím středověkou písničku TOTUS FLOREO (je na you toubé). Vyhledejte si ji z CD Hudba v českých zemích v době Karla IV. Dále pak od skupiny Krless nebo Peregrín (hrají ji téměř všechny skupiny hrající středověkou hudbu). A na závěr ji pustím v podání německé skupiny In Extrémo nebo Ramsteinn. Studenti jsou překvapeni, jak se taková středověká skladba dá dnes interpretovat.

CO BY BYLO, KDYBY?

Karel KRÍŽ, v duchodu

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
globální souvislosti

Mezipředmětové vztahy:
fyzika, chemie, přírodopis, technika, český jazyk

Časová dotace: záleží na zadání – od 10 minut až hodina

Pomůcky: encyklopedie, internet
dějepisné atlasy Kartografia

Úvodní poznámka PM:

Pan učitel Kríž prošel školami několika typů, učil v Praze i na několika různých místech Čech. Svou kariéru začal s umístěnkou na severozápadě země. Jak říkal, vždy se snažil nějakým způsobem dějepis přiblížit dětem, aby se nestal jen vědou o jménech a číslech. Když jsem mu na to řekl, že je svým způsobem moderní, jen se pousmál.

Z jeho nápadů jsem si dovolil sestavit tento příspěvek. I když dané úkoly, dnes bychom řekli projekty, se žáky zpracovával před mnoha lety, neztratily nic ze svého přínosu. Věřím, že pro mnohé budou i dnes inspirací ve výuce.

Úkol pro žáky:

Vyber z dané doby libovolný vynález (objev). Představ si, že by tento vynález (objev) mohl mít (znal ho) Karel IV. Používal by ho? Na co (za jakým účelem)? Měl by z něho radost?

K práci jsme využíval různé hodiny, které jsem učil, klidně český jazyk, nebo občanskou výchovu. Mohli jsme si vyprávět i během výtvarné výchovy a při ručních pracích. Záleželo jen na vhodném „objektu“, který jsme zpracovávali.

Vynálezy jsme buď hledali v různých člancích, encyklopediích a knihách. Záleželo vždy na potřebě – například v týdnu, ve kterém probíhala výuka, bylo nějaké významné výročí. Velkým pomocníkem mi býval televizní pořad *Kalendárium* (vysílala ČST, dnes ČT – <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095927644-kalendarium/>), dále jsou k dispozici různé internetové stránky, vedle wikipedie např. <http://www.top365.cz/> – pozn. PM).

Například jsem žákům zadal v pondělí úkol: tento týden má výročí narození Thomas Alva Edison. Do středy zjistěte nějaké jeho vynálezy nebo objevy.

Ve středu jsme si na hodině popovídali o přínosu Thomase Alvy Edisona pro lidstvo a pak jsem zadal úkol do pátku: napište krátkou úvahu, který z Edisonových vynálezů (objevů) by Karel IV. ocenil a využil? Na co by mu byl?

Žák si například vybral vynález žárovky a psal o žárovce. Takové vynálezy byly Karlem IV. pravidelně přijímány, žáci si vymýšleli, jak by panovník na Karlštejně zavedl elektrické osvětlení, aby mohl pracovat i v noci, aby si osvětlil kapli a podobně. Vzpomínám, jak jeden žák napsal, že by Bušek z Velhartc zavedl Karlovi osvětlení i do sklepa, aby viděl na soudky s vínem. To jsem měl rád, když žák přišel s něčím originálním a zároveň ukázal své znalosti. Žák přednesl Nerudovu *Romanci o Karlu IV.*

Jenomže potom jsem se zeptal, kde by Karel IV. vzal elektřinu do své soustavy osvětlení? A žákům teprve teď došlo, že samotná žárovka nestačí. Následoval tedy další úkol, zjistit, zda by za pomoci dobových schopností a dovedností středověký člověk mohl vymyslet a vyrobit přístroj, díky němuž by Karel IV. získával elektřinu?

V tomto případě nám pomáhaly obrázky zařízení z dolů, středověký člověk znal „točivý moment“, základ dynamo. Nebo si žáci všimli velkého kola, v němž lidé chodili, aby se kolo roztočilo a získaná energie byla potřeba – jako například existuje u studny na Karlštejně. Samozřejmě jsme středověkého člověka museli malinko popostrčit, naučit ho vyrobit technicky náročnější součástku, ale to vše bylo v toleranci. Důležité bylo, že si žáci uvědomili, jak jednotlivé objevy a postupy spolu souvisí.

Během tohoto kroku práce se osvědčily knihy *Už vím proč* H. a E. Škodových a V. Kubašty.

Nebo jsem dal vynálezy žákům na kartičkách a oni si vybírali jeden objev, nebo z kartiček losovali. Obsah kartiček jsem neustále obměňoval.

Nebo žáci dostali ve skupině soupis několika objevů určité doby a museli se domluvit na jednom, který by byl pro Karla IV. nejpřínosnějším.

Příklad ze 16. století:

tužka, umělá končetina, objev heliocentrické soustavy, kolečkový zámek u pistolí. A to se mi líbilo, jak se žáci rozhodovali: panovník podporoval vzdělanost, tedy vynález tužky by jistě ocenil. Na stranu druhou trpěl mnoha zraněními a nemocemi. Neocenil by i objevy lékařské vědy, zde zastoupené umělou končetinou? Nebo by raději chtěl mít vylepšené stříelné zbraně!? Mohl by snáze uskutečňovat svou politiku. Svě plány a cíle.

Tato cvičení se dají využít na libovolného panovníka, nebo libovolnou dobu.

Využití podobných cvičení bylo různé.

Třeba jsem se žáky pracoval 5 minut. Jako motivace v hodinách dějepisu. Cvičení se dalo využít v hodinách slohu jako mluvní cvičení, nebo v hodinách, kdy se probíral popis, nebo se učila úvaha.

Také jsem cvičení využil v hodinách skladby. Proč Karel IV. vynález nemohl používat? Odpovědi jsou věty vedlejší příslovečné příčinné důvodové.

Za jakým účelem by Karel IV. vynález použil? Odpovědí je věta vedlejší příslovečná účelová.

Velkým problémem bylo shánět publikace, ze kterých by se dalo čerpat. Kromě různých encyklopedií mi velmi pomohly publikace *Přemožitelé času*, které vycházely v 80. letech, později řada *Dějiny v obrazech*, které vydával Albatros v 90. letech.

Další velkou pomocí byly dějepisné atlasy z Kartografie, žáci si v přehledných tabulkách na začátku jednotlivých dílů mohli vyhledávat, kdy jednotlivé vynálezy a objevy spatřily světlo světa.

Dnes, díky internetu, jsou možnosti obrovské.

Ale bavili jsme se i o zeměpisných objevech, například co by Karel IV. říkal Kolumbovu objevení Ameriky? Jak by se s tímto faktem vyrovnal? Dokázal by ho využít?

Nebo jsme nechali panovníka promlouvat s osobnostmi pozdější doby.

Co by se stalo, kdyby na dvůr Karla IV. dorazil Jan Amos Komenský: Našli by s Karlem společnou řeč? Podpořil by císař římský Komenského snahu o všeobecné vzdělání?

Kdyby jel Karel IV. krajinou a uviděl by pod stromem sedět muže, kterak zkoumá jablko. Dal by se s ním do řeči? A co kdyby zjistil, že uvedeným mužem je Isaac Newton?

HRADBY NOVÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO

Pavel MARTINOVSKÝ, ZŠ Vratislavova, Praha 2

Dovednosti: *matematické dovednosti
argumentace na základě znalostí*

Mezipředmětové vztahy:
matematika

Časová dotace: *5 – 10 minut, ale v několika po sobě jdoucích hodinách*

Pomůcky: *text, výpočty (na papíře)*

Použitá literatura: *Lorenc, V.: Nové Město pražské. Praha 1973.*

S kolegyní matematickou se známe velice dlouho a občas se vzájemně škádlíme. Vymýšlíme různé vtípky a nebojíme se do nich zapojit žáky. Vše probíhá v rámci mezipředmětových vztahů, i když tomu tak samozřejmě neříkáme. Jen spojujeme dějepis s matematikou a fyzikou. Vše začalo prvním úkolem z hodiny dějepisu do hodiny matematiky – vyřešte s paní učitelkou...

Fakta z knihy V. Lorence *Nové Město pražské*, která poukazují na úžasný zakladatelský, stavitelský a organizační počín:

Během stavby Nového Města pražského v letech 1348 – 1351 bylo postaveno cca 650 domů a na 3 km hradeb (o výši 6 metrů a šíři 2 metrů). Celkem tedy bylo postaveno cca 400 000 m³ zdiva.

Se sedmáky ona cifra ani nehne. Položme si otázku, může si sedmák představit, kolik to je, když se řekne 400 000 m³ zdiva? Přesvědčil jsem se, že nikoliv, a tak jsem jim pomohl.

Na tabuli jsem napsal:

v letech 1348 – 1351 ... cca 400 000 m³ zdiva

Představte si běžný nákladní automobil Tatra 815 S3 6x6. Do korby se vejde 10m³. Připusťme, že stavíme zdiva v celku a nikoliv po jednotlivých zdech domů a hradeb. Zkuste s paní učitelkou na hodině matematiky vypočítat, kolikrát by se „tatrovka“ musela otočit, aby navozila materiál na stavbu?

Žáci se na další hodině pochlubili výsledkem, ke kterému došli na hodině matematiky. Pokud se na 1 Tatru vejde 10 m³, tak musíme spočítat 400 000: 10. Tedy by vůz Tatra jel 40 000 jízď! To už bylo pro sedmáky srozumitelnější a uznale pokývali hlavou.

V dalších letech jsme k úvodní myšlence přidávali další informace a vzájemně s kolegyní i vylepšovali zadání. V tuto chvíli jsme tak daleko, že zjišťujeme – odkud by se kámen na stavbu bral? V úvahu připadají místa středověké těžby stavebního kamene: Petřín, Strahov, Letná, Břevnov, Podolí – Dvorce. Připusťme, že by doba jízdy byla 1 hodinu tam a 1 hodinu zpět (včetně nákladky a vyložení vozu). Tedy 2 hodiny. Kdyby se pracovalo 10 hodin, vůz by se otočil 5x.

Když dáme čísla dohromady, máme 40 000 jízd, denně provedeme 5 jízd. Kolik dní bude jezdit 1 vůz Tatra?

Vyšlo nám číslo 800 dní. S jedním vozem Tatra bychom 800 dní stavěli Nové Město pražské, respektive 800 dní bychom naváželi zdivo (v ideálním stavu). A to se ještě nebavíme o jeřábu, nakladači a dalších dnešních vymoženostech!

Pokračujme však dál. Máme 800 dní, kolik to bude let, když vezmeme v úvahu, že se v neděli nepracuje? Opět na hodině matematiky žáci odečetli z 365 dní 52 neděl a vyšlo jim 313 dní. Tím pádem by se Nové Město stavělo 2 roky a 174 dní, neboli více než dva a půl roku.

Ovšem pozor, ještě zapomínáme na náboženské svátky a na rozmary počasí, přes zimu, kdy napadl sníh, by se v době Karla IV. jistě nestavělo.

Pokud trvala středověkým stavitelům stavba 3 roky, jak jsme si ukázali, s jedním nákladním vozem Tatra bychom měli co dělat, abychom jejich tempu stačili!

A tak můžeme počítat znovu, co kdybychom vozů měli 5?

Mohlo by se pokračovat dále. Každopádně jsme si ukázali několik zajímavých čísel. Karlův zakladatelský počín již nevypadá jako něco malého, ale žáci celou záležitost pochopili jako velký proces, který vzhledem k možnostem doby musel být perfektně sladěn! A vyšel, protože Nové Město i s hradbami stále stojí.

Zároveň jsme dohledali na internetu několik informací a propojili jsme dějepis s matematikou

MONOGRAM KARLA IV.

Ludmila BURSÍKOVÁ, Gymnázium Opatov, Praha

Dovednosti: práce ve skupině
argumentace na základě znalostí

Časová dotace: 20 – 25 minut

Pomůcky: text (na papíře – pro skupiny)
obrázky (viz obrázky v textu)

Součástí listin římských císařů byl od raného středověku monogram – zvláštní grafická značka, tvořená několika souběžnými a křížujícími se tahy, jež spojovaly písmena ze jména konkrétního vladaře a později i základní písmena jím užívaného titulu (zpravidla první litery z obratu „Romanorum imperator semper augustus“). V raném středověku patrně psal vládce některý z tahů monogramu vlastnoručně, neboť toto znamení nahrazovalo zpočátku podpis panovníka. Původně monogram tvořil součást řádku odděleného od vlastního textu listiny, ve vrcholném středověku se stal jeho součástí a odkazovalo se na něj zvýrazněným písmem. V obou případech pro něj byl dopředu vyznačen obdélníkový prostor.

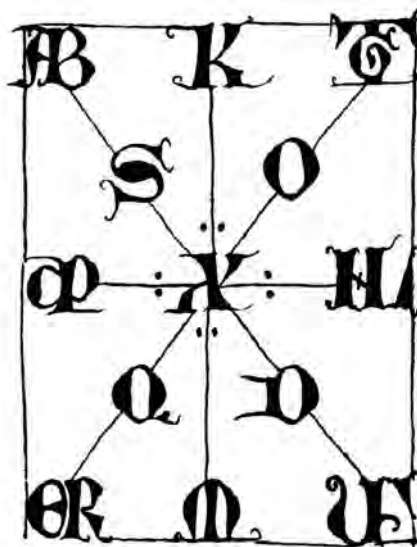
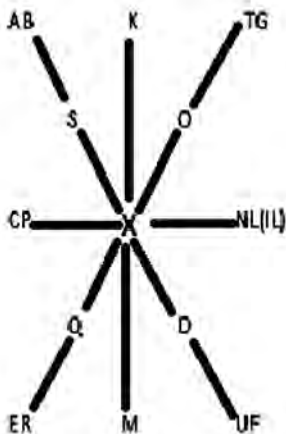

Listina z roku 1358 s císařským monogramem Karla IV.
(foto: Archiv Univerzity Karlovy v Praze)

Po své císařské korunovaci 5. dubna 1355 začal toto znamení používat podobně jako jeho předchůdci rovněž Karel IV. Podoba monogramu zůstala stejná až do jeho smrti roku 1378 – tvořilo jej 19 písmen z jeho jména a titulatury: „KAROLUS Quartus diuina fauente clemencia romanorum imperator semper augustus et boemie rex“ (překlad : Karel IV., z Boží milosti a přízně císař římský, vždy vznešený, a český král – poznámka autorky LB). Rozměry písařem předem vyznačeného obdélníku pro monogram byly v průměru 5 x 6 cm.

Ve středu monogramu Karla IV. bylo umístěno písmeno X symbolicky odkazující ke Kristovu jménu. V pomyslném vnitřním čtverci na křížujících se tazích byla napsána písmena S O Q D. V horní řádce pak stojí písmena AB – K – TG, po stranách CP a NL (zde bych viděla i variantu IL, neboť by v textu chybělo i – poznámka autorky LB), ve spodním řádku ER – M – UF. V textu dokumentu se na monogram odkazuje obratem „Signum serenissimi principis et domini domini Karoli quarti, Romanorum imperatoris inclitissimi et gloriosissimi Boemie regis“ a písmo této věty je stejně jako začátek listiny zdobnější než ostatní text.

Citováno z textu Mlady Holé, viz www.Karel700.cuni.cz.

Tento monogram jsem využila k malému cvičení.

Z písmen, která jsou součástí monogramu, mají žáci skládat pojmy související s lucemburskou dobou.

Např. Blanka, Roma, Anna, Praga, Otakar.

Žáci mají pojmy vysvětlit a dát je do souvislostí, seřadit podle času.

PUZZLE

Pavel MARTINOVSKÝ, ZŠ Vratislavova, Praha 2

Dovednosti: *logická argumentace za pomoci znalostí*

Mezipředmětové vztahy:
český jazyk

Časová dotace: *10 – 15 minut*

Pomůcky: *kartičky*

Tuto aktivitu mám schovánu v krabici a mohu ji použít kdykoliv, když nastane čas, třeba i v hodinách českého jazyka, nebo když jdu suplovat.

V krabici mám několik skupin kartiček. Zvolil jsem různobarevné kartičky (nastříhal jsem barevné papíry). Kartičky jsou tohoto typu:

a) **POVOLÁNÍ** – Stavitel, mořeplavec, zakladatel, lékař, ochránce, správce, panovník, válečník, učenec apod.

b) **VLASTNOST** – Velkolepý, odvážný, originální, moderní, oblíbený, rozhodný, velkorysý, cizí, český atd.

c) **VĚC** – Kostel, náboženství, škola, socha, hrad, most, moře, peníze, víno, pivo atd.

d) **SKUTEČNOST** – Rozmach, rozvoj, právo, obchod, móda, literatura, minulost, budoucnost, hudba, úcta, láska, prospěch apod.

e) **SLOVESO** – Postavil, založil, uvedl, přivezl, bojoval, diskutoval, poradil, cestoval, putoval, dobyl, získal, ztratil apod.

f) **PŘÍSLOVCE** – Rychle, udatně, srdnatě, pomalu, rozhodně, věcně, moudře, evropsky, toužebně apod.

Příklad hry:

Žák si vylosuje kartičky: *stavitel – velkolepý – kostel – rozmach – postavil – rychle.*

Pracuje se podobně jako s myšlenkovou mapou na tabuli. Žák musí dát co nejvíc kartiček do různých souvislostí (vztahů), pomocí nichž by co nejvíce sdělil o panovníkovi.

Karel IV. byl *velkolepý stavitel kostelů*, například na čerstvě založeném Novém Městě pražském jich *rychle postavil* hned několik. Což potvrzuje *rozmach* státu za jeho vlády.

KAREL A FALZUM

Pavel MARTINOVSKÝ, ZŠ Vratislavova, Praha 2

Dovednosti: čtenářské dovednosti
hledání v mapách
práce ve skupině

Mezipředmětové vztahy:
pomocné vědy historické

Časová dotace: 25 – 30 minut

Pomůcky: text – http://ff.ujep.cz/velimsky/cs_1_1/10CS/10CS.htm
Slovník cizích slov
Zvětšená okopírovaná mapa Střední a jižní Evropa od X. do XIII. století a Střední a jižní Evropa od XIV. do XV. století, in *Kapesní atlas světových dějin, 1. díl. Praha 1977, s. 42 – 43 a 54 – 55.*
Ottův slovník naučný
tabule, křída

Práce slouží k procvičení pomoných věd historických skrze reálnou situaci z Karlova života.

VÝCHOZÍ SITUACE:

Žáci jsou rozděleni do skupin. Skupiny obdrží lístek s informací.

Na den 20. března 1359 byli na sněm říšských kurfiřtů svoláni všichni kurfiřti. V létě totiž zemřel Albrecht II. Habsburský. K moci se dostal jeho velmi ambiciózní syn Rudolf IV. (nezaměňujme s císařem Rudolfem IV.). I když mu Karel IV. vedle rakouských zemí a jihoněmeckých habsburských držav na horním Rýně udělil říšské fojtvství v Alsasku a také ve Švábsku, Rudolf se domáhal vyššího postavení.

Na sněmu bylo předloženo 5 listin, ve kterých bylo mimo jiné napsáno a stvrzeno, že se jedná o privilegia římských císařů Caesara a Nerona. Jsou konfirmována císařem Jindřichem IV. Rudolf si tím pádem začal dělat nároky na titul lombardského krále a arcivévody císařského paláce. Své fojtské hodnosti ve Švábsku a Alsasku Rudolf upravil a začal se titulovat jako švábský a alsaský vévoda.

Pročtěte si text:

1. Vypište si slova, kterým nerozumíte.
2. Zjistěte jejich význam.
3. Vysvětlete, o jaké problematice jednali kurfiřti.
4. Ukažte na mapě, o jaké území se jedná.
5. Jak může Karel IV. dokázat, že jsou listiny podvrh?

Nápady žáků se zapisují na tabuli.

Závěr:

Jak si historik může pomoci, pokud chce potvrdit, nebo vyvrátit nějaké tvrzení?

Důraz je kladen na pomocné vědy historické. Na spolupráci historie s dalšími vědami.

<http://www.dejepis.com/ucebnice/pomocne-vedy-historicke/>

http://hrooch.wz.cz/school/historie/pomocne_vedy.html

Poznámka: Karel IV. podrobným rozbořením listin dokázal, že se jedná o podvrh. Svědectví o falzu mj. potvrdil i básník Petrarca.

Větší práce

HYMNA O KARLU IV.

Jitka FÁROVÁ, ZŠ Vratislavova, Praha 2

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
argumentace na základě znalostí

Mezipředmětové vztahy:
hudební výchova, estetická výchova

Časová dotace: 25 – 30 minut

Pomůcky: text (na papíře – pro skupiny)

Zdroj: http://www.lidovky.cz/strhla-se-honba-na-moji-osobu-nahravka-je-hotova-a-vyjde-na-moji-desce-rika-landa-19c-zpravy-domov.aspx?c=A150519_123834_In_domov_rof

Během poměrně vášnivých diskuzí o podobě hymny věnované roku Karla IV. a o vhodnosti kandidáta na text a případný zpěv jsem se rozhodla probrat tuto tematiku se žáky 7. třídy v hodinách výchovy k občanství. Rozhodla jsem se naplnit očekávaný výstup žák kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí. Zároveň mne zajímalo, co vše si žáci pamatují z hodin dějepisu (mého kolegy).

K tomu jsem použila píseň Daniela Landy, o které se uvažovalo a diskutovalo jako o možné hymně karlovskeho roku. To, že se píseň hymnou nakonec nestala, vůbec pro účely mé hodiny nevadilo.

Otázka směrem k žákům zněla, zda by se tato píseň (a nehledě na autora) mohla stát hymnou – oslavou Karla IV. S čímž souvisela druhá otázka, zda je hymna historicky objektivní.

Píseň se skládá ze 4 slok a refrénu, vždy o čtyřech verších, což tvoří 5 textů. Ve třídě jsme vytvořili 5 skupin, každá skupina dostala dvě sloky. To proto, aby každá sloka byla zpracována dvakrát (ve dvou skupinách) a mohlo dojít k porovnání výstupů skupin.

Během práce byl text promítán na stěnu a na tabuli jsme psali komentáře. Do diskuze mohly vstoupit i ty skupiny, které zpracovávaly jiné sloky.

ZDE JSOU NÁZORY ŽÁKŮ.

Tvůj otec Jan, král, tuhle zemi neměl nikdy příliš rád.

*Žáci si všimli prvního historického nesmyslu – prvního stereotypu, který má za úkol pošpinit otce Karla IV. Není pravda, že by se Jan Lucemburský neza-
jímal o tuto zemi, naopak, připojil k dosavadnímu českému státu území.*

Pro její vzdor, vztek, intriky a primitivní směr.

Další snůška nesmyslů: vidět v českém státě primitivní směr (nebo celou zemi) je omyl, český stát šel s vývojem v Evropě, jistý vzdor tu je, intriky a vztek také (např. osud Přemysla Otakara II.), ale kde to nebylo? To není typické pro náš stát, tím se nějak nevymezuje.

Přijel jsi sem k nám, nedali ti k nocování žádné hrad.

Zajímavé bylo, že žáci se ptali: Kdo mu měl dát na nocování nějaký hrad, když jeho otec byl mrtvý? A domnívali se, že byl-li stále markrabětem moravským, musel mít nějaký hrad na Moravě. To, že nedostal hrad, ve smyslu Pražský hrad, není o tom, že by hrad nedostal, ale že tam nemohl bydlet. Po posledním požáru byl hrad neobyvatelný.

Zapadlý Čechy, černá díra, bídná královna všech děr.

Další historický nesmysl, český stát byl významný, mimo jiné se zde těžilo stříbro.

Však ty jsi byl syn, starý český krve rodu Přemysla.

Ano, ale po matce.

Takže sis řekl, že tady musí slavný město stát.

To si řekl, to je pravda.

Ta stará zem je napojená na hvězdy a na čísla.

Tento verš pracuje s mystikou čísel a číselných řad. S číslý pracoval nejen Karel IV., ale celkově středověká společnost, například stavitelé katedrál atp. Žáci znali pověst o rozhovoru Karla IV. s astronomem a znali číselnou řadu Karlova mostu.

Drahokam v blátě jen ho pracně z toho bláta vydlat.

Landa se vrací k námětu jakési momentální zatracenosti českého státu, což žáci popřeli. Že Karel IV. nemusel až tolik z bláta dlat, dokazovali i fungujícími městy, trhy a že krátce po nástupu začíná velká prosperita. Neboli stát byl připraven, stačilo se mu jen více věnovat (než činil otec Jan).

Naše české království je krajina Tvý matky

Mimo jiné také. Ale jsou tu i další Přemyslovci a čeští svatí, na které Karel IV. navazoval.

Bůh ukázal prstem: tahle země bude svatá.

Překvapilo mne, že si žáci pamatovali o snu Karla IV. (který je popsán v Karlově vlastním životopise), ale pak se vysvětlilo, že žáci absolvovali exkurzi na Karlštejně a tam se o této etapě Karlova života bavili. Jakož i o Karlově snaze získat co nejvíce ostatků svatých. Takže můžeme s tímto veršem souhlasit.

Praga caput regni na trůn navrátí se zpátky.

Tady jsem naopak byla trochu zklamaná, protože žáci toto sousloví neznali, což je zvláště u Pražáků zarážející (v dalších týdnech jsme domluvili exkurzi na Staré Město, aby se žáci podívali na radnici, kde se nápis nachází nad renesančním oknem). Když jsem text přeložila jako hlava království, pochopili, že by Praha měla být hlavním městem. Nejistě se po sobě dívali, že se učili, že Praha je více než 1000 let hlavním městem českého státu (v té době více než 300 let), proč by tedy toto mělo být zpochybněno? Neboli se nemá kam vracet, když je na trůně!

(jako) věčná hvězdná Brána, kde jsou odemčený vrata.

Tento verš žákům připomněl seriál Hvězdná brána (se kterým nemám zkušenosti), což odklonilo diskuzi poněkud jiným směrem a kdosi ze žáků dosadil Otce vlasti do tohoto filmu. Poněvadž znalí děje byli tři žáci (poměrně výřeční), rozhořelo se nové kolo debaty, kterou jsem musela utnout. Debata pokračovala o přestávce...

Nicméně když jsme se vrátili k původnímu textu, žáci reagovali na Bránu a hvězdy. S kolegou si prošli Nové Město, věděli o počtu kostelů, o jejich rozložení a souhlasili, nicméně ihned popřeli, že vrata zůstala odemčena, naopak věděli, že Nové Město bylo obehnáno pevnou hradbou (část doposud stojí) s několika pevnými věžemi.

A tak sis řek, já proměním sluj plnou trní v zahradu!

Jak již bylo řečeno, označit českou zemi v době Karlova nástupu za sluj je hodně nadnesené a nevhodné. S druhou částí se dá souhlasit, opět to již bylo řečeno, Karel IV. pozvedl úroveň českého státu. I když mu pomáhalo například příznivé klima ve střední Evropě, které panovalo za jeho vlády.

Jak Matku svou ji budu vroucně milovat a ctít.

Matku i zemi miloval. Ano. I když jak jeden se žáků připomněl, i sám Karel IV. zastavoval královský majetek (prý o tom četl v časopise) – a měl pravdu.

Vložil jsi sem část původního nebeského pokladu.

Rozumíme-li oním nebeským pokladem ostatky svatých, pak ano.

Jak Nový Jeruzalém nakázal jsi Prahu postavit.

Opět ano, již to bylo zmíněno.

Pozval jsi sem k nám ze všech koutů světa slavný mudrce.

To skutečně pozval a nejen mudrce, ale třeba stavitele, obchodníky, kněze a další.

Ať proměňej zem v chrám, kterej označuje střed.

Tak asi ano, jednak české království je samo o sobě středem Evropy (leží ve střední Evropě), jednak již bylo řečeno o Karlově snaze učinit z Čech duchovní centrum. Zároveň za jeho vlády bylo v Čechách i na Moravě mnoho kostelů postaveno, nebo opraveno, takže ano.

Pramáti všech škol zasadil jsi tady přímo do srdce!

Autor opět pracuje s jednoduchými schématy: srdce je Praha a pramáti

všech škol rozumí Univerzitu Karlovu. Z pohledu celoevropského (nebo alespoň říšského) určitě ne, z pohledu českého ano. Nehledě na fakt, že nezaložil jen onu jednu školu! Nicméně je pravdou, že univerzita měla své místo v rámci budování Prahy jako centra.

Kámen vzácněj na koruně září, aby očaroval svět.

O mystice vybraných kamenů na české královské koruně (Svatováclavské) bylo napsáno hodně a z rozličných informačních zdrojů měli žáci nějaké povědomí. Do jaké míry by kámen měl očarovat svět, se dá polemizovat, žáci se shodli, že spíše ne, je to opět básnická nadsázka.

Když jsme vše shrnuli, shodli jsme se, že uvedený text je snůška stereotypů, symbolů, zavádějících informací a jako hymna (i když jen jednoho roku, nebo konkrétní oslavy) je krajně nevhodný. Protože ve skutečnosti toho tolik neříká.

Měla jsem pocit, že žáky práce bavila a že se většina do diskuze zapojila. Proto jsem se rozhodla, že o výsledcích rozboru (ve smyslu o názorech sedmáků) pohovořím v deváté třídě na hodině estetické výchovy (na naší škole tyto hodiny spojují výstupy z hudební a výtvarné výchovy).

Možná to znáte z praxe, člověk se stále učí. Deváťáci byli překvapeni, protože mnoho z uvedeného netušili, někteří dokonce názorům a poznatkům sedmáků nedůvěřovali. O to více je zajímavá osoba Daniela Landy, čímž vzniklo zadání do další hodiny, aby se pokusili zjistit co nejvíce informací jak o panovníkovi, tak o zpěvákovi. Ale to už je jiná kapitola.

Jen ještě jeden poznatek, zatímco sedmáci text odsoudili jako nevhodný pro účely hymny, deváťákům by nevadil, chápali ho jako marketinkový tah, jak lidi zaujmout – i ve smyslu negativním. Kdyby proti textu protestovali, i tak by se autor zviditelnil, jakož i akce sama.

Celý text, jak vyšel 20. května 2015:

*Tvůj otec Jan, král, tuhle zemi neměl nikdy příliš rád.
Pro její vzdor, vztek, intriky a primitivní směr.
Přijel jsi sem k nám, nedali ti k nocování žádné hrad.
Zapadlý Čechy, černá díra, bídná královna všech děř.*

*Však ty jsi byl syn, starý český krve rodu Přemysla.
Takže sis řek, že tady musí slavný město stát.
Ta stará zem je napojená na hvězdy a na čísla.
Drahokam v blátě jen ho pracně z toho bláta vydlat.*

*Naše české království je krajina Tvý matky
Bůh ukázal prstem: tahle země bude svatá.
Praga caput regni na trůn navrátí se zpátky,
(jako) věčná hvězdná Brána, kde jsou odemčený vrata.*

*A tak sis řek, já proměním sluj plnou trní v zahradu!
Jak Matku svou ji budu vroucně milovat a ctít.
Vložil jsi sem část původního nebeskýho pokladu.
Jak Nový Jeruzalém nakázal jsi Prahu postavit.*

*Naše české království je krajina Tvý matky
Bůh ukázal prstem: tahle země bude svatá.
Praga caput regni na trůn navrátí se zpátky,
(jako) věčná hvězdná Brána kde jsou odemčený vrata.*

*Pozval jsi sem k nám ze všech koutů světa slavný mudrce.
Ať proměněj zem v chrám, kterej označuje střed.
Pramáti všech škol zasadil jsi tady přímo do srdce!
Kámen vzácnej na koruně září aby očaroval svět.*

Naše české království je krajina Tvý matky...

KAREL IV. – CESTA ZA CÍSAŘSKOU KORUNOU

Dagmar ŠUMBEROVÁ, CSŽŠ Jana Pavla II.

Dovednosti: čtenářské dovednosti
argumentace na základě znalostí
argumentace na základě nabytých informací
vyhledávání ve slovníku / na internetu

Mezipředmětové vztahy:
dějepis, literatura, zeměpis

Časová dotace: 1 vyučovací hodina dějepisu
1 vyučovací hodina literatury

Pomůcky: Čornej, Petr a kol.: Dějepis pro střední odborné školy
Atlasem světových dějin, 1. díl, Pravěk – Středověk
učebnice Novotný, Jiří: Literatura v souvislostech 1. díl
časopis Živá historie č. 5 – květen 2016
okopírovaný úryvek z rozsáhlého románu Ludmily Vaňkové
Orel a lev, Praha 2014, str. 285.
okopírovaný úryvek z knihy Jiřího Spěváčka Karel IV.,
Praha 1979, kapitola Ve vírech evropské politiky,
str. 240 – 241.
Slovník českých spisovatelů. Praha 1998.
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

1) HODINA DĚJEPISU

Žáci mají znalosti z předchozích hodin dějepisu o situaci v Evropě za vlády Lucemburků, o nástupu lucemburské dynastie na český trůn, o počátcích životní cesty Karla IV., o úsilí o získání koruny krále Svaté říše římské předchozích českých panovníků i samotného Karla, o podpoře jeho rodiny.

Domácí úkol: Žáci dostanou domů k prostudování okopírovaný text z Živé historie č. 5 – květen 2016, článek – Rozvážný, chrabrý, zbožný i lstivý Karel IV. – rozhovor s doc. Mgr. Robertem Antonínem, PhD., str. 52 – 55.

Na počátku hodiny odpovídají na základě svých znalostí a přečteného textu na otázky učitele:

Kdo Karlovi pomohl ke koruně římskoněmeckého krále?

Proč byl korunován dvakrát?

Co pro panovníka Svaté říše římské znamenala císařská korunovace v Římě?

Na které své předchůdce Karel ve své snaze o římskoněmeckou korunu navazoval?

S jakými obtížemi se mohli zájemci o římskou korunovaci potkat v Itálii?

Proč se mnozí z volených římskoněmeckých panovníků nikdy do Říma nevydali?

Jak Karlovi k cestě za římskou korunovaci pomohly jeho povahové vlastnosti a schopnosti?

Žáci si otevřou *Atlasy světových dějin*, str. 29, mapa č. 42 – *Střední a jižní Evropa ve XIV. a XV. století* a pokusí se sledovat cestu Karla IV. Evropou na císařskou korunovaci a budou uvažovat, v kterých zemích na něj mohlo čekat nějaké nebezpečí.

Přitom si zopakují:

Které státy byly součástí Svaté říše římské?

Kde v té době sídlil papež?

Kdo vlastně Karla mohl v Římě korunovat?

Jaká území patřila Lucemburkům?

Kde byla česká léna Karla IV.? Co to znamenalo?

V kterých říšských německých městech Karel rád pobýval?

V závěru se žáci zamyslí nad tím, jaký význam mělo získání císařské koruny pro hlavní město Zemí koruny české Prahu.

2) HODINA ČESKÉ LITERATURY

Žáci získají na počátku hodiny dva texty:

TEXT 1

Marný sen mého děda. Nedostal se ani přes Milvijský most, kudy ted' v míru nikým neznepokojováni projíždějí ted' moji zbrojnoši, s mými vozy, zatímco páni těch nespočetných družin jsou tady za mnou v plné zbroji s vlajícími chocholy, jako by se chystali do nejkrutější bitvy. Jenže nikdo z nich nevytasí meč jinak než k pozdravu. Plné tři hodiny trvala krátká jízda k bráně u Crescenziova paláce. A už je tu slavná bazilika, skrývající ve svých útrokách hroby čtyř apoštolů. Zemětřesení ji nepoškodilo, ale je dobře vidět, jak je zchátralá. Jak by ne. Stojí tu tisíc let. Na schodišti mě očekává kardinál Pierre de Colombiers a římsští vládci se ujímají mého koně. Otevřená chrámová předsíň je rozlehlá, ale určitě se do ní nevejdou davy mých průvodců. Oblehli baziliku jako obrovské vojsko dobyvatele...

Ale už nás oddělují a přichází vrcholný okamžik mého života. A nejen mého. Zvenčí je slyšet mohutný zpěv. To Češi zpívají své kyrie eleison Svatováč-

lavského chorálu. Hlasy se zvučně nesou mezi různobarevnými sloupy tisícileté baziliky a najednou, ač jsem tu byl už včera, ji vidím úplně novými očima. Dívám se s těmi, kteří sem na posvátnou chvíli proniknou, až obřad skončí, aby si pro celý život zachovali v paměti jedinečný obraz. Zatím se na ně usmívá jen z mozaiky na fasádě nad Stříbrnou branou Bůh Otec mezi svými anděly.

Slavnostní obřad probíhá pomalu a vážně. Je čas náležitě vychutnat velkou chvíli. Všechny smysly se z ní radují. A už nevnímám nic krom nesmírné posvátnosti a hlubokého štěstí.

Ludmila Vaňková: Orel a lev.

TEXT 2

Papežský legát Pierre de Colombiers vstoupil do bran Pisy až 12. března 1355. Spolu s téměř čtyřmi tisíci rytíři a kardinálem legátem se vydal Karel 22. března na cestu do Říma, kam dorazil 2. dubna. Podle slibu daného papeži nevstoupil do města, ale utábořil se na Monte Mario nad městem, kdežto kardinál Pierre odjel dolů do města. Přivezl s sebou sice papežovo povolení, jímž byl Karel zproštěn závazků dodržet zmíněný slib, ale římský král této laskavosti nepoužil, zato se v souladu se svými romantickými sklony odebral do Říma v přestrojení za prostého poutníka, požádal o nocleh v domě člena kapituly sv. Petra a mohl si prohlédnout, nikým nepoznán a nerušen, hlavní římské chrámy a trosky starověkého města. Teprve druhý den odpoledne, na Bílou sobotu, se dal poznat, přijal ve vatikánském paláci představitele římského senátu a přenocoval zde jako papežův host.

V den své císařské korunovace, na Hod Boží velikonoční, 5. dubna 1355, se Karel za úsvitu vrátil k vojsku, s nímž pak v plné slávě a lesku vstoupil do Říma za jásotu jeho obyvatel a hlaholu zvonů. Ve svatopetrské bazilice, obklopen říšskými knížaty a představiteli české šlechty, přijal z rukou kardinála legáta Pierra de Colombiers císařskou korunu a hold představitelů římské říše. Spolu s Karlem byla korunována i královna Anna Svidnická římskou císařovnou. Císař vykonal předepsané sliby a rozjásanými ulicemi Říma projel k slavnostní hostině v lateránském paláci. Zvláštní nadšení a dojetí se toho dne zmocnilo zejména českých pánů. Poprvé a naposledy v dějinách českého státu stanul potomek starobylé přemyslovské dynastie s plným souhlasem představitelů své rodné země a Svaté říše římské na nejvyšším a neuctívanějším společenském stupni, jakého mohl dosáhnout urozený laik, na starobylé a v obecném povědomí posvátné půdě Věčného města jako „pán světa“. Teprve od chvíle své císařské korunovace se Karel oficiálně nazýval „Karlem Čtvrtým“, čímž se přihlásil za pokračovatele a dědice díla Karla Velikého, prvního císaře Francké říše.

Jiří Spěváček: Karel IV.

Na počátku hodiny učitel zopakuje s žáky funkční styl umělecký a společně charakterizují historickou prózu. Zmíní se o rozdílů mezi historickým románem romantickým a realistickým. Uvědomí si cíle zpodobení historie uměleckou formou a jeho roli v určitých dobách.

Žáci si připomenou postavu Karla IV. a autory, kteří se jeho životem zabývali.

Společně si přečtou úryvek z románu Ludmily Vaňkové, rozeberou text a pře-
vypráví ho vlastními slovy, s pomocí internetu či slovníku současných českých spisovatelů se seznámí s osobností autorky.

Po té si nahlas přečtou o stejné události text napsaný významným českým historikem a pokusí hledat paralely a rozdíly.

Nakonec zhodnotí význam císařské korunovace a zamyslí se nad tím, jak by oni sami takovou událost prožívali, kdyby byli jejími svědky.

Za domácí úkol dostanou popsat takovýto okamžik z pohledu kardinála Pier-
ra de Colombiers nebo Anny Svidnické, případně obyčejného Římana – třeba pekaře.

FACEBOOK

Pavel MARTINOVSKÝ, ZŠ Vratislavova, Praha 2

Dovednosti: *uplatnění znalostí
vyhledávání informací
fantazie*

Mezipředmětové vztahy:
český jazyk

Časová dotace: *30 – 45 minut*

Pomůcky: *předtištěný papír A4
učebnice
dějepisné atlasy*

Původně jsem aktivitu připravil do hodiny. Ale postupně jsem se utvrdil v přesvědčení, že bych tím ztratil minimálně půl hodiny. A to mi přišlo jako škoda. Tak jsem práci pojal jako domácí úkol, jenže se ukázalo několik zásadních problémů:

- ne všichni domácí úkol vypracovali a donesli; nechtělo se mi za nedonešenou práci dávat pětky;
- někteří rychle úkol opsali o přestávce, tím úkol ztrácel smysl;
- u některých žáků byl vliv rodičů jako spoluautorů velmi patrný.

Proto jsem hledal jiné uplatnění. Na konec se ukázalo, že nejlepší je práci vyplnit suplovanou hodinu. Je samozřejmě lepší, když o suplované hodině v 7. třídě (po probrané látce Lucemburkové) víte dopředu, abyste mohli žákům říci, aby se doma připravili. Nicméně i nečekaná hodina může přinést zajímavé výsledky. Zvláště když se nechá žákům volnost, aby více zapojili fantazii. O to více zábavy je při prezentaci.

Pro případné zájemce jsem měl na lavici pár učebnic a dějepisných atlasů.

Facebookovou stránku jsem vytvořil v Excelu.

Průběh práce – vytvořte facebookovou stránku Karla IV.

- a) zadání – vysvětlíme si se žáky, co která rubrika (co které políčko) znamená – 5 minut;
- b) samostatná práce (možná je i práce ve dvojici) – 15 – 25 minut;
- c) prezentace – během prezentace je důležité, aby žáci vysvětlili, co a proč do které rubriky (do kterého políčka) napsali a nakreslili – zbytek hodiny.

UKÁZKY ZADÁNÍ A ŘEŠENÍ:

Úvodní fotka – tady by měl být jednoduchý obrázek, který by panovníka charakterizoval, ukázal jeho oblíbené téma. Nejčastěji se objevovaly hrady, Svatováclavská koruna, dokonce i mapa.

Levý sloupec

Moje fotka – zde by měl být načrtnutý panovníkův obrázek.

Město, ve kterém žiji – tady to je zajímavé, protože Karel jako císař neměl jedno město, vlastnil několik říšských měst, mezi kterými projížděl.

Moje vzdělání – v tomto políčku záleží především na fantazii žáků. Několikrát se objevil názor: vysoká škola (univerzita) a vysvětlení, že když ji založil, tak ji vlastně měl.

Další políčka levého sloupce, totiž *Moje oblíbená místa, moje oblíbené knihy, moje oblíbené filmy a moje skupiny* jsou jakýmsi testem žákových schopností, na kolik udrží fantazii v Karlových reáliích (reáliích dané doby) a na kolik si Karla přiblíží do současnosti. Objevuje se tu velká škála nápadů, které by šlo charakterizovat ve třech základních kategoriích. Některé nápady zůstávají v reáliích doby, druhá kategorie nápadů se snaží udržet myšlenku, že se uvedené týká Karla, což například patrně u uvedení filmu *Noc na Karlštejně*. A pokud někdo Karla pojme současně (proč ne), tak je důležité uvést, proč by uvedené současné filmy mohly Karla zajímat. Podobné je to u hudby. Opravdu by Karla IV. oslovil Karel Gott?

Prostřední sloupec

Prostřední sloupec je největší a má největší váhu pro poznání, co si žák pamatuje. Zde jsem přímo přenos do dnešní doby zakázal! Žáci mohli použít fantazii, ale jen pro danou dobu. Proto je důležité vědět, Co se asi panovníkovi *honí hlavou*. Stačí věta.

Fotka z výletu (selfičko) má ukázat, kam by žák panovníka poslal a proč, proto je důležité doplnit *komentář* jako na skutečných stránkách. Je dobré žákům zdůraznit, že se jedná o jednoduchý schematický obrázek. Osvědčila se jednoduchá kresba tužkou.

Podobně je tomu u *fotky z jednání*. Žák se musí zamyslet, s kým a o čem by v dané době mohl panovník jednat.

U poslední kolonky jsem si trval na tom, aby podle nějakého jasného příkladu bylo zřejmé, že se jedná o výjev *u Karla doma*.

Pravý sloupec

V posledním sloupci jsem dal žákům volnost jako u levého sloupce, že bych opět ocenil dobovou kulisu, ale pokud se někdo nechá unést fantazií a vysvětlí to, tak proč ne.

Horní políčko je bez označení a je necháno naprosto žákově volnosti. Měl by tam být nějaký Karlův symbol.

Následují čtyři *moji přátelé*, což není těžké někoho vymyslet, ale někoho namalovat. A potom vysvětlit, proč je tam kamarád vyfocen (vymalován). V jedné práci žák nenápadně vystříhl z novin pana prezidenta, nalepil ho a pak vysvětloval, co by Otec vlasti panu Zemanovi řekl.

Políčka s *reklamou* bývají vtipným zakončením, žáci se předhánají, na co by se v Karlově době mohla dělat reklama. Většinou jednoduchý obrázek pak komentují dalšími poznámkami. Velmi mne jednou pobavila reklama na kosmetiku módní řady *Blanka*, udrží vaši pleť stále bledou.

Karel IV.		
		
<p>Moje foto:</p> 	<p>Co se mi říkají přátelé?</p> <p>KDY SE UVIDÍM S PAPEŽEM</p>	
<p>Město, ve kterém žiji:</p> <p>NOVÉ MĚSTO PRAŽSKÉ</p> <p>Moje vztahy:</p> <p>TO NEJVYŠŠÍ</p>	<p>Kolka z výjime (salfitro), komentář:</p> <p>S ANNOU A VÁCLAVEM •NORIMBERK</p>	<p>Moje přátelé (foto a jméno):</p> <p>1. ARNOST Z PARDUBIC</p> <p>2. BENEŠ KRABICE</p> <p>3. BUŠEK</p>
<p>Moje oblíbená místa:</p> <p>1. NORIMBERK</p> <p>2. KARLŠTEJN</p> <p>3. ŘÍM</p>	<p>Moje oblíbené knihy:</p> <p>1. BIBLE</p> <p>2. MŮJ ŽIVOTOPIS</p> <p>3. ZPEVNÍK OD PETRÁČKY</p>	<p>Moje oblíbené filmy:</p> <p>1. NOC NA KARLŠTEJNE</p> <p>2. UTRPENÍ KRÍŠTA</p> <p>3. GOTHIKA</p>
<p>Moje skupiny:</p> <p>THE CHRISTIAN BAND</p>	<p>Kolka z Jednoty, komentář:</p> <p>JEDNANÍ S PĚTREM PARLÉREM O KATEDRÁLE.</p>	<p>Moje oblíbené filmy (dále):</p> <p>4. Z PĚTŘANIK</p> <p>5. MISTR TED-DORIK</p>
<p>Moje poslední slovy:</p> <p>3. PAPEŽŮV STRÁNKY</p>	<p>Kolka u mě doma, komentář:</p> <p>← GOTHICKÉ OKNO</p> <p>← VÍNO</p> <p>← BEDNA S OSTATKY</p>	<p>Reklama:</p> <p>ČEDOK</p> <p>OKRŮH ŘÍŠSKÝH MĚSTY</p> <p>SVĚČENÁ VODA</p> <p>MATTONI</p>

Ukázka žákovské práce.

KAREL IV. JAKO MANAŽER

Pavel MARTINOVSKÝ, ZŠ Vratislavova, Praha 2

Dovednosti: práce ve skupině
argumentace na základě znalostí
globální souvislosti

Mezipředmětové vztahy:
výchova k občanství, svět práce

Časová dotace: 25 – 35 minut, ale může to být i hodina

Pomůcky: papír, fixy
nebo tabule, křídly

Poznámka: Tato aktivita vznikla před mnoha lety, když jsem učil ve třídě pro žáky s SPU. Po jednom ze sezení se speciální pedagožkou jsem se odcházel domů a v hlavě mi zůstávala slova, abych žáků s SPU látku více připodobnil dnešní době, jejich potřebám, bude pro ně srozumitelnější. Dějepis sice patřil k předmětům, ve kterém žáci s SPU neměli potíže, spíš naopak se v něm dokázali naplno projevit (jak rád tvrdím, je to předmět plný děje, což např. hyperaktivním jedincům vyhovuje), slova o přenesení látky a jakémsi jejím zaktualizování patřila spíše do češtiny, přesto jsem najednou dostal nápad!

Což kdybychom si Karla IV. představili jako manažera!?

Základní fakta, která byla žákům přečtena a která byla napsána na tabuli (napsal jsem je tam během přestávky a tabuli zakryl):

Firma na mobilní telefony WANA

Firma měla před 10 lety skvělý model Wana 14b,
známý pod zkráceným názvem čtrnáctka.

Od té doby nepřišla firma s lepším výrobkem a je v úpadku.

Úpadek trvá.

Firma sídlí v Norsku, vyrábí ve Finsku a ve Švédsku.

Má zastaralé linky.

Úkol: Byli jste přijati na post vysokého manažera
s cílem vymyslet, jak firmu zachránit, jak ji znovu dostat na špičku.

Žáci byli rozděleni do trojic (celkem bylo ve třídě 15 žáků) a začali přemýšlet.

Každá skupina obdržela velký papír a fixu, kde měli žáci zaznamenat své nápady. Každá skupina měla své nápady prezentovat u tabule.

Jako mnohokrát, musel jsem dát kolegyni z Pedagogicko-psychologické poradny pro Prahu 2 za pravdu. Bylo zajímavé sledovat, jak najednou ožili. Tohle tady ještě nebylo! Skupiny živě diskutovaly a jednotlivci si ani moc neskákali do řeči. Bezva.

Po zhruba deseti minutách, kdy už se zdálo, že dvě skupiny mají hotovo, jsem ostatní vybídl, aby uspíšili svou práci.

Když měli všichni hotovo, každá skupina předstoupila k tabuli a přednesla své názory.

Poznámka: Jak už to tak někdy bývá, nápady žáků z prvního provedení „hry“ se nedochovaly, jako příklad uvádím příklady z provedení „hry“ o dva roky později. To jsme nápady nepsali na papír fixou, ale každá skupina si nápady poznačila na malý kousek papíru. Potom se napsaly na tabuli a vznikl přehled jako tento:

reklama
vylepšit stávající model
vytvořit vlastní operační systém
rozšířit výrobu do zahraničí
více aplikací
patent
okopírovat jiný přístroj, zlepšit
akce pro zákazníky
vylepšit firmu (hlídání dětí apod.)

Důležitou součástí aktivity je samozřejmě i okamžik, aby žáci dokázali argumentovat, vysvětlit, proč použili danou možnost jako způsob řešení problému.

Reklama – je důležité, aby firma investovala do reklamy, bez reklamy se nic neprodá.

Vylepšit stávající model – to dělají všichni, když se nic nezlepší, výrobek (firma) začne zaostávat.

Vytvořit vlastní operační systém – samozřejmě se dá cokoliv zkopírovat od ostatních. Ale když je něco originální, vždy to přitáhne zájem.

Rozšířit výrobu do zahraničí – také to dělají všichni. Je to levnější, například z důvodu výroby, nebo za účelem vývozu.

Více aplikací – mobil není jen telefon, je potřeba tam mít další aplikace, třeba budík, stopky (o některých aplikacích, které mají dnešní přístroje, se nám tenkrát ani nesnilo, ale dnes je žáci uvádí – pozn. PM).

Patent – výrobek je potřeba si chránit, jinak ho někdo zkopíruje a prodá levněji, nebo náš výrobek upraví a vydělá na něm.

Okopírovat jiný přístroj, zlepšit – už bylo řečeno, že se kopírovat dá, něco ano, ale něco se musí zlepšit, aby byl výrobek lepší než vzor, podle něhož je zkopírován.

Akce pro zákazníky – firma by měla dělat nějaké akce pro své zákazníky. Například slevy na zboží, výhodnější tarify. Nebo nějaké srazy apod.

Vylepšit firmu (hlídání dětí apod.) – firmy si třeba dělají vlastní školky, nebo staví posilovny pro zaměstnance, dávají lístky do bazénu apod. Aby lidi byli rádi, že tam pracují a pracovali tam více.

Nyní přišla chvíle pro mne. Pochválil jsem všechny skupiny a řekl, že jejich názory jsou velice zajímavé a že s nimi souhlasím. Nyní se přesuneme do dějepisu. Dnes jsme si měli povídat o Karlu IV. Všichni o něm víme hodně a já když se podívám na vaše názory, tak o něm řeknu i to, že byl špičkovým manažerem.

Poslední slova většinou způsobí krátkodobý šok. Po chvílce ticha se začnou ozývat projevy nesouhlasu. Po chvílce už hlučli. Nastává čas vysvětlit manažerský přístup Karla IV. Ale nechtěl jsem vše říci naplno, rozhodl jsem se mnohé jen naznačit v otázkách (je dost možné, že někteří žáci sami doplní informace, proč bychom Karla mohli považovat za manažera).

Reklama – Víme o něm něco z písemností? Víme, jak Karel vypadal? Říká nám něco jeho jméno? *Žáci si hned vybavili Karlův životopis, dále jeho vyobrazení, např. v chrámu sv. Víta, dále pojmenování – Karlov, Karlovy Vary. To už je slušná reklama!*

Vylepšit stávající model – za všechny Karlovy inovace může hovořit například jeho zakladatelská činnost – *Karlova univerzita, Nové Město pražské.*

Vytvořit vlastní operační systém – Je pravdou, že mnoho svých aktivit Otec vlasti zkopíroval, ale pozor, co když napovím – korunovace? *Svatováclavská koruna a korunovační řád.*

Rozšířit výrobu do zahraničí – Pojdme se podívat do atlasů (Dějepisné atlasy Středověk, Kartografia) – žáci najdou *Falc, Lužici*, území připojená k českému státu, ale také bývá zmiňována jeho dcera *Anna*, která byla provdána za anglického krále, nebo že Karel k české koruně připojil *římskou korunu a císařský titul.*

Více aplikací – Karel nebyl jen českým králem... *král římský a císař*. Dále zazní i názory, že *nebyl jen panovníkem, ale také zakladatelem, hodně cestoval a jednal, pobýval na dvoře papeže, jednal s umělci, přivezl révu* (což se uvádí i u *vylepšení*), *slovanská bohoslužba, získání arcibiskupství* (i když k tomu došlo za vlády Karlova otce, avšak Karel se o založení pražského arcibiskupství zasloužil) *apod.*

Patent – Karel si svůj majetek chránil, například zákonem – *Maiestas Carolina*, nebo také *Zlatá bula*.

Okopírovat jiný přístroj, zlepšit – to znamená, že Karel něco do Čech přinesl, upravil – již zmiňovaná *vinná réva, ale také stavba katedrál, univerzity, obecně gotika, kláštery apod.*

Akce pro zákazníky – dělal něco panovník pro svůj lid? – *dával měšťům práva, dal jim práci (Hladová zeď), nechal pro obchodníky postavit Karlův most.*

Vylepšit firmu (hlídání dětí apod.) – Zde jsem se zeptal obecnou otázkou – Je Karel IV. dobrým panovníkem? Tato odpověď slouží zároveň jakési shrnutí, neboť mnoho z Karlových kroků můžeme chápat jako snahu vylepšit firmu – stát. Zároveň v tomto bodě žáci uvádí *Karlovy snahy – snaha o nástupce atd.*

Jinou formu odpovědí – argumentací tvoří výčet Karlových aktivit, který vytvořili žáci a pak je přiřadili k charakteristice správného manažera.

a) zahraničí – Karel často pobýval v Norimberku, nechal zde vystavět kostel / snažil se získat Horní Falc, později Braniborsko / přátelil se s papežem / navštívil Řím, kde se nechal korunovat / vydal „zákon korunovace a fungování říše“ – Zlatou bulu;

b) doma – Praha – založil Nové Město pražské / univerzitu / nechal postavit několik kostelů / most přes Vltavu / opravil Vyšehrad / zřídil klášter se slovan- skou liturgií – Emauzy / nechal postavit Hladovou zeď; dále – vydal koru- novační řád / usiloval o rozvoj královských měst, potvrdil jejich výsady / nechal postavit hrady – Kašperk, Radyně, Karlštejn atd.

Předpokládám, že každý vyučující si „hru“ upraví dle svých potřeb a podle schopností žáků. Lze ji využít i u jiného panovníka. I když o kterém panovní- kovi toho vědí naši žáci tolik jako o Karlu IV.?!

MORALITY KARLA IV.

Ludmila BURSÍKOVÁ, Gymnázium Opatov, Praha

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
argumentace

Mezipředmětové vztahy:
výchova k občanství

Časová dotace: hodina

Pomůcky: text *Moralit*

Moralities jsou souborem praktických návodů pro život určených lidem mocným i prostým, které sepsal sám Karel IV. Setkala jsem se s nimi v Kašperských Horách, kde probíhala výstava „Karel IV. a zlaté horní Pootaví“. Hlavním tématem bylo rozšíření Zlaté stezky ještě o jednu trasu, a to přes Kašperské Hory. Přesto mě nejvíce zaujaly *Moralities* Karla IV., které přinášely něco nového.

Text je poměrně dlouhý a pro mladší žáky dost náročný, přesto jsem měla pocit, že po přečtení textu studenti trochu změnili pohled na tuto osobnost. Doporučuji skupinovou práci jen s několika *moralitami* podle vyspělosti žáků. Lze dávat do skupin stejné otázky, studenti byli překvapeni různými závěry. Je možné i dávat do skupin různé otázky.

Úkoly se jen hrnuly:

- Vyberte 5 *moralit*, které Karel IV. uplatňoval v době vlády.
- Charakterizujte Karla IV. na základě *moralit*.
- Řídil se *moralitami*? Které zůstaly jen v rovině teorie?
- Dovedete některé *moralities* spojit s konkrétními historickými událostmi v době vlády Lucemburků?
- Vyber si tři *moralities*, které mají pro tebe význam, chtěl by ses jimi řídit?
- Které čtyři *moralities* se ti zdají zbytečné a proč?
- Které *moralities* se ti zdají nadčasové? Proč?

MORALITY:

- Královskou důstojnost zdobí, když jí poslouchá lid jí podřízený. A stejně tak ji zdobí, když se král stará víc o to, jak se mají lidé, než se má on sám, protože je spjat s lidmi, jako duše je spjata s tělem.

2. Jestliže král zamýšlí shromáždit poklad loupením a nespravedlností, zamýšlí něco, co není pravda, protože takovým způsobem se poklad hromadí jen za cenu pustošení země.
3. Jestliže král opomene zkoumat činy svého lidu, svých rytířů a svých nepřátel, pak jednoho dne nebude bez starosti o svou vládu.
4. Jak dobře je lidu, jehož král dokáže věci jasně posoudit, umí se rozhodnout a zná, co má znát. A jak špatně je lidu, když králi něco z toho chybí.
5. Když král pohrdne nějakou maličkostí z toho, oč má pečovat, maličkost přestane být maličkostí. Podobně se u nemocného tělesná slabost rozmůže a ochromí celé tělo, pokud se jí nevyjde vstříc s lékem.
6. Pokud se král nechá ošálit lichotkami nepřítelů, jeho sladkými slovy, a nepřihlédne k jeho činům, bude nepřipraven, až jej nepřítel náhle napadne. Stejně tak neunikne smrti, koho náhle a nečekaně napadne svým skokem lev.
7. Pro krále je důležité vybavit syna znalostmi o tom, jak uchovat královskou moc, jak být spravedlivý k lidu a jak zvládat vlastní špatnost. Ať jej nenechá trávit mnoho času lovem nebo jiným touláním, ale naučí jej jasně se vyjadřovat a zařídí, aby se vyhýbal marnostem.
8. Pro krále je důležité, aby se jeho dobrodíní projevovalo na mužích dobrých a na těch, kdo usilují o vědění. Budou se pak více snažit tyto vlastnosti pěstovat.
9. Když král chce, aby někdo poskytoval nějakou službu, je pro něj důležité nejprve poznat mravy toho člověka, a jak dokáže řídit sebe, svůj dům a své blízké. Když se král dozví, že má dobré mravy, zvládá své postavení, dbá zákona a trpělivě snáší potíže, jež ho potkávají, ať potom zařídí, aby mu sloužil, pokud k němu nechová zášť.
10. Víím, že ryzí přítel, jenž tě miluje, je lepší než bratr (i otec i matka), který si přeje tvou smrt, aby zdědil tvůj majetek.
11. Všechno na světě dychtí po své době.
12. Když někdo nedokáže zkrotnout a zklidnit se laskavou domluvou, postav se, aby zkrotnul potupným a drsným potrestáním.
13. Zdravé tělo je velké bohatství a spokojené srdce velká radost.
14. Poslušnost z lásky je pevnější než poslušnost z nadvlády a strachu.
15. Zkušenost s věcmi bývá příčinou cenného napomenutí a výhled na jejich konce příčinou pevné věrnosti.
16. Na tomto světě je dobré a vznešené mít dobrou pověst, na onom zase nebýt trestán.
17. Zdravější je mlčet, než mluvit s hlupákem a vyhledat samotu než se spoučít se zlými lidmi.
18. Když je král zločinec, je lépe tomu, kdo se s ním nestýká, než tomu, kdo u něj má významné postavení.
19. Lepší je člověk neplodný, než člověk s nejnepřátelivějším synem.
20. Lépe je stýkat se s moudrým chudákem než s bohatým hlupákem.

21. Prostřednictvím moudrosti lze dojít pokory, dobré vůle, zbožnosti a vyhnout se hříchům.
22. Kdo hledá moudrost, aniž by četl a lopotil se ve snaze ji získat, nejedná správně. Kdo se domnívá, že už ji má, jen trochu nedokonalou, neví nic.
23. Kdo má dluhy v díle, jimž je povinen svému Stvořiteli, má jistě v každém jiném dobrém díle dluhy mnohem větší.
24. Nevěř tomu, kdo tvrdí, že zná pravdu a přitom dělá její opak.
25. Děti touží po sladkostech a nepřestanou je jíst, ani když se jim bude bránit. Podobně nedokážou držet půst lidé hloupí a cítící náchylnost k tělu. Milují život, ale jen kvůli sobě. Naopak lidé moudří mají na životě rádi pouze to, že mohou konat dobro. A pak se zříkají potěšení světa, protože ta jen škodí. Mohou sice souviset s různými činnostmi a touhami, ale povahu mají podobnou.
26. Jak by se mohli rovnat činy těch, kdo se snaží dosáhnout věcí užitečných a stálých, a činy těch, kdo pouze touží dosáhnout úkonů plných rozkoše? Jinými slovy: žádným způsobem se nemohou rovnat. Je velký rozdíl mezi tím, kdo se snaží poskvrnit špínou škodlivou na tomto světě i na onom, a mezi tím, kdo se odtud snaží pozvednout úmyslem stvrzeným na nebesích.
27. Kdo pomíjí věci neškodné a lopotí se se škodlivými, nemá se považovat za pilného.
28. Moudrý člověk snáší hořkost a útrapy jako by byly sladké jak med, protože ví, že nakonec budou neškodné.
29. Jak dobré a užitečné je činit dobře těm, kdo si to zaslouží, a jak špatné a bez užítku těm, kdo nikoli. Kdo tohle dělá, mrhá svým úsilím. Kdo činí dobře těm, kteří si to nezaslouží, dopadne jako déšť na písku. Zmizí v něm beze stopy.
30. Šťastný je ten, koho soumrak i svítání nalézají při práci, jež mu přísluší, a při práci... a který nepřijímá od světa nic než to, bez čeho nelze být. A koná dobro a brání zlu, dokud žije na světě.
31. Člověka se nesluší posuzovat podle řečí, ale podle činů. Řeči totiž většinou projdou bez následků, zatímco po činech přichází prospěch nebo újma.
32. Když se almužna předá ubožákovi, jenž ji potřebuje, je očividně prospěšná. Lék také uzdravuje, pokud se vhodně podá nemocnému. Ovšem poskytnout almužnu nepotřebnému je jako podat nemocnému nevhodný lék.
33. Kdo se drží daleko od hlupáků, drží se daleko od špíny a nechává svůj zrak i sluch, aby si od ní odpočaly.
34. Ze všeho času, vymezeného pro lidský život je pěkné to, co zabírá služba Bohu konáním dobra. Prostředí je to, co zabírají nezbytnosti, jichž se nelze zříci, jako jsou jídlo, pití, spánek a léčba občasných nemocí. Špatné je, co zaberou zlé činy.

Překlad z latiny Richard Mašek

SOCHY

Petra PETERKOVÁ, ZŠ Rychnov u Jablonce nad Nisou

Pavel MARTINOVSKÝ, ZŠ Vratislavova, Praha

Dovednosti: práce ve skupině
výtvarné činnosti
čtenářské dovednosti
argumentace na základě znalostí

Mezipředmětové vztahy:
výtvarná výchova, občanská výchova

Časová dotace: 25 minut – hodina, dle variant

Pomůcky: Hlavní hrdina neuskutečněných oslav. Článek vyšel v časopise *Dějiny a současnost* 2007, číslo 10.
papír, výtvarné potřeby
encyklopedie k českým dějinám, učebnice, nebo internet

Úvodní poznámka PM: Když ještě kolegyně působila ve školství, scházeli jsme se 2 – 3x za rok (neb jsme spolužáci z vysoké školy) a kromě různých diskuzí jsme si předávali i osvědčené nápady. Protože kolegyně ráda pracovala s výtvarnými činnostmi (viz předchozí sborníky), hledala často cestu tímto směrem. Od ní vyšel nápad s pomníky, který jsme začali upravovat a ve vzájemné korespondenci a při dalších setkání dovedli do následujících variant.

Když se hovoří o Karlu IV., ne zase tak často se hovoří o jeho sochách. Přitom je to škoda.

Dovolíme, si předložit několik nápadů práce se sochami.

1. NÁPAD – KARLOVA UNIVERZITA

Pro uskutečnění této aktivity doporučujeme, abyste si přečetli článek Hlavní hrdina neuskutečněných oslav. Článek vyšel v časopise *Dějiny a současnost* 2007, číslo 10. Je též na internetu: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/10/hlavni-hrdina-neuskutecnenych-oslav/>

Zadání na dvouhodinove výtvarné výchovy v 7. třídě (je možné v rámci opakování provádět i v jiném ročníku) zní: měli byste vypracovat pomník, který by zobrazoval Karla IV. jako zakladatele univerzity.

První aktivitou je brainstorming, žáci navrhnou, co by na pomníku mělo být. Zda by tam měl být Karel IV., případně v jaké pozici, jak moc zřetelně.

Ze zajímavých nápadů: *otevřená kniha, ze které vykukuje Karel IV., Karel IV. v doktorském plášti, nebo v univerzitním hábitu ve stylu amerických univerzit* apod.

Druhou aktivitu představuje debata o podobě univerzity. Většinou se jde od reálných představ (nějaká stavba – jako když svatá Anežka drží Anežský klášter) po symboly – tady je prostor pro vysvětlení si symbolů ve výtvarném umění.

Dojdeme ke skutečnosti, že univerzita měla 4 fakulty, co by která fakulta měla mít za symbol?

Třetí aktivitou je již tvorba sochy - sousoší.

Záleží na zadání, zda by měli žáci vykreslit vše na soše (sousoší), nebo se soustředit na symboly, zatímco postava panovníka může zůstat jemně naznačena. Ale třeba se zvýrazní symboly panovnické moci a symboly univerzit.

Čtvrtá aktivita je prezentace a obhajoba děl.

Jako ukázky mohou posloužit dvě pražské sochy. Socha na Křížovnickém náměstí – kolem jsou konkrétní postavy, které symbolizují jednotlivé fakulty, navíc se na sousoší objevují symboly. Je to maximalistické pojetí. Naopak socha na Karlově je ve své podstatě minimalistická, fakulty jsou zde zobrazeny jen symboly, to ještě drobnými reliéfy.

Sochu na Křížovnickém náměstí znají snad všichni, zde je socha na Karlově u kostela Panny Marie a Karla Velikého.

Detail sochy na Karlově se symboly fakult.

I když jsme to nikdy nezkusili, bylo by možná zajímavé posunout aktivity do 3D prostoru a model skutečně vytvarovat – z keramiky, nebo z plastelíny.

2. NÁPAD – OSLAVA VÝROČÍ

K nápadu nás přivedl článek v *Ďasu*, viz 1. nápad.

Problematika zapadá do výuky dějepisu, reflexe roku 1848, česko-německé vztahy, česká společnost po roce 1848.

Zadání: v roce 1848 by měl být odhalen pomník s Karlem IV.

Otázka: Proč právě v tomto roce? Co se významného stalo v roce končícím -48 za Karlova života? Pokud žáci nevědí, je vhodné dát žákům vybrat. Například.

- a) bylo založeno arcibiskupství;
- b) byla založena univerzita;
- c) byl Karel korunován císařem.

Pokud dojde ke shodě s bodem b), vyučující představí žákům pomník (stačí fotografie, je pak možný krátký rozbor, co pomník zobrazuje).

Otázka zní, kdo by měl připravit oslavu a kdo by se měl oslavy účastnit.

Z praxe můžeme konstatovat, že žáci navrhují, aby oslavy řídila univerzita a také se studenti účastnili oslav.

V tu chvíli učitel předstoupí s dalšími nabídkami, kdo se mohl slavnosti účastnit. Žáci argumentují, proč ano, proč ne:

- a) zástupci církve – ano, od Josefa II. sice již není univerzita pod církevním dohledem, ale existuje teologická fakulta;
- b) zástupci šlechty – ano, šlechtičtí synové studovali na fakultě;
- c) zástupci měšťanů – ano, synové měšťanů také studovali;
- d) synové sedláků – ano, také studovali. Otázkou je finanční stránka, ale existovali různí dárci, dnešními slovy sponzoři.
- e) dívky z venkova – odpověď zní ne, protože to nešlo, na to neměly, nebo se to nesmělo. Proč se to nesmělo? Protože byla robota. Aha! Otázka finanční – viz výše. Otázka roboty – s tím se jistě většina vyučujících setkala, že si žáci pletou pojmy robota a nevolnictví. Nevolnictví bylo zrušeno za Josefa II., takže chlapci z venkova by skutečně mohli, ale ne dívky. Protože dívky nemohly v té době studovat. Tady je vhodný dobrovolný domácí úkol, aby žáci zjistili, kdo byla Anna Horáková. A jestli bychom ji neměli znát!
- f) účastnili se studenti čeští, nebo němečtí? Zde žáci znejistí. Od úvodního výkřiku, že to je naše univerzita až po jakési vystřízlivění, že úřední řečí je němčina. Většinou následuje reakce, že ano, ale že čeští studenti mohli studovat německy. Pokud k takovýmto vývodům žáci samostatně v diskuzi dojdou, je to dobré. Pokud ne, musíme jim pomoci známým faktem: 1793 – byl na univerzitě jmenován první profesor českého jazyka.
- g) Na uvedené činnosti navazuje tato: buď nesli studenti transparent, nebo věnec se stuhou. Věnec položili u pomníku, pod heslem postáli a zazpívali. Co bylo napsáno na stuze – na transparentu? Pokud žáci zmíní například nápis: *Vděční studenti Univerzity Karlovy*, tak je to sice špatně, ale dobře pro naši práci, protože tak se univerzita jmenovat nemohla – tímto si zopakujeme dějiny univerzity, neboť univerzita se jmenovala Karlo-Ferdinandova.
- h) oslava se na konec v roce 1848 nekonala. Víte proč? V tomto případě by žáci měli argumentovat událostmi roku 1848. Více můžete žákům naznačit podle přečteného článku.

3. AKTIVITA – KAREL A...

Když jsme hledali různé Karlovy pomníky k 1. aktivitě, narazili jsme na poměrně málo známou sochu na Albertově před revmatologickým ústavem. Karel zde stojí v sousedství dalších 3 panovníků.

Tyto sochy původně stály na Staroměstské radnici směrem k náměstí, totiž v části, která byla za II. světové války zničena.

Aktivita proběhla několikrát v 9. třídě, střídavě v hodinách výchovy občanství, nebo dějepisu. Je ideální pro suplovanou hodinu, neboť vyučující nepotřebuje velkou přípravu.

Zadání:

- a) představte si, že byste měli budovu radnice osadit 4 sochami českých panovníků. Koho byste se z českých panovníků, kteří žili před Karlem IV., sem osadili a proč?
- b) rozšíření zadání – stavba probíhá v polovině 19. století (samotná přestavba dnes neexistujícího východního křídla probíhala 1838 – 1848). Můžete tedy zapojit i panovníky vládnuocí po Karlovi. Změní se nějak váš výběr? Odůvodněte.
Je zajímavé sledovat výběr žáků a jejich argumentace. Zároveň si všimát, jak se změnil výběr po rozšíření zadání, většinou přibude Marie Terezie. Tuto aktivitu doporučujeme provádět ve skupinách, osvědčily se trojice a čtveřice, žáci více diskutují o výběru soch – osobností.
- c) Ve skutečnosti se v těsném sousedství Karlově nachází na Albertově tito panovníci: Svytlhněv II., Přemysl Otakar II., Ferdinand III. Bez nápovědy žáci Svytlhněva nezařadí, respektive nevědí, co tam dělá. U Ferdinanda III. si vzpomenou, že nastoupil s koncem třicetileté války a rozhodně ho odmítnou. Přemysl Otakar II. se objevuje i u některých žákovských nápadů ze zadání a), neboť stále platí, že se jedná o krále železného a zlatého.

Je samozřejmě možné nechat žáky vyhledat, proč naši předkové uvedli dané panovníky do sousedství Karlova. My si jen pro naši zajímavost uvedme některá fakta, která ukazují, že historii nechybí smysl pro humor.

Zatímco Karel IV. pozval slovanské mnichy do Prahy, Svytlhněv II. je vypudil. Zatímco Karel IV. nechal pro české země vyrobit korunovační klenoty, Ferdinand II. je nechal odvézt. Zatímco Karel IV. válčil se svým otcem a v bojích ho i zastupoval, Přemysl Otakar II. proti svému otci vojensky vyrukoval. Ale možná při studiu osudů vybraných panovníků naleznete Vy, nebo Vaši žáci jiné zajímavosti.

ZA VŠÍM HLEDEJ KARLA

Jaroslav SANTNER, dnes již neučí, dříve ZŠ Radonice u Kadaně

Dovednosti: práce ve skupině
vyhledávání na internetu
práce s cizím jazykem, překlad
vyhledávání na mapě
porovnávání informací

Mezipředmětové vztahy:
dějepis, zeměpis, informatika

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: kartičky
připojení na internet (učebna PC apod.)

Hodina vznikla kdysi dávno, když se začínalo s tzv. mezipředmětovými vztahy. Napadlo mne, jak spojit informatiku (vyhledávání informací) s dějepi- sem. Návodnými mi byly nedaleké Karlovy Vary – Karlsbad.

Žáci byli losem rozděleni do dvojic. Původně jsem plánoval, aby ve dvojici byl angličtinář a němčinář, ale to se nepovedlo.

Jednotlivé názvy míst a měst jsem napsal na kartičky. Každé zhruba pět- krát.

Žáci si losovali kartičky, každá dvojice si vzala 3 kartičky. Na každé kartičce byl jiný název. Což znamenalo, že každé místo, nebo město bylo vyhledá- no několikrát.

Zároveň jsme měli seznam napsaný na tabuli. Před vlastní prací jsme odhadovali, které z míst, nebo měst by mohlo být spojeno s osobou Karla IV. A jak? Ještě před započítím práce věděli někteří žáci, že Karlsbad jsou Kar- lovy Vary (většina) a Karlstein je Karlštejn (někteří, ale vždy se někdo našel). Což jsem vždy odsouhlasil. Ale řekl jsem, aby se podívali, zda neexistuje ještě jiná možnost.

Úkoly jsem napsal na tabuli:

1. Zjistěte, o jaké památky a jaká místa se jedná.
2. Lokalizujte je v mapách Česka a Evropy.
3. Zjistěte a vysvětlíte, zda mají tyto památky, nebo tato města něco společ- ného s Karlem IV. Pokud něco mají, pak doložte co.

Poznámka: Tato hodina vznikla v době, kdy vyhledávání na internetu nebylo tak sofistikované jako dnes a člověk našel stěží pár odkazů. Postupně jsme se žáky zjišťovali, jak se nabídka zvětšovala. Tento nápad jsem předal několika kolegyním a kolegům, kteří mi jako zpětnou vazbu poslali nové odkazy – možnosti.

Názvy na kartičkách:

KARLSTEIN
KARLSBERG
KARLSKRONE
KARLSKRONA
KARLSBRUNNEN
KARLSBAD
KARLSHAUS
KARLSBURG
KARLSFRIED
MONTE CARLO

Zajímavý vhled do problematiky nabízí od nedávné doby stránky <http://www.abicko.cz/clanek/precti-si-zabava/19777/cisar-budovatel-hrady-karla-iv.html>. A od letošního roku (2016) i portál <http://mapa.otecvlasti.eu/>. Nebo <http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/>.

KARLSTEIN je starý (německý) název pro Karlštejn. Karlštejn byl založen Karlem IV. Ovšem pozor, existují dále:

a) Karlstein an der Thaya – v Dolních Rakousích, který se původně jmenoval Chadelstain http://www.apsida.cz/hrady/cizina/rak/drak/waldfiltr/karlstn_adt/karlstn_adt.htm, nebo <http://www.raabs-telc.eu/?karlstein,93>;

b) Karlstein am Main v Německu – město na řece Mohanu se údajně jmenuje po Karlu Velikém – https://de.wikipedia.org/wiki/Karlstein_am_Main;

c) Skála ve Shwarzwaldu, zvaná též Hornberg. Je spojena s Karlem Evženem, vévodou würtensberským – [https://de.wikipedia.org/wiki/Karlstein_\(Hornberg\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Karlstein_(Hornberg));

d) Kámen na severu Německa, někdy zvaný Rosengarten. Jedná se o záležitost německých ság. Podle jedné z nich je kámen spojen s osobou Karla Velikého – https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Infotafel_Regionalpark_Rosengarten_Rastplatz_Karlstein_rechts.jpg;

e) Přes německý portál je možné zjistit existenci zámku Karlstein (Karlštejn) v obci Svratouch u Chrudimi. Jak žáci po delším pátrání zjistili, s Karlem

nemá nic společného – http://jihlava.idnes.cz/zamek-karlstejn-u-svratky-na-zdarsku-dsv-jihlava-zpravy.aspx?c=A140519_2065905_jihlava-zpravy_mv.

Žáci našli ještě několik Karlsteinů, avšak podobně jako u uvedených příkladů se u žádného nepodařilo prokázat vazbu na Karla IV. Jedině že bychom vzali v úvahu, že některá místa jsou spojena s císařem Karlem Velikým, na jehož odkaz Karel IV. navazoval – viz b) a d).

KARLSBERG – je starý německý název pro Kašperk. Hrad byl založen v roce 1356 Karlem IV. a střežil tzv. Zlatou stezku. Je zajímavé, že na stránkách hradu se tuto informaci nedozvíte, i když je v řadě publikací o hradu. Kromě wikipedie tuto informaci nabízí portál <http://www.hrady.cz/index.php?OID=175>.

a) Žáci ještě zjistí (někteří to i vědí), že existuje německý pivovar Karlsberg, který sídlí v Hamburku – <https://www.karlsberg.de/karlsberg/unternehmen/>;

b) Vedle toho existuje ještě dánský pivovar Carlsberg – <https://cs.wikipedia.org/wiki/Carlsberg>;

c) Co se týče měst, tak Karlsberg je německý výraz pro polské městečko Karłów, které bylo založeno v roce 1730 císařem Karlem VI. jako české městečko Karlov (též Kalasperk) v Kladsku, které bylo součástí Zemí koruny české. Zajímavé historické fotografie z města nabízí: <http://dolny-slask.org.pl/504763,Karlow.html>, jinak <https://pl.wikipedia.org/wiki/Kar%C5%82%C3%B3w>;

d) Dále stojí v Německu zbytky honosného známku téhož jména – https://de.wikipedia.org/wiki/Schloss_Karlsberg;

e) A v Německu existuje ještě několik místních jmen (například kopec s věží na kraji Berlína), avšak kromě Kašperku nemá jakýkoliv jiný Karlsberg cokoliv společného s Karlem IV.

KARLSKRONE – znamená Karlova koruna a jedná se o původní název hradu Radyně. Viz např. http://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_radyne.htm

a) Dále je Karlskrone také název německého pivovaru, jenž jako výše uvedený Karlsberg nemá s Karlem nic společného.

Naproti tomu KARLSKRONA je město ve Švédsku a Karel IV. opravdu ve Švédsku nebyl a tedy toto místo je prvním v seznamu, které neneso Karlovu stopu – <http://www.karlskrona.se/>.

KARLSBRUNNEN – je kašna v Cáchách (Aachen), i když byl Karel IV. v Cáchách 24. července 1349 korunován na krále římského, samotná kašna s ním nemá nic společného. Základem fontány je socha Karla Velikého z roku 1620 - <http://www.aachen-markt.de/karlsbrunnen.htm>.

KARLSBAD – Snad všichni žáci věděli, že se jedná o německý název nedalekých Karlových Varů, které dle pověsti založil Karel IV. - viz <http://cestovani.kr-karlovarsky.cz/cz/pronavstevniki/Zajimavosti/Krajvbajichapovestech/Stranky/KarlovyVary.aspx>, nebo nově <http://700.karlovyvary.cz/>.

a) Karlsbad je však také německé městečko nedaleko Karlsruhe. Bylo založeno na přelomu 12. a 13. století. A s naším Karlem nemá nic společného – <http://www.karlsbad.de/website/de/gemeinde/willkommen/geschichte>

KARLSHAUS – je Karlův hrádek, též Purkarec nedaleko Hluboké. Vznikl jako lovecký zámeček – <http://www.vltavan-purkarec.cz/karluv-hradek>.

Je zajímavé, že někdy se po zadání pojmu karlshaus nabídne i hrad Lauf. Hrad se nachází nedaleko Norimberku a opravdu ho založil Karel IV., ale tento hrad měl název Wenzelsburg, nebo Wenzelschloss.

KARLSBURG – hrad Tepenec, nebo Twingenberg, který se nacházel cca 4 km od Šternberka, dnes zaniklý – <http://www.hrady.cz/?OID=634>. Hrad byl skutečně založen Karlem v roce 1340.

a) Zámek Karlsburg se nachází nedaleko Karlsruhe, nemá s Karlem nic společného – [http://www.karlsruhe.de/b1/stadtgeschichte/pfinzgaumuseum](http://www.karlsruhe.de/b1/stadtgeschichte/pfinzgaumuseum;);

b) Další německý zámek téhož jména se nachází v Meklenbursku-Předním Pomořansku. Tento barokní skvost také nelze spojit s naším Otcem vlasti – <http://www.vorpommern.de/reiseziele/details/stamm/show/schloss-karlsburg/>.

KARLSFRIED – hrad opět založil Karel IV., sice jako strážní hrad na obchodní stezce vedoucí do Žitavy. Ve své době se spíše nazýval Neuhaus – <http://www.luzicke-hory.cz/mista/index.php?pg=zmkarlc>. Dnes zůstaly z hradu jen nepatrné zbytky.

MONTE CARLO – pomyslná lahůdka na závěr, většina žáků odmítá, že by Monte Carlo mělo s Karlem cokoliv společného, avšak po „rozkliknutí“ si uvědomí Karlovu působnost na severu Itálie. Místo bylo založeno jako pevnost k obraně Luccy. Skutečně je město na Karla a jeho otce vázáno! Za všechny zdroje: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Montecarlo>. Nově též http://www.rozhlas.cz/plus/historie/_zprava/cesta-ke-korunam-karla-iv-svou-nejvyznamnejsi-korunu-ziskal-karel-iv-pred-660-lety-v-rime--1471543.

Jak shrnout výsledky práce?

Žáci se učili vyhledávat na internetu za pomoci svých jazykových znalostí němčiny a angličtiny. Zcela mimo plán přešli i na polštinu, čímž jsme se

dostali k dalšímu mezipředmětovému vztahu – slovanské jazyky v rámci výuky českého jazyka.

Žáci si ukázali, že jednoduchá věc se může zkomplikovat a je dobré si informace ověřit. Nazval bych to kritickým myšlením.

Pracovali jsme s mapou, čímž jsme rozšířili své zeměpisné znalosti.

Osvěžili jsme si některé informace o Karlu IV.

Žáci spolupracovali ve dvojici, tedy podpořili jsme i týmovou práci.

PROČ BYL ZALOŽEN KLÁŠTER NA SLOVANECH?

Pavel MARTINOVSKÝ, ZŠ Vratislavova, Praha

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
logická argumentace na základě znalostí
schopnost naslouchat

Mezipředmětové vztahy:
český jazyk – sloh

Časová dotace: plánováno 20 minut, nakonec celá vyučovací hodina

Pomůcky: text (na papíře – pro skupiny)
Mapa Nového Města pražského z knihy Lorenc, V.: *Nové Město pražské. Praha 1973.*
Nástěnná mapa Středověká Evropa.
Bařková, Růžena a kol.: Umělecké památky Prahy. Nové Město. Vyšehrad. Praha 1998.

Dne 25. října 2016 jsem byl na semináři organizovaném NIDV. V rámci ukončení karlovského roku se konal v Emauzích a první přednášku měla PhDr. Kateřina Kubínová, PhD. z Ústavu dějin umění.

V části, ve které hovořila o vzniku kláštera, zmínila argumenty, jaké se v minulé době objevily.

Seznam možností, proč byl klášter Na Slovanech založen:

- a) Jednalo se o Karlovu snahu sblížit Čechy s východními Slovy. Neboli šlo o jeden z prvních panslovanských aktů na našem území.
- b) Karel připravoval unii s východními křesťany.
- c) Karel vybudoval na skále klášter, neboť v okolí žilo mnoho kacířů a nevěřících.
- d) Karel chtěl posílit duchovní prožitek věřících. Proto povolal slovan-
ské kněze, aby předešel husitství.
- e) Karel byl sběratelem kuriozit, a tak chtěl mít na svém území i slovan-
ský klášter.
- f) Jedná se o Karlův symbolický záměr: Praha je středem světa.
- g) Karel založil klášter se slovanskou liturgií, aby připravil mnichy na
misie směrem na východ a severovýchod.

Když jsem si pročetl poznámky ze semináře, napadlo mne, že uvedené možnosti, proč byl klášter založen, vezmu na hodinu slohu do deváté třídy. Začínali jsme s úvahou a já jsem si řekl, že by se u těchto možností mohli devátáci rozmluvit. Zabrало by nám to deset minut, použili bychom otázku, odpovědi a náznaky odpovědí, možná bychom mohli vyvodit nějaký obecný závěr, možná ne, zkratka ideální rozcvička k úvaze.

Nešlo by o to, abychom došli ke konkrétnímu závěru, proč by mohl být klášter založen, ale šlo mi čistě o argumentaci, proč si žáci danou možnost vybrali a proč ne. Šlo o logickou argumentaci.

Přesto zaznělo několik zajímavých historických názorů a konkrétních závěrů.

I když to rozhodně nebylo záměrem a vůbec jsem si nedokázal tak bouřlivou atmosféru ve třídě představit, debata nám zabrala celou vyučovací hodinu slohu a ještě jsme 15 minut pokračovali druhý den.

Žáci se rozdělili do 4 skupin.

ZADÁNÍ

Vyberte dvě možnosti, proč byl založen klášter Na Slovanech. Nejde ani tak o věcnou správnost, řekněme si na rovinu, že tolik informací žáci mít nemohou a jejich ověřování by zabralo velké množství času, ale jde o logickou argumentaci. Samozřejmě upravenou jejich názorem, jak oni vidí danou dobu.

Ještě než jsme začali, zeptal jsem se raději, jestli máme jasno a víme všichni, o jaké stavební památce se bavíme?

PRÁCE ŽÁKŮ S MOŽNOSTMI:

Možnost a)

Návrhy odpovědí k úvodní možnosti přinesly nečekanou podotázku z řad žactva.

Je paradoxem, že otázku, Co je to panslovanský akt? položil zrovna žák, který sice žije v Česku pět let, ale pochází z Podkarpatské Rusi. Neboli jsme si museli ujasnit, co to je panslovanství.

Trochu jsem tím žákům pomohl. Jedna ze žákyní se hned a velmi dobře zeptala, jestli se v Karlově době vůbec objevoval pojem Slovan? Jestli jsme se tak cítili, být Slovany? hned dodala. Když jsem řekl, že nikoliv, tak hned logicky argumentovala, že tím pádem otázka ztrácí smysl. A to bylo právě to dobré.

Nicméně členové druhé skupiny hned argumentovali, že *to zase tak úplný nesmysl není, dobře, neříkali si Slované, ale obchodovali spolu, tedy platí ta první část argumentu, že se během obchodování chtěli Slované sblížit.*

Ale oni si neříkali Slované, zněl protiargument.

To nevádí, každopádně se Slované, i když si tak neříkali, sblížovali.

(Poznámka autora: A to bylo to skvělé, tady se vrátily roky příprav a práce. Ti šílenci pubertáční se bavili o Karlovi IV., neskákali si do řečí, nenadávali si, věcně argumentovali a snažili se přijít věci na kloub.

Nevím, kolik podobných situací zažíváte za školní rok, přiznám se, že jich je pár, ale když se podobně vše povede a vše funguje, člověk se cítí neskonale šťastný a blažený, poněvadž má pocit, že se něco povedlo. Že ta semínka, která zasel, vzklíčila. Leč zpět k diskuzi.)

Možnost b)

Skupina, která argumentovala obchodními zájmy na východě, tím pádem souhlasila i s touto možností.

Měl jsem s sebou nástěnnou mapu středověké Evropy, rozvinul jsem ji na tabuli, aby žáci viděli, že obchod s východními Slovy (jak je dnes chápeme) by samozřejmě možný byl, nehrál však nějak velkou důležitou roli.

Zbylé skupiny odmítly tuto variantu jako nesmyslnou.

Možnost c)

Jedna ze skupin argumentovala, že jeden klášter by na toto nestačil, což ale platí i pro možnost b), proto ji odmítli.

Dívka, která se tak dobře zeptala při řešení možnosti a) na *Slovy*, se nyní zeptala podobně, jestli se tenkrát říkalo **kacíři**. Takže jsme zase museli přerušit debatu a věnovali jsme se pojmem kacíř – nevěřící, což vyvolalo novou, menší debatu, jak jednotlivé skupiny chápaly kacíře a celkem se jim pletl Hus a reformace.

Nicméně tato menší debata přispěla k obecnému závěru, že tím pádem je variant c) nesmyslem. Další skupina argumentovala, že v okolí již několik kostelů bylo. Takže to určitě ne.

Možnost d)

Opět ji dvě skupiny spojily, totiž s možností c), pokud neplatí c), nemůže totiž ani platit d), vždyť husité byli kacíři. To je skutečně krásná ukázka logické argumentace.

Potěšitelné též bylo, že si žáci v jedné skupině uvědomili chronologický nesmysl. Těžko mohl Karel IV. vystupovat proti husitství, když Hus ještě nežil (malá oprava, žil, narodil se asi 1369), ale stejně v té době ještě nekázal. Což je opět výborný logický argument.

Další skupina neviděla v zavedení slovanské bohoslužby zvýšení prožitku.

Možnost e)

Tato možnost dvě skupiny zaujala, žáci argumentovali Karlovou snahou získat co nejvíce ostatků, zároveň víme, že zakládal a nechal stavět kostely, takže ano.

Odpůrci řekli jen, že to je nesmysl, že Karel nesbíral *kuriozity*.

Načež diskuze přešla ke konkrétnímu problému, totiž že Karel IV. musel někde ostatky a další cennosti, které získal, skladovat. Tedy se nabízí ta možnost, že by opevněný klášter na skále uprostřed opevněného města byl ideálním místem. Tím ale argument tak trochu zasahuje i do možnosti f)!

Možnost f)

Skupiny nesouhlasily, i když někteří žáci připouštěli, že Praha měla být centrem Karlovy říše, ale určitě ne Emauzy. Leží v celé Praze úplně mimo. Podobně jako Vyšehrad. Jiný žák argumentoval, že tím centrem mělo být nově založené Nové Město, i tak se Emauzy nenachází uprostřed. A pokud v nich byla zavedena slovanská bohoslužba, což během diskuze nebylo nikým popřeno (a jsem rád, že to vědí – pozn. PM), tak je to celé úplně nesmysl, nedělal by uprostřed Evropy, která patří papeži (sic) centrum s východními křesťany.

Možnost g)

Ti, kteří odmítli možnost a) i za b) odmítli i tuto. Žáci jedné skupiny dokonce zapochybovali, zda měl co Karel na východě do činění. Navíc si žáci mysleli, že misie na východ v dané době již nebyly potřeba. Čtvrtá skupina naopak tvrdila, že byly, že by si tím Karel mohl posílit svůj vliv, ať již jako císař, nebo český král. Oponenti okamžitě kontrovali, zda to bylo v jeho zájmu? Když byl císař. Jestli se spíš neměl starat o dění na západě.

V tomto bodě jsem diskuzi ukončil.

Když jsem se na závěr ptal, zda by ještě někdo chtěl něco říci, zaujal mne názor, *že to je stejně těžký, protože my se na vše díváme dnešním pohledem, ale oni tenkrát určitě hodně věci chápali jinak. Že to je jenom hra. Ano, souhlasil jsem, je to hra, která nám však slouží k tomu, abychom se něco naučili. Třeba i sami o sobě.*

ZÁVĚR

Po stránce slohové považuji úlohu za úspěšnou, žáci si mimo jiné všimli, že některé názory v sobě skrývají dvě a více informací. Na to se těžko odpovídá. Tím pádem by se celé zadání (možnost) mělo rozčlenit do menších celků. Zároveň jsme se upevnili v dovednostech, které jsou potřeba během diskuze a prostor dostali i žáci, kteří třeba jindy tolik nespolupracují.

Po stránce dějepisné jsme si zopakovali učivo o Karlovi a o pražských památkách a dali si vše do vzájemných souvislostí.

Když jsme skončili, byli samozřejmě všichni zvědaví, jak se to celé stalo ve skutečnosti. Ono je to trochu těžší, předkládám mírně doplněné argumenty, jak je uvedla paní doktorka Kubínová:

Jako naprostý nesmysl jsou použity argumenty – možnosti:

a) Karel se o nic takového nepokoušel, pojem *panslovanství* se v dané době vůbec nepoužíval.

c) Stačí pohled na mapu a je vidět, kolik se kostelů na Novém Městě a v Podskalí nacházelo. V českých zemích sice byli kacíři (sám Karel IV. povolává inkvizici do jižních Čech), ale je velmi nepravděpodobné, že by tu byli nevěřící.

d) Těžko se dá předejít něčemu, co ještě neexistuje. Karel IV. mohl těžko předejít husitství, když ještě Hus nevystoupil, tedy nebyl upálen a neměl nástupce.

e) Odvážné tvrzení, císař sice sbíral ostatky, ale ne ve smyslu sběratelské, že by to byl jeho koníček, ale z niterného přesvědčení, byl přesvědčen o významu ostatků *pro spasení*.

Jako ne až úplný nesmysl je možno považovat odpovědi:

b) tato myšlenka se průběžně objevuje, o spojení východního a západního křesťanstva uvažuje i Karlův syn Zikmund – jako prostředek v boji proti Turkům.

Pojďme se podívat po reálných možnostech:

g) V zakládací listině z 8. května 1346 píše papež Klement VI., že důvodem pro souhlas se založením kláštera se slovanskou liturgií je Karlův požadavek (argument), aby zde byli vychováváni mniši pro misie směrem na východ ke Slovanům.

f) Avšak nakonec dojde ke zhoršení vztahů s polským králem, navíc se pro Karla (a jeho nástupce) problematickým začne jevit spor mezi polským státem a řádem Německých rytířů, a tak je ve druhé zakládací listině (!) z 23. listopadu 1347 uvedeno, že v klášteře budou slovanští mniši za účelem uctění památky svatého Jeronýma, lékaře a překladatele, dále svatých Cyrila a Metoděje, svatého Vojtěcha a Prokopa. Mniši mají za úkol jednak sloužit mše ve slovanském jazyce k uctění jmenovaných svatých, ale také se mají modlit za Karla a jeho ženu Blanku, jakož i za jejich děti, předchůdce a nástupce na trůnu. Tedy je tu jasná symbolika. Za centrum *světa* (minimálně toho lucemburského) neměla být považována Praha, ale nově založené Nové Město pražské. O čemž svědčí určitá mystika, kterou akt založení provází.

KRÁLOVSKÉ KORUNY

Božena HANÁKOVÁ, ZŠ UNESCO Uherské Hradiště

Dovednosti: obkreslování
vystřihování
zdobení tavicí pistolí (pod kontrolou učitelky)
lepení
stříkání sprejem (učitelka venku)
spojení sešíváčkou

Mezipředmětové vztahy:
výtvarná výchova, svět práce

Časová dotace: 1 hodina

Pomůcky: výkres
tavicí pistole
zdobné kamínky
flitry
knoflíky
zlatý sprej
zlatý balicí papír
lepidlo

Prvníci s královskými korunami

Žáci 1. ročníku jsou na historii moc malé, proto jsem k motivaci využila nejprve pohádky, které děti znají dobře.

Naše království jsme si pojmenovali jako zemi, ve které žijeme. V historických knihách jsme si ukázali všechny historicky doložené vládcy českých zemí a zastavili se u nejslavnějšího, tedy u Karla IV. Prohlédli jsme si české korunovační klenoty, které Karel IV. nechal vyhotovit.

Propojili jsme prvouku, český jazyk, literární výchovu s pracovními činnostmi a výtvarnou výchovou.

Důležité je správně naměřit velikost koruny na hlavě každého žáka, aby jim seděla.

Závěr, který vzešel od žáků v rámci zpětné vazby:

Žáci si uvědomili, že za královskou korunou je jednak nějaký příběh, neboli osud, jednak zodpovědná a trpělivá práce.

KRITICKÁ PRÁCE S KNIHOU

Petra PETERKOVÁ, ZŠ Rychnov u Jablonce nad Nisou

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
vyhledávání informací na internetu
kritický přístup

Mezipředmětové vztahy: český jazyk, přírodopis, občanská výchova

Časová dotace: 2 – 3 hodiny

Pomůcky: encyklopedie a naučné knihy o středověku
internet
flipchart

Použitá literatura: Hauenschildová, L.: Středověk. Praha 2008.

Jednoho dne za mnou přišli žáci sedmé třídy, že si v knihovně půjčili knihu od německé autorky Lydie Hauenschildové s názvem Středověk. Je jim sice jasné, že se nejedná o encyklopedii, nebo nějakou odbornou knihu, jedná se o knihu pro děti, ale stejně. Některé věci jim tam jsou podezřelé. Divné.

Napadlo mne, že bychom knihu mohli podrobit kritickému zkoumání. Jako typickou dobu středověku bychom vzali dobu vlády Karla IV., neboť to je doba, kterou žáci velmi dobře znají a je jim i blízká (i když by možná leckterý historik jako typickou středověkou dobu vzal možná dobu vlády Přemysla Otakara II.).

Žáci souhlasili.

Dala jsem žákům úkol, aby si během týdne knihu půjčili a přečetli si ji (knihla není obsáhlá). Aby si poznačili, co jim případně přijde divné.

Po týdnu jsme sestavili seznam událostí, které žákům přišly alespoň trochu divné, podezřelé, nebo nejasné. Vše jsme sepsali na flipchart, abychom body měli před očima:

- a) Strýc Richard si chce koupit hrad.
- b) Kluk Marek říká, že žít jako rytíř by bylo super.
- c) Stráže měly přehled o dění kolem.
- d) Hradní pán psal kroniku.
- e) Strýc řekl Markovi, že bude jeho panošem.

- f) Panoši se správně chovali.
- g) Panoši hráli na hudební nástroj
- h) Rytíři přednášeli své vytoužené paní vlastnoručně napsané milostné písně.
- i) Na hradě uchovávali pergameny svázané do svazků.
- j) Z hradu vedla tajná chodba.
- k) Jako znamení se používal prsten s pečetí.
- l) V lese bylo možné potkat čarodějnici, která znala bylinky.
- m) Chlapec byl pomazán v obličeji, aby to vypadalo, že je nemocný.
- n) Chlapec dostal rostlinu, kterou žvýkal a jeho dech páchl, jako by byl nemocný.

Do příští hodiny jsem žákům zadala za úkol, aby si přinesli encyklopedie a knihy, které se týkají středověku. Sama jsem ze školní knihovny dodala sérii knih *Dějiny v obrazech*.

Vzali jsme prvních sedm bodů a žáci se pokoušeli ve skupinách na základě práce s výše uvedenými knihami potvrdit, nebo vyvrátit, zda to bylo možné. Nejdůležitější bylo vytvořit (sestavit) tu správnou otázku, aby byl bod podroben zkoumání. Aby na otázku byli schopni odpovědět.

Když žáci pracovali a hledali informace, chodila jsem mezi nimi a diskutovala s nimi o řešení. Většinou jsem u žáků vyvolala další otázky, které si poznačili.

Další hodinu jsme stejným způsobem zpracovali zbylých sedm bodů.

Na závěr jsem se domluvila s kolegou, který učí informatiku, zda by žákům neposkytl prostor ve své dvouhodinové počítačové učebně, aby si žáci ověřili své vývody i pomocí nejnovějšího média. Pokud by zjistili něco převratného a doplňujícího, měli mi o tom napsat a uvést odkaz. Kolega svolil.

K čemu jsme došli?

- a) Žáci vytvořili tyto podotázky:
Ve středověku – dal se koupit hrad?
Obchodovalo se s nimi?
Kolik stál?

Samozřejmě jsme zjistili, že i *tenkrát* se dalo koupit ledacos. Spíše se ale hrady propůjčovaly jako zástava za půjčku, což dělal například i Karel IV.

Pokud chcete hledat ceny (nenajdete přímo hrad, ale i tak je to zajímavé), můžete použít odkaz: <http://www.myschwerk.webzdarma.cz/cenik.html>

Jenomže pak žáky napadlo: Dá se v dnešní době koupit hrad? Kolik stojí takový hrad?

Podívejte se na: <http://www.vipcastle.com>, <http://reality.idnes.cz/s/komerční-nemovitosti/historické-objekty/>.

b) Co to je: žít jako rytíř?

Žít na studeném hradě.

Bojovat a plnit si povinnosti.

Ale rytíř nepracoval, měl na to poddané.

Zde jsme si vystačili s knihami.

c) Jak vypadal středověká krajina?

Tento bod byl poněkud náročnější. Většina ze žáků má před očima dnešní krajinu. Ale krajina ve středověku se podstatně lišila.

Vedle informací v knihách je celkem zajímavý text o Kutné Hoře, který poslední dobou používám:

Kutná Hora se stala druhým nejvýznamnějším městem království a na svojí dobu byla velmi lidnatá. Velký počet obyvatel, který se navíc nezabýval zemědělstvím, musel být živěn ze zázemí města. To bylo velkým stimulem pro zemědělství v okolí a zintenzivnilo to již tak probíhající klučení lesů a jejich přeměnu na ornou půdu. Dřevo bylo navíc velmi důležité pro dolování, což jeho kácení dále podporovalo, takže záhy zde byl dřeva nedostatek. Krajina v okolí Kutné Hory byla ve 14. století prakticky celá odlesněná a dřevo bylo dováženo ze vzdálenějších oblastí (hlavně z Podkrkonoší) po Labi (Načeradská, Schubert 2003, Starý a kol. 2004, Bartoš 2004, Kuča 1998).

viz www.projektkacina.estranky.cz/file/77/stredoveka-krajina.pdf

d) Uměl hradní pán psát?

Opět jsme si vystačili s knihami, potvrdili jsme si obecně známou informaci, že prvním panovníkem, u kterého je doloženo, že uměl číst a psát, je Karel IV.

e) - g) Kdo to byl panoš?

Co uměl? Co směl? Co mohl všechno dělat?

Opět jsme pracovali především s knihami.

Pro vyučující může být přínosná diplomová práce Jany Kotrbové, která se dá stáhnout v pdf formátu: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/62138/>

h) Pokud neuměl psát a číst panovník, měli tyto dovednosti rytíři?

Nebo se zdá pravděpodobnější, že neuměli číst a psát? Tedy ani skládat básně?

U těchto bodů jsme si i mimo jiné ukázali, že na internetu, na blogu, na různém fóru je sice hodně informací, ale většinou jsou „zrecyklovány“ informace z tištěných knih. Na *youtube* se dá pustit středověká hudba.

i) Jak se pergameny uchovávaly?

Co to je pergamen?

Mohl se pergamen svinout?

Nejdůležitějším přínosem tohoto bodu bylo, že si žáci uvědomili, že pergamen se nesvinoval, ale skládal. Nehledě na množství pohádek a (nekvalitních) historických filmů.

Dá se pergamen vyrobit i dnes?

Jaká je jeho cena?

Pergamen se dnes sehnat dá – viz <http://kutil-florenc.cz/pergamen-kniharsky-p3762>.

j) Existovaly na hradech tajné chodby?

Kam vedly?

Kdo je stavěl?

Jak je stavěli?

Zjistili jsme, že tomuto fenoménu je na internetu věnováno mnoho prostoru. Ukazuje se, že na některých hradech skutečně existují a pověsti nelžou. Zjistili jsme například, že na nedalekém Sychrově existuje jedna podzemní chodba, která je ale novodobá a je pod parkem. Ale také existuje domněnka, že se zde nachází tajná chodba z doby druhé světové války. Jenže Sychrov je zámek.

http://www.starechodby.cz/stare_chodby.html – nejnovější verze je z roku 2016, stránky se neustále aktualizují.

k) K čemu sloužily pečete?

Mohl existovat prsten s pečeti? V pohádkách se tento námět objevuje.

Opět jsme si vystčili s knihami.

Existují dnes pečete?

Má Česká republika svou pečeť?

Přes problematiku pečeti jsme se dostali až ke státní symbolice. Přinesla jsem obrázek s Karlem IV. a vysvětlili jsme si, jaké symboly státní a rodové se u něho objevují, srovnali jsme je s přemyslovskými.

l) – n) tyto body jsme si spojili. Existovaly čarodějnice – babky kořenářky?

Sbíraly se bylinky?

Existují vůbec takové?

Ty na zabarvení určitě, to stačí obyčejné borůvky.

A co zápach z úst? U těchto bodů nám hodně pomohla kolegyně, která učí přírodopis. A potom samozřejmě internet. Dozvěděli jsme se o čaji ze šalvěje, jalovcovém oleji, který se nakape do vlažné vody, o zvýšení koprového semene. Viz <http://www.bylinkyprovsechny.cz/nemoci/ruzne-nemoci/234-zapach-z-ust-byliny-bylinky-babske-rady>.

Nebo jsme našli květiny, jejichž listy zapáchají, tím pádem, když by se jimi mladík potřel...

Jedná se například o rostlinu s názvem lnice obecná – sušením zápach mizí – ale dívka je utrhla čerstvé, roste hojně, je neškodná, naopak pročišťuje – po použití by chlapec asi hodně běhal...

Nepříjemně po zatuchlině páchne také blín černý, který je jedovatý a v dnešní době vzácný.

<http://www.kotvicnikovafarma.cz/objects/product/comment.php?id=988>

<http://www.bylinkyprovsechny.cz/byliny-kere-stromy/jedovate-byliny>

A jen tak mimochodem, tou nebezpečnou nemocí mohly být například neštovice – respektive pravé neštovice, které se dnes nevyskytují, skutečně způsobovaly až 30% úmrtnost, zůstávaly po nich hluboké rýhy ve tváři. http://www.vakciny.net/AKTUALITY/akt_2013_03.htm.

Ukázali jsme si se žáky, že ne vše, co se píše v knize, může být pravda. Určitě je dobře, že o tom žáci přemýšlí. I o tom, co vše se na internetu dá najít. A co také ne.

Podařilo se nám do práce zapojit i další kolegy, respektive využít mezipředmětových vztahů. Také jsme se s učivem vrátili k pomocným vědám historickým.

I když jsme „jenom ověřovali pár informací“, hodně jsme se naučili a dali jsme si větší množství informací do vzájemných souvislostí. Kniha vyšla v edici *První čtení s poučením*. Pro nás nebyla ani tak poučná sama kniha, ale poučnou se stala kritická práce s knihou.

Dlouhodobé projekty

JAK JSME SI PŘIPOMNĚLI VÝROČÍ 700. NAROZENÍ KARLA IV.

Kateřina DRAŽANOVÁ, ZŠ Nad Přehradou, Praha 15

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
pobyt v přírodě
spolupráce se státní organizací
uvažování v globálních souvislostech
manuální zručnost

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, chemie, český jazyk, přírodopis,
pracovní činnosti, hudební výchova, výchova k občanství

Časová dotace: několik týdnů

Pomůcky: encyklopedie – středověk, doba Karlova
internet
papír, pastelky, fixy

Základní škola Nad Přehradou připravila ve spolupráci s Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského výstavu k sedmistému výročí narození Karla IV. Výstava byla určena nejen pro školu (žáky a učitele), ale pro širokou veřejnost na Praze 15. Tento zajímavý a nelehký úkol s sebou nesl řadu problémů. Členka ASUD zde dokládá, jak se školní tým, jehož byla součástí, s problémy výstavy vypořádal.

Do oslav výročí zbývá mnoho měsíců, ale učitel dějepisu nezahálí, v hlavě se mu rodí plán, jak uctít slavného panovníka. Stává se součástí týmu, který výstavu připravuje.

Vyvěšujeme ve sborovně oficiální plakát oslav v ČR, připojujeme k němu i výzvu Unesco

Vzniká plán celoročního školního projektu

Práci se žáky začínáme anketou (Kolik toho naše děti vědí o Karlu IV.?)

Rozbíhají se třídní projekty. Jednotlivé třídy řeší otázky:

Jak Karel asi vypadal?

Znáš místa, kde pobýval?

Jakým byl synem a později otcem?

Proč si myslíme, že byl moudrý?

Kterým jazykem byste se spolu domlouvali?

Některé třídy si pokládají vlastní otázky. Například: Jaké nemoci Karla mohly trápit?

Vše vyhodnocujeme, děti určité informace mají. Avšak vzdělání, to nejsou jen informace, ale záleží na chápání souvislostí mezi nimi.

Kontaktujeme Národní pedagogické muzeum a knihovnu J.A. Komenského a zapůjčujeme si panely putovní výstavy o životě Karla IV.

Výstavu připravenou odborníky historiky doplňujeme o laickou část – panely s „badatelskými“ pracemi našich žáků.

Vrací se některá témata z otázek. Mezitím se objevila i nová:

Nemoci středověku s důrazem na černou smrt;

Vínice v okolí Prahy;

Nové odrůdy rostlin z doby Karla IV.;

Jak vznikaly iniciály;

Jak fungovalo středověké tržiště - modely středověkých tržišť;

Privilegia českých měst udělená Karlem IV. a další.

Učitelé se žáky připravili i slavnostní vernisáž, jež byla zahájena krátkou přednáškou o zraněních a statečnosti Karla IV. Součástí vernisáže byl poslech gotických skladeb hudebního tria.

V našem projektu nemohl chybět výlet prvňáčků na Karlštejn, starší děti plnily různé úkoly spojené s osobností panovníka v ulicích historické Prahy.

Velmi se zdařila i beseda o tvorbě učebnic středověku a o vztahu ke školnímu dějepisu, na kterou jsme pozvali paní Helenu Mandelovou a paní Elišku Kunstovou, bývalé členky výboru ASUD, autorky učebnic.

Vážně/ nevázně probíhalo „Putování za králem“. Družiny dětí (žáků) putovaly krajinou, sklízely úrodu, zachraňovaly vesnice před požárem, brodily se vodními toky, pomáhaly stavět kamenný most, vyráběly klenoty pro královnu a hračky pro následníka trůnu.

Před blížícími se letními prázdninami pak nejstarší žáci vytvořili brožury - průvodce Prahou pro německé a ruské turisty s cílem dovést je do míst spojených s oslavami výročí.

Dnes o slavném panovníkovi víme mnohem více, potkali jsme se s lidmi, kteří ve svém oboru něco dokázali, škola se stala centrem oslav v naší městské části. Ve školní kronice přibýlo mnoho fotografií i moudrých myšlenek. Obdrželi jsme i diplom Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského za účast v celostátní výtvarné soutěži Karel IV. očima dětí.

Důležité pro nás bylo, že jsme se na škole do projektu zapojili všichni.

Mor – černá smrt, nástěnný výklad.

Burza nápadů na téma Karel IV.

Středověká škola, to byly třeba hodiny dvorní etikety.

Studenti diskutují s historičkou Eliškou Kunstovou.

Středověké město – keramika našich žáků.

KAREL IV. – ZAKLADATEL BENEDIKTINSKÉHO KLÁŠTERA V RÁMCI URBANISTICKÉHO PROJEKTU NOVÉ MĚSTO PRAŽSKÉ

Dagmar ŠUMBEROVÁ, CSZŠ Jana Pavla II.

Dovednosti: čtenářské dovednosti
argumentace na základě znalostí
argumentace na základě nabytých informací
syntéza
prezentace
práce s mapou

Mezipředmětové vztahy: dějepis, zeměpis, výtvarná výchova, literatura

Časová dotace: minimálně 3 vyučovací hodiny, nejlépe 4 – 5 hodin

Pomůcky: Petr Čornej a kol.: Dějepis pro střední odborné školy
Vladimír Prokop: Dějiny literatury od starověku do počátku 19. století, kapitola Vrchol gotické kultury v Čechách
Průvodce Emauzským klášteřem
Jan Randák a kol.: Dějiny českých zemí, kapitola Zakladatelská činnost Karla IV., část Praha – výstavba rezidenčního města
Václav Cibula: Pražské pověsti
mapa Nového Města pražského

PŘÍPRAVA

Zopakování si učiva o stavitelském díle Karla IV., práce s učebnicí Dějepis pro střední odborné školy, s knihou Dějiny literatury od starověku do počátku 19. století, kapitola Vrchol gotické kultury v Čechách, s knihou Průvodce Emauzským klášteřem, s encyklopedií Dějiny českých zemí, kapitola Zakladatelská činnost Karla IV., část Praha – výstavba rezidenčního města a s knihou Pražské pověsti od Václava Cibuly.

Podle časové dotace použijeme mapu Nového Města pražského a projdeme si základní stavby tohoto urbanistického díla – místa bývalých hradeb – kostely Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Velikého, sv. Apolináře, sv. Kateřiny Alexandrijské, Panny Marie Sněžné, sv. Štěpána – případně o nich

jen pohovoříme, jako i o Karlově snaze vytvořit z Prahy nový Jeruzalém a o esoterickém projektování této oblasti.

V hodinách literatury si zopakujeme látku nejen období Karla IV. ale především počátku české literatury na Velké Moravě.

HLAVNÍ CÍL

Naším hlavním cílem je návštěva Emauzského kláštera, neboli místa nazývaného Na Slovanech, správně dnes Benediktinské opatství Panny Marie a sv. Jeronýma.

Pro prohlídku tohoto díla buď vytvoříme pracovní listy s přihlédnutím k Emauzskému cyklu nástěnných maleb i k Remešskému evangeliáři, k řádu benediktinů, k tzv. hlaholášům, nebo vytvoříme tzv. *řetězové provádění*, kdy si žáci připraví jako jednotlivci zadaná témata a s nimi pak provádějí ostatní.

Témata mohou být:

- ✓ benediktini obecně – vznik řádu,
- ✓ benediktini ve středověké Evropě, benediktini v Čechách,
- ✓ hlaholáši v Emauzích,
- ✓ monserratské benediktini i benediktini z Beuronu v Emauzích,
- ✓ podoba benediktinského kláštera – jeho charakteristické rysy,
- ✓ dále Emauzský cyklus – včetně témat a techniky provedení,
- ✓ o pravděpodobném autoru malby i o Uppsalském rukopisu,
- ✓ výstavba kostela – jeho výzdoba,
- ✓ kopie Monserratské Madony,
- ✓ osudy kostela i celého kláštera za 2. světové války,
- ✓ výstavba nových věží.

Žáci si také mohou připravit pověsti o Novém Městě pražském z knihy Václava Cibuly, případně nezapomenout na pověst o Emauzském klášteře, čímž prohlídku ožíví.

V závěru je zhodnocen význam Emauz v době Karla IV. i v časech následujících.

ŽIVÉ OBRAZY DOBY KARLOVY

Marcela SVEJKOVSKÁ, Gymnázium a SOŠ Podbořany

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
dramatika
výtvarné činnosti (fotografování)
kritické myšlení

Mezipředmětové vztahy: dějepis, dramatická výchova

Časová dotace: 1 – 2 hodiny

Pomůcky: text (na papíře – pro skupiny)

Použitá literatura: Augusta, Pavel: *Dějiny českých zemí v obrazech: Od praveku po současnost. Praha: Albatros, 2006.*

METODICKÁ ČÁST:

- Aktivita je určena pro žáky 7. třídy/ sekundy.
- Vhodné jako závěrečné shrnutí (opakování) již probrané látky.
- Učitel rozdělí třídu do 5 skupin ideálně alespoň po 4 žácích.
- Každá skupina si nahodile vytáhne jeden text, ve kterém je popisována určitá situace ze života Karla IV.
- Pedagog objasní, co jsou to živé obrazy, jednotlivé skupiny pak v různých částech třídy nacvičují, jak nejlépe ztvárnit vybrané scény (záleží na individuálním uchopení textů, každého může zaujmout něco jiného, je nutná domluva - komunikace a spolupráce).
- Přibližně po 10 - 15 minutách jsou ukončeny přípravy a dojde k chronologickému předvádění jednotlivých výjevů. Je důležité, aby při předvádění nikdo nemluvil. Učitel se předem s žáky domluví na tom, čím budou jejich výstupy vymezeny (tlesknutím... zacinkáním zvonečku... krátkou melodií apod.). Je vhodné určit dva žáky, kteří postupně obrazy fotografují.
- Nakonec se buď živé obrazy promítnou na plátno jako fotografie, nebo je skupiny znovu předvedou a ostatní ve třídě hádají, co ztvárňují... každá skupina si zvolí svého mluvčího, který pak provedenou scénu okomentuje (buď vlastními slovy, nebo přečte část textu).

Text č. 1

... Jan Lucemburský byl leníkem francouzských králů a častým hostem jejich dvora. Nyní využil příležitosti, aby do pařížského prostředí pozval i staršího syna

a zajistil zde jeho výchovu a vzdělání. Rozhodl se také vybrat zde pro budoucího krále manželku. Podle jeho volby se jí měla stát Markéta zvaná Blanka, dcera Karla z rodu Valois, nejbližší vedlejší větve vládnoucích Kapetovců. Jednání nebylo jednoduché, ale skončilo úspěšně. Blanka byla stejně stará jako Václav, měla drobnou postavu, světlé vlasy i pleť a jemné vychování, jaké bylo v té době žádáno. Spěšní poslové přivezli 4. dubna 1323 Václava z Křivoklátu a již 15. května se konala velkolepá svatba ... Pravděpodobně ještě před svatbou přijal Václav svátost biřmování. Kmotrem mu byl sám francouzský král, po němž přijal podle tehdejšího zvyku jméno. Od této chvíle užíval český princ pouze nové, ve Francii vážené jméno Karel. Hned po svatbě Blanku odvezli a Karel se měl věnovat činností spojeným s povinnostmi příštího vládce. ...

Text č. 2

...Ani ne patnáctiletý Karel odjel z Lucemburska počátkem roku 1331. V březnu ho uvítalo město Pavia. Lucemburkové však v Itálii nezískali jen stoupence a přátele, ale i odpůrce. Hned třetí den Karel málem přišel o život. Ke snídani bylo na princův stůl přineseno otrávené jídlo. Karel se ten den rozhodl jít ke svatému přijímání, a proto se postil – jídla se ani nedotkl. Několik jeho přátel však během dne zemřelo. Zákeřný útok odhalil, že Lucemburkové zde mají mocné nepřátele. ...

Text č. 3

...Jako vynikající bojovník, chrabrý rytíř a neumdlévající diplomat a za pomoci téměř nevyčerpatelného proudu stříbra z českých dolů připravil král Jan budoucí vzestup svého nástupce Karla až k nejvyšší panovnické hodnosti Říše. Mezi významné osobnosti, které se podílely na Janových plánech, patřili i papežové. Ti byli dlouhá léta v nepřátelském vztahu s císařem Ludvíkem Bavorskem. Za Janovy a Karlovy návštěvy v papežském sídle v Avignonu v roce 1344 vznikl plán na císařovo sesazení, k němuž došlo o dva roky později. Dne 11. července 1346 byl římským králem zvolen prvorozený syn českého krále Karel. Jan se však dlouho z tohoto úspěchu netěšil. Nečekaná zpráva o útoku anglického krále Eduarda na území Francie a naléhavá žádost Filipa VI. o pomoc přivedla oba Lucemburky v srpnu 1346 do hlavního stanu francouzského krále a pak na bojiště u Kresčaku; tam král Jan, tehdy již zcela slepý, vybojoval svou poslední bitvu. Jeho tělo pak dal Karel, který byl v bitvě jen lehce zraněn šípem, odvézt do Lucemburska a pochovat v kryptě benediktinského kláštera v podhradí hlavního města...

Text č. 4

... Karel IV. od počátku počítal s tím, že univerzita svým významem přesáhne hranice zemí Koruny české... Založení a udržování univerzity bylo velmi

nákladné, a tak Pražské obecné učení nemělo zpočátku ani vlastní budovu. Profesori, kteří byli příslušníky některé řehole, přednášeli v místnostech klášterů, jiní se se žáky scházeli ve škole při chrámu sv. Víta. Někteří studenti bydleli v místnostech klášterů, jiní se scházeli ve škole při chrámu sv. Víta nebo v arcibiskupském paláci na Menším Městě, kde se konala i první promoce. ... Smyslem studia na univerzitě bylo nejen ovládnout tehdejší vědění, ale také rozvíjet myšlení, umění řečnické atd. K tomu přispívaly nejružnější rozpravy... Mimořádnou událostí života univerzity byla několikadenní veřejná debata na předem stanovený námět... Konala se jednou ročně...

Text č. 5

...Karel vše promyslel do nejmenších podrobností. Postup byl sepsán v korunovačním řádu. Slavnosti začaly již den před korunovací několika obřady, které měly připomenout Karlův upřímný vztah k slavné minulosti přemyslovského rodu. Provázen mnoha hodnostáři odebral se příští král na Vyšehrad, považovaný za původní sídlo Přemyslovců. Obul lýkové střevíce, které prý v dávnověku nosil Přemysl Oráč, a přes levé rameno přehodil prostou rolnickou mošnu. Pak na krásném bělouši v čele slavnostního průvodu a za jáso tu Pražanů odjel k podvečerním modlitbám do sv. Víta. Odtud ho pak kněží a šlechtici doprovodili na lože. V časném ránu 2. září probudili krále arcibiskup, četní preláti... a šlechtici. Jeden z nich oblékl krále do nádherného roucha a uložil zpět na lůžko. Místností zavoněl kouř z kadidla; pak arcibiskup Karla pokropil svčnou vodou. Zazněly zvony. Král vstal a odebral se do chrámu. Nádherná koruna, žezlo, jablko a meč byly nesený za ním. U oltáře složil slib plnění vladařských povinností...Hlavní obřad vykonal arcibiskup Arnošt z Pardubic. Posvátným olejem ze zlatého kalicha pomalými tahy ve tvaru kříže potřel Karlovu hlavu, pak symbolicky pomazal jeho hrud', ramena a paže. Oblékl mu dvě slavnostní roucha, spodní a vrchní, a nakonec obřad dokončil pomazáním Karlových rukou. Následovalo slavnostní předání královských odznaků – insignií. Krále oblékli do hermelínového pláště, předali prsten a opásali vysvěceným mečem, který však on vzápětí položil na oltář, aby naznačil, že ho bude užívat jen podle příkazu božího... Arcibiskup podal králi žezlo a zlaté jablko...

- Poznámky: 1. in Augusta, P.: Dějiny českých zemí v obrazech: Od pravěku po současnost. Praha 2006.
2. tamtéž, str. 227.
3. tamtéž, str. 223.
4. tamtéž, str. 238-239.
5. tamtéž, str. 232.

KARLŠTEJN Z KERAMICKÉ HLÍNY

Božena HANÁKOVÁ, ZŠ UNESCO Uherské Hradiště

Dovednosti: práce ve skupině
tvorba prezentace
čtenářské dovednosti
práce s keramikou

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, český jazyk

Časová dotace: 1 hodina na přípravu + pálení, barvení atd. – cca týden

Pomůcky: encyklopedie ke středověku a Karlu IV.
počítače,
papír, fixy
keramická hlína, barvy

Český král a římský císař Karel IV. nechal vybudovat hrad Karlštejn pro uložení královských pokladů, zejména sbírek svatých relikvií a říšských korunovačních klenotů.

V hodinách vlastivědy jsme se prostřednictvím prezentací, které žáci vytvořili, a encyklopedií s Karlovou dobou seznámili. Po té se skupina žáků V.A pokusila hrad Karlštejn vytvořit v menším měřítku z keramické hlíny.

Žáci upravují Karlštejn podle modelu.

Žáci nad prací strávili mnoho hodin. Byly i chvíle, kdy nevěřili, že práci zdárně dokončí, neboť hlína je nechtěla poslouchat. Ale podařilo se.

Tým u hotového hradu.

Zde uvádím postup:

- ✓ výroba budov paláců z hlíny;
- ✓ vypálení;
- ✓ barvení;
- ✓ tvarování kopce kaširováním;
- ✓ po jeho zaschnutí rozmístění a usazení hotových budov;
- ✓ výroba opevnění;
- ✓ vypálení;
- ✓ barvení;
- ✓ usazení;
- ✓ natírání kopce.

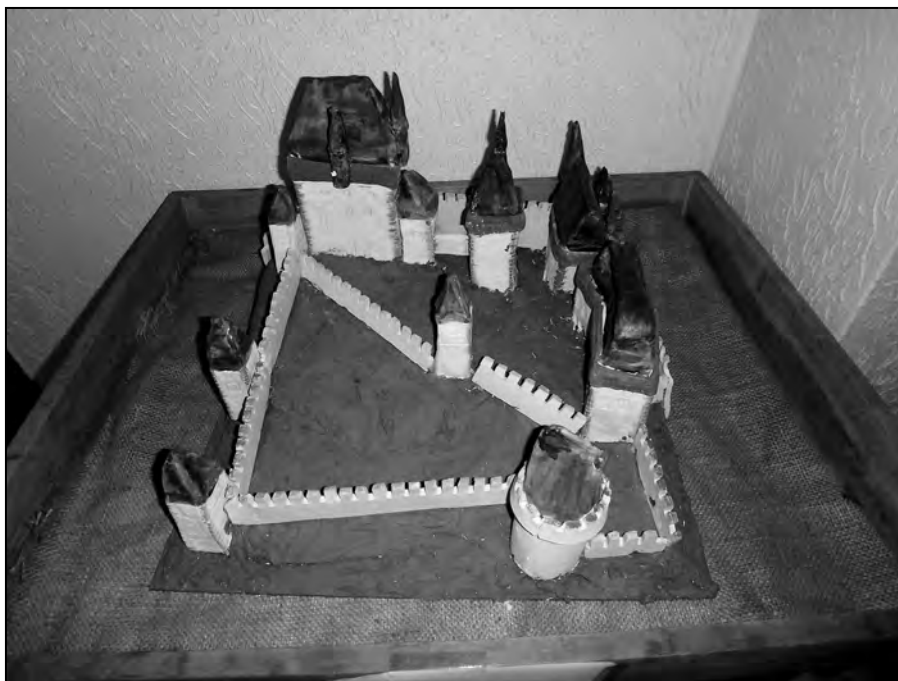
Důležité zkušenosti:

- ✓ není vhodné, aby pracovala celá třída, překáží si v práci a jednotlivé díly jsou rozdílné;

- ✓ fotku hradu mají žáci neustále před sebou a porovnávají si navzájem velikosti budov;
- ✓ ke kaširování jsme použili tekutý škrob na prádlo, časopisy na vycpání, papírové utěrky na vyhlazení povrchu;
- ✓ hradby jsme měřili a vyrobili až po usazení budov.

Závěr:

Během činností jsme si postupně povídali o stavbě hradu, jeho vybavení, o Mistru Theodorikovi a o životě na hradě. Zároveň jsme sami tvořili.

Karlštejn.

ŽIVOT ČLOVĚKA VE STŘEDOVĚKU

Jiří BENEŠ, ZŠ Panenský Týnec

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
orientace v čase
manuální zručnost
práce s přírodninami, orientace v přírodě

Mezipředmětové vztahy: český jazyk, vlastivěda, matematika, svět práce, tělesná výchova, výtvarná výchova

Časová dotace: půl roku

Pomůcky: encyklopedie středověku
ryže
obrázky z internetu
vrbové proutě
papír, fixy, pastelky, vodové barvy
pracovní listy
pomůcky z kabinetu tělesné výchovy
slepá mapa Zemí koruny české na čtverečkováném papíru

Minulý školní rok se na naší škole tématicky nesl v duchu jubilea Karla IV. Celá škola se věnovala projektům, které měli žákům přiblížit dobu a život středověkých lidí a zároveň představit Karla IV. Měl jsem sice jeden projekt připraven, ale nezdálo se mi vhodné jej použít. Proto jsem vymyslel jiný.

Jako učitel druhé třídy jsem musel k celému tématu přistoupit v širších souvislostech. Většina žáků druhé třídy nemá potřebné představy a informace, aby pedagog mohl přímo začít pracovat s termíny, jako je středověk, císař, atd. A i tak by asi suchý výklad sedmiletým dětem moc nepřinesl. Rozhodl jsem se tedy žáky mé třídy seznámit s každodenním životem středověkého člověka a pak až teprve utvářet představy o konkrétních historických faktech.

Prvním krokem celého projektu ale bylo vytvoření časové představy. Čas je pro děti mladšího školního věku velmi těžko uchopitelnou veličinou. Mnohdy jsem se setkal s představami, že můj dědeček nemohl znát železo a používal pouze dřevěné nástroje anebo, že středověcí rytíři v plné zbroji byli ještě do nedávna součástí naší každodenní reality. Proto bylo dětem důležité udělat konkrétní představu. Postup, který se mi už několikrát osvědčil, je používání ryže.

První hodinu věnovanou středověké každodennosti jsme si tedy hráli na Popelku a počítali jsme zrnka rýže. Každé dítě si přineslo vlastní pytlík rýže a postupně jsme dělali hromádky. Nakonec nám v návaznosti na diferenciaci mezi žáky vznikly individuální časové osy s různými daty, která si děti samy vybraly. Vznikly nám tak časové osy, kde úvodním měřítkem byl věk dětí, následoval věk rodičů či prarodičů a doba vlády Karla IV. ostatních pár údajů na časové ose si děti volily samy.

Měli jsme proto možnost nakonec porovnat stáří dětí, jejich rodičů, ale i dobu Karla IV. a konec druhé světové války, doby pravěkých lidí a mamutů nebo časů kdy žili dinosauři. Samozřejmě jsme všechna zrnka nepočítali, ač někteří žáci by to jistě rádi vyzkoušeli. Pro přibližné udání množství jsme používali vážení. Během této hodiny matematiky jsme tak procvičili nejen počítání do sta a práci na číselné ose, ale přiblížili jsme si i jednotky SI.

V druhém kroku jsem si s dětmi povídal o společnosti, co společnost potřebuje pro přežití, aby se v ní dobře žilo, jak je dobré společnost organizovat. Vše jsme si udávali na konkrétních příkladech ze života, který děti vedou dnes. Všímali jsme si světa kolem nás a snažili jsme se pojmenovat principy, které ve společnosti fungují a co vlastně je pro její fungování potřeba. Lidské společenství jsme probrali od nejmenších lidských skupin, jako je rodina až po národy a státy. Žáci přišli na několik základních principů, které společnost pro svoji prosperitu potřebuje, dostatek jídla a pití, místo kde bude žít, pocit bezpečí, společensky uznaný řád a dobrá je i myšlenka, kterou její členové budou následovat.

Vycházeli jsme z předpokladu, že každý člověk by k výše zmíněným potřebám společnosti měl nějakou měrou přispívat, výsledek celé debaty už pak nebylo těžké přetvořit do podoby stavů, které byly ve středověké společnosti.

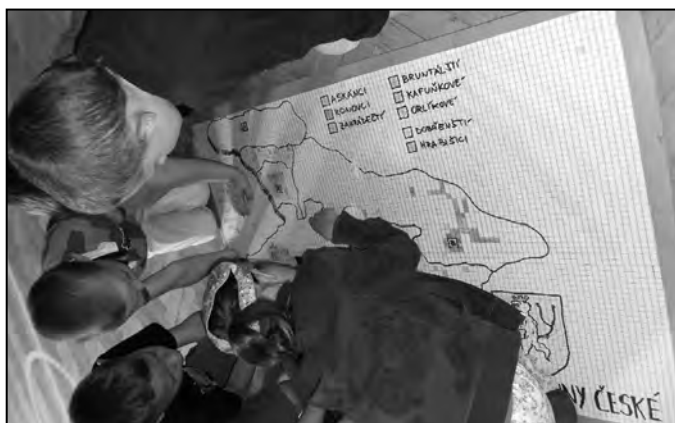

Práce na rodovém erb.

Žáci v následujících projektových hodinách pracovali s různými zdroji informací a společným tříděním získaných poznatků se snažili sestavit si obrázek středověké společnosti.

Následujícím krokem už bylo samo přiblížení každodenního života lidí ve středověku. Projekt jsme měli rozplánován tak, že žáci se prací na různých aktivitách měli seznámit s pozicí a životem jednotlivých stavů (poddaní, měšťané, šlechta, duchovenstvo).

Úkoly, které žáci plnili v oddíle věnovaném poddaným, byly hlavně věnovány pracím na poli. Děti se seznamovaly se zemědělstvím se středověkým systémem a došlo i k porovnání se současným stavem. Vyzkoušeli jsme si také pěstování zemědělských plodin, přípravu pokrmů, které středověký zemědělec mohl jíst a věnovali jsme se i rukodělným pracím, do kterých patřilo i pletení pomlázky a pletení i dalších věcí z proutí.

Zabírání území – rod bodoval.

Ve stavu měšťanském jsme nejdříve zakládali město, probírali jsme se mapami měst a snažili jsme se přijít na to, co takové město potřebuje. Potřebné budovy a instituce jsme si vypsali na tabuli a žáci nakonec navrhovali vlastní město. Seznamovali jsme se také s řemesly. Zde nám pomohlo několik exkurzí a přednášek, které jsme vhodně naplánovali. Seznámili jsme se obecně s řemesly, zjišťovali jsme jejich význam a potřebnost pro města ve středověku. K lepšímu náhledu na řemesla nám pomohly i praktické ukázky práce kováře a skláře.

Jako duchovní jsme se věnovali hlavně vzdělanosti. Snažili jsme se zaznamenávat důležité události, vyhledávat informace, ale i nacvičit psaní ozdobným písmem a dekoraci knih. Vše jsme podpořili návštěvou Anežského kláštera, kde měly děti možnost prohlédnout si různé aspekty středověké kultury. Po skončení nácvičky a teoretické přípravě měli druháci za úkol sepsat vlast-

ní knihu o libovolném tématu s vlastními ilustracemi a psanou jejich vlastní rukou, informace si měli sami vyhledat a zpracovat.

Šlechtický stav byl časově nejrozsáhlejší. Seznamování s ním jsme věnovali celou dobu školy v přírodě. Děti jsme rozdělili do rodů, které byly v době Karla IV., a v průběhu celé školy v přírodě se děti snažily získávat plněním úkolů, prestiž pro svůj rod a rozšiřovat jeho vliv. Nejprve si rody musely vymyslet a vyrobit erb, naplánovat a postavit hrad z přírodnin, které našly v lese. Další úkoly, které děti plnily, byly rozděleny do tematických celků podle rytířských dovedností. Zkoušely střílet i házet na cíl, lezly po laně i do kopce v obtížném terénu, zdolávaly tzv. opičí dráhy, učily se společenskému chování, tanci, deskovým i strategickým hrám, sepisovaly a vyprávěly legendy vlastních rodů, vykonávaly poutě do Svaté země, zápolily ve sportovních kláních ad. Za plnění všech těchto úkolů získávaly body, za které dostávaly možnost obsazovat území na mapě zemí Koruny české z doby Karla IV. S velikostí území rostla i prestiž a bohatství jednotlivých rodů až k závěrečnému vyhodnocení.

Celý projekt byl v závěrečné fázi podroben evaluaci a to hlavně ze strany žáků. Snažili jsme se uchopit nejen podstatu života jednotlivých stavů, srovnat je mezi sebou, ale důležité bylo i zachytit pocity, které děti měly při plnění jednotlivých úkolů. Bavili jsme se i o tom co by v projektu šlo udělat lépe a co se dětem líbilo i nelíbilo. Pro pedagoga byla neméně důležitá i zpětná vazba, co se děti naučily a co si zopakovaly v jednotlivých předmětech. Na tomto místě musím konstatovat, že během projektu jsme se dotkli mnoha výstupů specifikovaných v našem školním vzdělávacím plánu, a to nejen v oblasti Člověk a jeho svět, ale i v Měmatice a její aplikaci, Jazyce a jazykové komunikaci, v oblasti Člověk a svět práce, Umění a kultura, Člověk a zdraví.

Na závěr bych chtěl poděkovat mé kolegyni Alici za podporu a mnohou inspiraci.

Vítězové u mapy.

KAREL IV. – ZAKLADATEL UNIVERZITY

Dagmar ŠUMBEROVÁ, CSZŠ Jana Pavla II.

- Dovednosti:** čtenářské dovednosti
argumentace na základě znalostí
argumentace na základě nabytých informací
práce s mapou
slohové dovednosti
- Mezipředmětové vztahy:**
dějepis, literatura a český jazyk
- Časová dotace:** 1 vyučovací hodina dějepisu
1 vyučovací hodina literatury
a 1 vyučovací hodina českého jazyka
- Pomůcky:** učebnice Petr Čornej a kol.: *Dějepis pro střední odborné školy*
časopis *Živá historie* č. 5 – květen 2016
Atlas světových dějin, 1. díl, Pravěk – Středověk
učebnice *Dějiny literatury od starověku do počátku 19. stol.*
okopírovaný text z knihy Václav Cibula: *Pražské pověsti, pověst O zlatě pro Karolinu*
Věra Martínková: *Čítanka 1*

Žáci přicházejí na hodiny už se znalostmi z předchozích hodin dějepisu a literatury – znají situaci v Evropě v polovině 14. století, mají základní poznatky o životě a díle Karla IV., vědí o rozvoji kultury, a tedy i literatury v době jeho vlády.

1) HODINA DĚJEPISU

Domácí úkol na hodinu dějepisu:

Žáci si zopakují z učebnice dějepisu kapitulu *Vrcholný středověk – 3. část Společnost vrcholného středověku, školství a vzdělanost, Univerzity, dále dostanou domů namnožený text z Živé historie – str. 32-33 – Český chrám moudrostí, text si doma pročtou a přinesou na hodinu, nezapomenou si také vzít Atlas světových dějin.*

Hodinu začínáme nejprve zopakováním situace ve středověké společnosti a učitel klade otázky:

Co znamená slovo univerzita?

Proč univerzity vznikaly? Jaké byly na univerzitách fakulty? Jakých titulů mohli absolventi dosáhnout? Jaké bylo jejich uplatnění ve středověké společnosti?

Po diskusi všichni otevřou *Atlasy světových dějin*, najdou si stranu 30 a mapu č. 44 nazvanou *Univerzity a města*. Podle ní pak budou zjišťovat, kde a kdy středověké univerzity vznikaly.

Učitel znovu klade otázky:

Jaký význam mělo pro panovníka založení univerzity?

Pokoušel se o vznik takovéto instituce ještě jiný český král před Karlem IV.?

Jak vypadaly počátky Karlovy univerzity?

Kde bychom nejprve našli Karolinum a kdo univerzitě předal dům na dnešním Ovocném trhu?

Jaká byla pravidla života v koleji? Vyplatilo se studentům zde žít?

Učitel ukáže žákům fotokopii zakládací listiny Univerzity Karlovy a všichni si společně nahlas přečtou český překlad zakládací listiny z okopírovaného textu ze *Živé historie*.

Žáci se pokusí vysvětlit vlastními slovy, proč Karel IV. univerzitu založil či spíše jak důvody jejího založení prezentoval.

Hodina může být dále doplněna návštěvou samotného Karolina, kde je v podzemí instalována výstava o dějinách univerzity.

2) HODINA LITERATURY

V hodině české literatury se vyučující zaměří na znalosti spjaté s vrcholným obdobím české středověké literatury.

Domácí příprava:

Žáci si doma zopakují látku o vrcholném období středověké české literatury v době vlády Karla IV., v učebnici Dějiny literatury od starověku do počátku 19. století od Vladimíra Prokopa se zaměří na kapitolu Vrchol gotické kultury v Čechách, přečtou si zejména úvodní část na str. 32 a dále si zopakují látku na straně 33 – 3/ Žákovská poezie, 5/ Kronikářství, 6/ Nauková literatura.

Na začátku hodiny dostanou okopírovanou pověst *O zlatě pro Karolinum* a připraví si Čítanky 1 od Věry Martínkové.

Učitel klade otázky:

Čím přispěla univerzita k rozvoji kultury a především literatury?

Jakým jazykem se mluvilo na univerzitě?
Co napomohlo k větším znalostem tohoto jazyka?

Žáci otevřou čítanku na straně 154 a seznámí se s texty *Naukové literatury*. Pokusí se vysvětlit, co to byly *Vokabulář gramatický* a *Bohemář*, jak vypadaly a jaký asi měly význam pro studium.

Dále připomenou středověké kronikářství, zaměří se na *Vita Caroli*.

Učitel pohovoří o pověstech, které se také v kronikách vyskytovaly.

Žáci si nahlas přečtou pověst *O zlatě pro Karolinum* a zhodnotí její pravdivé jádro, vyhledají charakteristické rysy pověsti.

Za domácí úkol dostanou zjistit informace o zlatých dolech v Jílovém u Prahy, případně, jestli se k tomuto místu nevztahují nějaké pověsti.

3) HODINA ČESKÉHO JAZYKA

Na hodinu českého jazyka si žáci přinesou okopírovaný český překlad zakládacích listin Karlovy univerzity a měli by si ho doma alespoň jednou přečíst.

V hodině učitel nejprve s žáky zopakuje látku – funkční styl odborný a jeho charakteristiku, vysvětlí žákům, co je plurál majestatikus. Žákům rozdá okopírovaný text českého překladu *Předmluvy Karla IV. k Vita Caroli*.

Poté se společně pustí do prvního čtení textu zakládacích listin univerzity. Pak je čtou nahlas po částech a hledají na něm rysy odborného stylu. Naleznou zde však charakteristické znaky stylu uměleckého, hledají tedy proto různé tropy a figury. Všechny obraty učitel s pomocí žáků vysvětluje. Nakonec se žáci pokusí o převyprávění textu a zamyslí se nad tím, proč měla listina asi tuto formu a panovník užil pro dnešní dobu nezvyklých jazykových prostředků. Podívají se i na text *Předmluvy k Vita Caroli* a obě listiny porovnají.

AKTIVITY K VÝROČÍ KARLA IV.

Petr KOČŘ, ZŠ UNESCO Uherské Hradiště

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
práce s počítačem
zdravá soutěživost
výtvarné činnosti
turistická zdatnost

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, tělesná výchova, pracovní výchova,
český jazyk, informatika

Časová dotace: několik měsíců

Pomůcky: text (na papíře – pro skupiny)
pracovní listy
encyklopedie
turistické mapy a průvodce
internet

Jistě jste přemýšleli, jak důstojně a zajímavě prožít karlovský rok 2016. Podobně jsme se ptali i u nás na škole. Mohli bychom vsadit na jistotu, navštívit Karlštejn a Pražský hrad v čele s katedrálou svatého Víta. My jsme se však rozhodli pro jiný program, kterým jsme se snažili oslovit žáky, že Karel nejsou jen výše zmíněné památky. Že s naším Otcem vlasti se pojí více, což

Po stopách Karla IV. se žáky 7.B – v muzeu Karlova mostu.

je právě zachyceno v jeho přezdívice, která poprvé zazněla během panovníkova pohřbu.

PRAHA A ŘEKA

Každého napadne Karlův most, někdo přidá jeho důležitost z pohledu dopravní tepny. Ale co řeka? Kdo ví, že Karel plánoval splavnit Vltavu a obchodovat po řece až do Hamburku!?

Proto proběhla exkurze žáků 7. B v únoru 2016 v Praze. Cílem byla prohlídka Muzea Karlova mostu a plavba po Vltavě kolem Karlova mostu a Pražskými Benátkami (Čertovkou).

KAREL SOUTĚŽIVÝ A INSPIRUJÍCÍ

Karel především za svého mládí rád soutěžil – účastnil se turnajů. Zároveň se věnoval umění, inspiroval například Petrarco.

I my jsme se rozhodli tvořit a soutěžit. Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského organizovala v jarních měsících internetovou soutěž – vědomostní kvíz o Karlu IV. Soutěže se zúčastnili také žáci naší školy. Z celkového počtu 2200 úspěšných řešitelů bylo koncem května vylosováno 10 výherců. Z naší školy měli štěstí dva žáci, kteří během června žáci obdrželi poštou své výhry (tričko s potiskem Karla IV. a rodinnou vstupenku do Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v Praze). Důležitou je účast našeho žáka Pavla Rosíka ze 7.C v soutěži Národního pedagogického muzea J. A. Komenského se svým modelem části Karlova mostu.

Žák Pavel R. s modelem části Karlova mostu.

A při tvoření nezůstalo jen u koruny. V rámci výuky dějepisu vytvářeli žáci 7. tříd zajímavé koláže k tématu Karel IV. Z jejich prací vznikla nástěnka na školní chodbě.

Karlovska nástěnka.

KAREL A KORUNA

S panovníkem je spojena i koruna, byl to Karel IV. kdo velkému státnímu celku ve středu Evropy předurčil název: Země koruny české. A také svým zemím nechal korunu vyrobit.

Žákyně 8.B se během projektového dne na téma Karel IV. pokusily vyrobit Svatováclavskou korunu.

Naše Svatováclavská koruna.

POUTNÍK KAREL

Protože máme doloženo, že Karel rád chodil, tedy putoval, vydali jsme se i my na pouť. V květnu 2016 žáci II. stupně vyrazili z obce Salaš na zřícenu hradu Cimburku, který byl ve 14. století v majetku bratra Karla IV. Jana Jindřicha.

Dobyli jsme Cimburk.

KAREL IV. – ÚVOD PROJEKTU

Ivan BAUER, agentura Hobit, Kutná Hora

Dovednosti: práce ve skupině
hra na role

Mezipředmětové vztahy:
dramatická výchova

Časová dotace: několik hodin

Pomůcky: text (na papíře – pro skupiny)
papíry, psací pomůcky

Editorova poznámka k úvodu – předpokládáme, že členové ASUD a uživatelé předchozích metodických listů znají jméno Ivana Bauera. Znáte stránky jeho agentury <http://www.agenturahobit.cz/>, kde si můžete najít (a případně objednat) jak didaktické kurzy a semináře pro učitele, tak programy pro děti.

Je jasné, že pan kolega nemůže zveřejnit kompletní scénář, kompletní inventář, činnosti, nápady, které během svých her, projektů a kurzů využívá. Samozřejmě by to bylo přínosné, ale zároveň bychom tím uloupili část kolegovy „dějepisné kuchařky“.

Jsmo proto rádi, že nás všechny nechává nahlédnout přes rameno do svého světa her, projektů a nápadů. Jednak na výše uvedených stránkách, kde si můžete počíst o několika dnech tábora s Kalem IV. Jednak v tomto sborníku.

Jako motivační pro především méně zkušené kolegyně a kolegy je uveden úvodní text projektu o Karlu IV. Kdyby se Vám nechtělo do něčeho většího, tak můžete motivovat žáky jen takovouto zprávou. Proč ne. Jen se nebojte. A vejděte, říše Karlova je veliká. Jako říše fantazie.

Ivan Bauer jako Karel IV.

Tak jste přišli. Přišli jste si vyslechnout příběh. Příběhy jsou jako děti. Zůstanou tu po nás. Příběhy jsou jako pochodně, které osvětlují cestu. Snad i můj příběh Vám osvětlí cestu. Nebyl jsem nikdo. Jen Karel z Čech. Zažil jsem chvíle bezradnosti a zoufalství ve vězení na Lokti, pamatuji si otcovy zablácené jezdecké holínky. Matka je objímala a volala: „Vzal jsi mi zem, syna mi neber!“ Odkopl ji.

Zažil jsem hlad a odcizení, ale zažil jsem také opojení z vítězství, i tichou radost z četby. Zním tíhu odpovědnosti i hrdost z dokonání díla. Byl jsem statečný i opatrný, velkorysý i skromný, zbožný i bezbožný. Tak mi velela moje gotická duše.

Ale všechno jsem překonal, protože jsem měl v srdci velikou lásku. Lásku k lidem a k zemi. Čechy byly pro mne korunou rodové moci i prostým domovem. A proto právě sem, do svých Čech, jsem ukryl to, co patří jen dědicům království.

Pojďte se vydat cestou mého příběhu, slyšíte? Vítr zpívá. Napněte plachty svých lodí, sedlejte koně a vydejte se na cestu k dědictví. Bude to cesta nesnadná, na jejímž konci buď zmar anebo sláva nesmírná vás čeká.

Sedm dobrých přátel střežilo pečlivě sedm klíčů. Sedm přátel, kterým jsem důvěřoval, otevíralo sedm zámků. Sedm přátel tak střežilo, co jsem ukryl pro Dědice království.

Ctibor zaplatil životem a přece tajemství nevyzradil. Zámek otevřeš, ústa otevřít násilím nemůžeš.

A teď přicházíte vy, noví mladí odvážlivci, abyste vyzvedli to, co dlouho bylo skryto v pevných zdech a temných kobkách. Vám, noví Dědicové žehnám na vaší cestě. Nezklamte důvěru, kterou ve Vás vkládám. Sedm klíčů patří opravdovým Dědicům království.

Strážci v akci.

Celá hra, ale to může být i Vaše hodina, končí korunovací. Korunovace je velké drama, divadelní hra. Každý má své místo. I třeba skandující skupinka. Děti to znají z dnešní politické scény. Co by si napsali v době Karlovy korunovace na cedule? Také taková drobná aktivita.

Ukázka cedulí během korunovace:

Rádi, rádi, rádi

Ať žije král!
Ať žije Karel IV.

Krleš, krleš, krleš!!!

Mám ještě jiný, poměrně jednoduchý návod, jak zpestřit hodiny. Nebo můžete tuto myšlenku použít jako část velkého projektu. Záleží jen na vás.

V průběhu běžné výuky o středověku získávaly děti kromě známek také postupné tituly. Vrcholem byl *Strážce Zlaté cesty*. A na Zlatou cestu vyrazili právě jen Strážci. *Zlatou cestou* byl náš dvoudenní výlet.

Na konci výletu děti vyzvedly Karlův neprosazený zákoník.

CO JE VIA AUREA?

Vy, kteří jste se vydali stopami krále, slyšte a vězte. Via Aurea je Zlatá cesta. Cesta moudrosti, cesta šlechtivosti. Via Aurea je cesta k lepšímu času. Neváhejte! Vydejte se po ní, ač význam její snad dosud dobře nechápete. Sestavil jsem ji pro ty, kdo přijdou po nás, aby po ní šli. Sestavil jsem ji pro své následovníky, neboť věřím, že budou běh věcí řídit uvážlivě a správně.

KUDY VEDE VIA AUREA?

Via Aurea je jako růženec. Je na něm šest korálků. Každý z nich jest místem mně drahým. Hradové pevní a nezdolní, šero klášterních cel, hluboká voda i zázračný pramen. Tady všude prochází má Zlatá cesta. Cesta střežící důkazy odvahy v protivenství, důkazy moudrosti nabyté samotou a důkazy zázračné přírody, stvořené rukou Páně.

CO SKRÝVÁ VIA AUREA?

Vy, kteří půjdete stopami krále, složte nejprve sliby *Strážců cesty* a pak tajemství střežená sdílet můžete. Vězte, že lesklé meče a silné paže nestačí. Odvážné srdce a prolitá krev nepřátel nevede k cíli a nezmění tolik, jako šlechtnost srdce a bohatství ducha. Obého moudře užívejte a pak odkaz můj po právu získáte, ze skrytu vyzvednete a budoucím předáte. Řetězec nesmí být přerušen! Jak otcové synům moudrost předávají, tak vy poneseťte světlo moudrosti dál, aby lépe se dalo zemi i lidu, jehož jsme byli králem.

Velká myšlenka neztrácí nic ze síly své, když naplněna dosud nebyla. Vy, *Strážcové* ji naplníte. Vy jste mou radostí a nadějí. Pamatujte, že vládnout znamená sloužit.

Karel, v boží milosti král český.

L. P. 2016 – ROK KARLA IV. NA NAŠÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Pavel HORÁK, ZŠ Okružní, Zlín

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
výtvarné činnosti
vyhledávání informací
pohybové aktivity

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, český jazyk, hudební výchova,
dramatická výchova, občanská výchova

Časová dotace: celoroční projekt

Pomůcky: výtvarné potřeby
kalendář „Karel IV. – 700. výročí narození“
pracovní listy
<http://www.zsokruzni.zlivedu.cz>
<http://www.npmk.cz/node/687>
[http://www.pernstejni.cz/nabidka/vyukovy-program/
1dil-gotika---zivot-rytiru-za-vlady-lucemburku.htm](http://www.pernstejni.cz/nabidka/vyukovy-program/1dil-gotika---zivot-rytiru-za-vlady-lucemburku.htm)

Výstava „Korunovační klenoty Karla IV.“

Po loňském roce (2015), který byl věnován Mistru Janu Husovi, jsme chtěli také v roce 2016 několika akcemi připomenout dětem i kolegům další důležité výročí, sice 700. výročí našeho nejvýznamnějšího panovníka – Karla IV.

V roce 2015 kromě výstavy o Husovi, jsme díky výrobkům žáků 7. ročníku z dějepisných prací (žáci je vytvářeli ve svém volném čase), předznamenali letošní výročí realizací akcí „Korunovační klenoty Karla IV.“

Na začátku roku 2016 jsme s několika pedagogy připravili nejprve celoroční akci s kalendářem „Karel IV. – 700. výročí narození“ vydaný Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského v Praze.

V březnu proběhl jednodenní program pro žáky 4. – 7. ročníku – „Gotika – život rytířů za vlády Lucemburků“ skupinou historického šermu *Pernštejní*.

12. května proběhla ve vestibulu školy vernisáž výstavy „Karel IV. – Život Otce vlasti“, ke které nám poskytlo své podklady již zmíněné pražské pedagogické muzeum.

Spolupracujeme s kolegy z I. stupně, kteří vyučují vlastivědu, popř. další předměty, a tak se snažíme některé aktivity zpřístupnit i pro jejich žáky. Po příchodu těchto děvčat a chlapců na II. stupeň můžeme už jejich dřívějších zkušeností využít.

1. AKTIVITA: **Zahájení – L. P. 2016 - roku Karla IV.**

Cíl: Žáci získají informaci o významu výročí roku 2016 a budou vědět o aktivitách, které se při této příležitosti připravují. Budou zapojeni do práce s kalendářem Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v Praze.

Účast: žáci 6. – 9. ročníku.

Čas: o velké přestávce, délka aktivity cca 8 min.

Místo: chodba školy, místo s vystaveným kalendářem.

Program:

- společně zpívání písně Bossa Nova (ref. a sloka o Karlu IV., žáci, učitelé),
- přivítání, uvedení programu (učitel dějepisu č. 1),
- informace ze života Karla IV. a představení výstavky ve vitrínách (obrázky staveb z doby Karla IV., učitel dějepisu č. 2) ,
- představení kalendáře „Karel IV. – 700. výročí narození“ a celoroční práce žáků s ním za pomoci prac. listů (učitel dějepisu č. 1),
- závěr (učitel dějepisu č. 1).

Poznámka: Žáci vyhledávají z kalendáře informace o životě Karla IV. a zapisují je do dvou pracovních listů (1. pracovní list – leden až únor, 2. červenec – srpen). Na každý měsíc má kalendář jeden list. Po 14 dnech se listy otáčejí pouze v měsíci září (červenec, srpen) a v říjnu (září, říjen). Pracovní listy si žáci nalepí do svých sešitů (popř. vloží do složek). V pracovních listech jsou jednotlivé události řazeny chronologicky.

Základní škola Zlín, Okružní 4685, příspěvková organizace

2. P. 2016 – rok Karla IV.

leden - červen

„Ať tak, kdypí jsme byli přitížili do Čech, nenalezli jsme ani otce, ani matky, ani bratra, ani sestru, aniž toho známého. Také teď desku jsme úplně zapomněli, ale posději jsme se jí opět naučili, takže jsme mluvili a rozuměli jako každý jiný Čech... Toto království jsme našli tak zprostředně, že jsme nenšli ani jediného hrabu svobodného, který by nebyl zastaven se všem královským statkům, takže jsme neměli, kde bychom přebývali, let v domech měšťanských jako jiný měšťan.“ Karel IV.

**Jeho císařská milost a Jeho Veličenstvo král
Václav, Karel IV.,
finský císař, český, římsko-německý, italský a burgundský král,
hrabě lucemburský, markrabě moravský**

.... května 1316 „o první hodině se narodil v Pražském městě
prvorozenec krále Jana a paní Elišky, královny české a polské, a při jeho narození nastala radost a plesání všem, kteří milovali štěstí krále a království.“ Zbraslavská kronika

Narodil se jako dítě Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny.

V února 1319 byl malý Václav (budoucí Karel IV.)
.....
.....
.....

Ukázka pracovního listu.

2. AKTIVITA: **Gotika – život rytířů za vlády Lucemburků**

Cíl: Žáci budou znát povinnosti a dovednosti rytířů, stručný příběh Karla IV. a dalších českých panovníků z rodu Lucemburků. Vyzkoušejí si některé rytířské dovednosti, prohlédnou výstroj a zbraně středověku.

Účast: žáci 4. – 7. ročníku.

Čas: 2 vyučovací hodiny.

Místo: tělocvična.

Cena: 40,- až 45,- Kč / žáka.

Program:

- přivítání, uvedení programu (učitel dějepisu),
- program skupiny historického šermu Pernštejni:
 - život a dovednosti rytířů, zapojení několika žáků do aktivit,
 - hrané scény ze života Karla IV. a dalších Lucemburků,
 - souboj rytířů,
 - dotazy žáků,
- závěr, shrnutí, rozloučení (učitel dějepisu),
- prohlídka zbraní.

Program historické skupiny Pernštejni o životě rytířů, Karla IV. a dalších Lucemburků.

3. AKTIVITA: Výstava „Karel IV. aneb Život Otce vlasti“

Cíl: Žáci budou znát některé části korunovace, kulturní prvky středověku, životní etapy Karla IV. a jeho přínos v různých oblastech české i evropské společnosti.

Účast: žáci 1. – 9. ročníku.

Čas: vernisáž – 15 min, prohlídka výstavy s pracovním listem – 1 vyučovací hodina.

Místo: vestibul školy.

Program – vernisáže:

- uvedení – moderátorky žákyně 7. ročníku,
- hudební přednes – „Hospodine, pomiluj ny“ (flétnisté, žáci 6. – 7. ročníku),
- korunovace Karla IV. a Blanky (žáci 7. ročníku a učitelé),
- oslava gotickým tancem (žáci 8. – 9. ročníku),
- uvedení výstavy (žáci 7. ročníku),
- poděkování (žáci 7. ročníku),
- píseň „Lásko má, já stůňu (žáci 6. – 9. ročníku, učitelé),
- závěr, rozloučení (žáci 7. ročníku).

Vernisáž výstava „Karel IV. aneb Život Otce vlasti“

Program – prohlídka výstavy s pracovním listem v hodinách dějepisu, resp. vlastivědy jednotlivých tříd:

- uvedení práce na výstavě s pracovním listem (učitel dějepisu, vlastivědy),
- práce žáků s pracovními listy na výstavě,
- diskuze k výsledkům pracovních listů, doplnění chybějících údajů, připomínky, hodnocení,
- závěr, shrnutí, rozloučení (učitel dějepisu, vlastivědy).

Poznámka: Žáci si pracovní listy nalepí do svých sešitů (popř. vloží do složek).

Vernisáž výstava „Karel IV. aneb Život Otce vlasti“

Věřím, že všechny aktivity pomohly dětem poznat více Karla IV., poznat a možná i žasnout – co vše se mu povedlo pro naše země (ale i evropské) udělat.

Velké poděkování patří Národnímu pedagogickému muzeu a knihovně Jana Amose Komenského v Praze za přípravu výstavy a poskytnutí jejich práv – zdarma, panu Srncovi, který pomohl s výrobou a tiskem jednotlivých panelů výstavy, Mgr. Ivanu Bauerovi z agentury Hobit za inspiraci, Hoffmannovu divadlu a Petru Nýdrlemu za půjčení kostýmů, ředitelce školy RNDr. Lence Honové za finanční podporu výstavy a výraznou pomoc při vyřizování práv výstavy, kolegyním Ludmile Turčínkové, Gabriele Chudějové, Barboře Kocurkové, Kateřině Čížkové, Lucii Horákové a kolegům Karlu Vondráčkovi, Pavlu Teterovi, Radku Taláškoví a panu Aleši Minářovi za pomoc při realizaci výše uvedených akcí.

Dopíš jména do prázdných políček!

Karel IV. měl manželky a děti.

Dopíš – co vše Karel na Pražském hradě vybudoval.

Karel IV. založil v roce první univerzitu „za Alpami“.

Dále Karel vystavěl: – kláštery

Karel měl rád odkud si přivážel zranění.

Naznač na fotografii čarou, kde měl Karel sečnou ránu!

Označení Karla IV. „Otcem vlasti“ zaznáno v roce 1378 na jeho

Karel IV. byl polikéem v Evropě. Na mapě dopíš chybějící názvy zemí, kterým vládnul.

Ukázka pracovního listu pro I. stupeň k výstavě „Karel IV. aneb Život Otce vlasti“

Jako další aktivitu k akci možno navrhnout i průběžné informování širší veřejnosti na stránkách školy. Zde několik příkladů článků.

1. NA NAŠÍ ŠKOLE PROBĚHLA VÝSTAVA KORUNOVAČNÍCH KLENOTŮ

Vystavení korunovačních klenotů je vždy velmi významná událost. Blížící se 700. výročí narození Karla IV. Výstava „Korunovační klenoty Karla IV.“ vzdala hold tomuto našemu panovníkovi. Vernisáž výstavy proběhla ve čtvrtek 28. května 2015, na které žáci sedmých tříd představili – pod pečlivým dohledem příslušníka hradní stráže – jednotlivé části klenotů (a nejen Karla IV.).

Poděkování za celou přípravu akce patří žákům 7.A a 7.C, jejich rodičům za výpomoc při „výrobě“ klenotů, 7.B, „stráži“ Davidu Čandovi z 9.A, pedagogům a panu „strážci všech pokladů“.

2. ZAHÁJENÍ – L.P. 2016 – ROKU KARLA IV.

Rok 2016 bude patřit Karlu IV., a tak jsme ve čtvrtek 28. ledna 2016 slavnostně odstartovali všechny akce, které budou 700. výročí narození našeho nejvýznamnějšího krále připomínat.

Nejprve rozezněly školní chodby II. stupně hlasy žáků i učitelů písničkou „Bossa Nova“: „...ač Karel IV. byl ukrutný feudál, tak zaved' u nás...“. A pak si už vzala úvodní slovo ke Karlu IV. paní učitelka Ludmila Turčínková, která zároveň připravila tematickou výstavku ve vitrínách v 3. etáži.

Následně byla představena soutěž pro žáky, jenž je bude provázet až do prosince 2016. Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze vydala kalendář pro tento rok věnovaný Karlu IV., a tak děvčata a kluci s jeho pomocí, resp. i pracovních listů, budou moci vyhledávat některé zajímavé události ze života tohoto panovníka.

Tak vzhůru do roku Karla IV!

3. POKRAČOVÁNÍ AKCÍ S KARLEM IV.

Další akcí, která měla připomínat 700. výročí narození Karla IV., proběhla v pondělí 7. března 2016 v tělocvičně školy. Bylo to vystoupení historické skupiny Pernštejni. Během jejich programu, pro žáky 4. – 5. a následně i 6. – 7. tříd, byl představen středověký život rytířů. Některé dovednosti těchto udatných mužů si děti mohly vyzkoušet, což bylo výborné.

Pak přišlo na řadu představování lucemburských králů, kteří usedli na český trůn, pomocí zahraničních obrazů z jejich života. Takže došlo nejen na Karla IV., ale i na jeho tatínka Jana a syny Václava IV., Zikmunda. Vrcholem programu byl souboj, ve kterém od mečů až „litaly jiskry“.

Program děti krásně vtáhli do středověkého života těch – kteří „bojují“. Na závěr se děti mohly zeptat pánů rytířů na vše – co je zajímalo a dokonce si mohly i prohlédnout, potěžit zbraně.

4. KAREL IV. V NAŠÍ ŠKOLE ANEB ŽIVOT OTCE VLASTI

Léta Páně 1316 dne 14. května o první hodině se narodil v Pražském městě Václav, prvorozený syn pana krále Jan Lucemburského a paní Elišky Přemyslovny, královny české a polské a při jeho narození vypukla velká radost všech, kteří přáli štěstí králi a celému království.

Zbraslavská kronika

700. let od narození našeho slavného krále Karla IV. si u nás ve škole připomínáme nejen celoroční akcí s kalendářem „Karel IV. – 700. výročí narození“ vydaný pražským Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského, ale i výstavou, kterou připravilo stejné muzeum.

Vernisáž výstavy „Karel IV. aneb Život Otce vlasti“ proběhla ve čtvrtek 12. května 2016 ve vestibulu školy. Na jejím začátku zazněla píseň „Hospodine, pomiluj ny“ (žáci ze 6.B a 7.A), a pak už přicházel dlouhý průvod v čele s arcibiskupem Janem Nepomckým.

biskupem Arnoštem s Pardubic (Martin Ondrůšek ze 7.B) následovaný panoši (kluci ze 7.B), kteří přinášeli korunovační klenoty. A za nimi královská stráž, která doprovázela Karla IV. a jeho manželku Blanku. Následoval korunovační obřad krále i královny a na jeho konci šťastní poddaní nadšeně volali: „Sláva, ať žije král, ať žije královna.“

Slavilo se dál – gotickým tancem (děvčata z 9.A a kluci z 8.A) a na úplný závěr zazněla píseň „Lásko má, já stůňu“ (Kateřina Balůšková s dalšími děvčaty z 9.A) z muzikálu Noc na Karlštejně. Ale ještě před písní, jejíž refrén zpívali snad úplně všichni, zazněly informace k výstavě (žáci 7.A, 7.B a 7.C, někteří z nich i program moderovali).

Vernisáž viděli nejen žáci II. stupně, ale i 1. – 5. tříd. To byl teda velký zástup „poddaných“.

Poděkování za krásnou výstavu a přípravu pestré vernisáže patří:

1. Národnímu pedagogickému muzeu a knihovně Jana Amose Komenského v Praze za přípravu výstavu a poskytnutí jejich práv – zdarma,
2. panu Srncovi, tatínkovi Adama ze 7.A, který nám pomohl s výrobou a tiskem jednotlivých panelů,
3. panu Ivanu Bauerovi z agentury Hobit za inspiraci,
4. paní ředitelce Lence Honové za finanční podporu výstavy a výraznou pomoc při vyřizování práv výstavy,
5. paním učitelkám Ludmile Turčínkové, Gabriele Chudějové, Barboře Kocurkové, Kateřině Čížkové, Lucii Horákové
6. a pánům učitelům Karlu Vondráčkovi, Pavlu Teterovi, Radku Taláškoví a panu Aleši Minářovi za pomoc při realizaci celé akce.

Všem moc děkujeme! I za Karla IV.

MYŠI – MEZIPŘEDMĚTOVÝ STŘEDOVĚK NA I. STUPNI

Jiří BENEŠ, ZŠ Panenský Týnec

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
vyhledávání informací
práce se slovníkem
práce s mapou

Mezipředmětové vztahy: český jazyk
prvouka / vlastivěda a přírodověda
výtvarná výchova
výchova ke zdraví

Časová dotace: 2 – 3 týdny

Pomůcky: přírodovědné encyklopedie
iPady
papíry, pastelky
text (na papíře – pro skupiny)

Použitá literatura: David Petersen: *Myší hlídka*. Praha 2016
původně *Mouse Guard*. Hollywood 2007

Během svých studijních cest jsem se ve Spojených státech seznámil se zajímavou komiksovou knihou o myších, které žijí ve společnosti v kulisách středověku. Dalo by se říci, že se jedná o myšího Pána prstenů v ryze středověkém hávu. Z této knihy jsem si vytvořil sérii poznámek, které jsem uchoval a později použil. K mé velké radosti vyšla letos kniha česky.

Na základě knižního příběhu, hlavně samotné myšlenky o myším společenství, jsem si vytvořil projekt pro žáky I. stupně. Projekt jsem již 2x upravil, ve smyslu rozšířil a absolvoval jsem ho jak se třetí, tak se čtvrtou třídou. Toto je třetí verze. Celý projekt (nebo tomu můžeme říkat hra) jsem rozdělil do několika kroků.

KROK 1 – seznámení se s myšmi

Vyzval jsem třídu, že se budeme bavit o myších. Aby si všechny děti přinesly encyklopedie, které mají doma, nebo knihy o zvířatech, ve kterých se

píše o myších. Po dobu projektu jsme si knihy nechali ve škole, abychom se k nim mohli vracet.

Na začátku jsem třídu rozdělil tak, aby v každé skupině byla alespoň jedna kniha, několik knih jsem si půjčil i ze školní knihovny. Zároveň jsem do skupin rozdál iPady.

Začala debata o tom, co víme o myších. Názory jsme psali na tabuli.

Potom jsme si představili jednotlivé knihy, které přinesly děti, a já jsem řekl pár slov o knihách, které jsem pro účely projektu poskytl.

Ověřili jsme informace, které byly napsány na tabuli v knihách.

Soustředili jsme se vedle informací o vzhledu a stavbě těla především na tyto otázky:

Myši – mohou žít v kolektivu, pohromadě?

Respektive – Jak vůbec žijí?

Čím se živí?

Kde žijí?

Od druhého provedení projektu jsem měl připraveny i slovníky: Slovník spisovné češtiny a Slovník cizích slov. Děti totiž zjistily, že myši žijí *pospolitním* způsobem života, nebo *kosmopolitně*. Samozřejmě bych jim cizí slova mohl vysvětlit. Jenže já jsem raději, když na většinu informací přijdou žáci sami. Takže jako další záležitost jsme měli hledání ve slovnících.

KROK 2 – **mys, myš, hlemýžď**

Na podstatné jméno *myš* jsme se podívali z jazykového hlediska. Pověděli jsme si o jazykových kategoriích a vzali ho jako vyjmenované slovo (čimž jsme si je procvičili). Podívali jsme se na skloňování, zajímavé bylo hlavně množné číslo a 7. pád. Opět jsme pracovali s jazykovými příručkami. Vytvářeli jsme slova příbuzná (*poznámka: velice mne pobavilo sloveso myšovat, to znamená rychle se pohybovat po čtyřech*). Žáci dostali za domácí úkol zjistit, jak se řekne *myš* v cizích jazycích.

KROK 3 – **společenství**

Vrátili jsme se k myšlence společenství. Zeptal jsem se, jaká žáci znají společenství z knih a z filmů (objevují se názory od Pána prstenů – společenství hobitů, nebo samotná výprava, přes bradavickou školu po včely – včelka Mája). Jde o to, že děti si uvědomí, jak vypadá situace ve fungujícím společenství. Jakou tam má kdo roli. Což jsme porovnali s reálnými společenstvími: rodina, sportovní klub, třída, stát apod.

Opakovaně se objevovaly dvě myšlenky: volby x kdo je nejsilnější.

KROK 4 – obec

Po té, co jsme si řekli, že by myši žily ve společenství jako lidé, rozhodli jsme se založit si obec. Zopakovali jsme si prostředí, ve kterém myši žijí. Děti (opět ve skupinách) dostaly papíry, kde měly zakreslit obec. Většina z nich volila pozici uprostřed louky. Bylo důležité, že svůj názor obhájily (např. blízkostí potravy). Avšak během diskuze se ukázalo, že je také potřeba vody, rázem se některé obce stěhovaly k řece.

KROK 5 – obrana

Zeptal jsem se, zda existuje nějaký myší predátor. A museli jsme si vysvětlit slovo. Čímž se objevila záležitost filmu *Predátor*. Našel jsem na internetu k filmu zajímavou charakteristiku: *Ve filmu je kultura predátorů postavena na lovu*. Tato definice se nám hodila. Vysvětlili jsme si pojem a jeho vazbu na film. Vzali jsme v úvahu další význam – dravec, lovec.

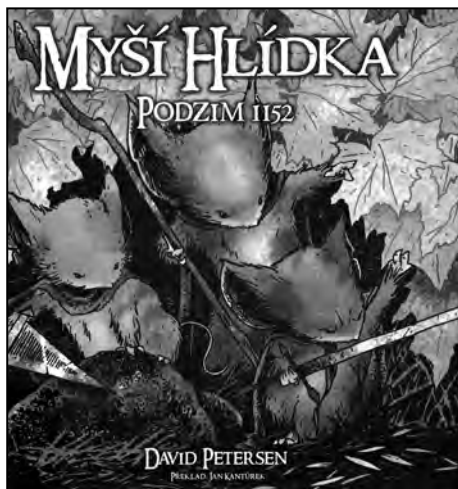
Kdo loví myši? Opět jsme si říkali názory, co kdo znal a ověřovali je v knihách.

Položil jsem dětem otázku: Mohou se myši bránit?

Ne, oni se nebrání, ale zachraňují, útekem.

Probrali jsme lidi. Existuje nějaký lidský predátor? Jak se bráníme? Řekli jsme si příklady obranných systémů, od slov po zbraně. Mohly by myši používat nějaké zbraně? A co kdybychom jim daly pár lidských schopností? Kde by na poli vzaly zbraně? Na louce? Cože? Že by měly žít u lesa?

Rázem se opět měnily některé nákresy obcí, posunuly se mezi řeku a les. Vznikly nákresy zbraní, třeba bodec z jehličí borovice. Helma z kaštanu – promiňte, použili jsme jírovec maďal.

Myši objevily zbraně z přírodních materiálů. Uvědomili jsme si, že se změnilo fungování obce – vyvinou se řemesla, specializace.

Myší hlídka

KROK 6 – kov

Shodli jsme se v předchozím kroku, že by myši měly mít kvalitní zbraně. Děti navrhly kov. Mohly by myši objevit kov? Když staví nory – ano – dejme jim kov!

Použil jsem několik středověkých nákresů těžby – děti je studovaly, všimly si, že vše probíhalo s minimální technikou a výbavou. Určili jsme si, v čem spočívala problematika těžby.

Co se změní v obci? Proběhne další specializace. Je potřeba se přizpůsobit ohni.

Probrali jsme otázku, co zvířata a oheň?

K čemu lidé potřebují oheň?

Připustili jsme, že myši si budou ohně vážit a dobře použijí.

Tady má své místo regionální muzeum s expozicí pravěku a středověku, nebo archeologický skanzen, jako máme v Březně u Loun.

KROK 7 – obchod

Prohlédli jsme si opět mapy a probrali, co vše myši dokážou. Navrhl jsem otázku, co ještě myši potřebují? Více jídla. Obilí. Kde ho vezmou? A vznikl obchod. S obyvateli polí a lesů. Rázem obec zbohatne, o to více se musela chránit. Došlo k vylepšení opevnění.

Proběhly boje, obránci byli zraněni. Dá se léčit zranění způsobené sečnou zbraní?

A už všeho bylo dost, někteří se v tolika informacích ztratili. Co nám zbývá? Vše sepsat. A myši objevily písmo!

KROK 8 – literární

Vysvětlili jsme si, že celý příběh o zvířatech připomíná bajku (Co to je: bajka?).

Děti dostaly za úkol sepsat krátkou bajku, co vše myši během projektu zažily. Příběhy jsme si přečetli, někteří nakreslili obrázky. Tím jsme si veškerou látku zopakovali.

ZÁVĚR

Původně jsem plánoval naplnit pár výstupů z okruhu *Člověk a jeho svět a Jazyky*. Samozřejmě jsem chtěl netradičně probrat vývoj člověka v pravěku a středověku. Na konec se ukázalo, že výstupů bylo poměrně dost, i když některých jsme se jen dotkli:

Rozlišuje mezi náčrtu, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlišťích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli.

Vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického.

Odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností.

Vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci (městě).

Využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek.

Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik.

Objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody, princip rovnováhy přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činnostmi člověka.

Zkoumá základní společenstva ve vybraných lokalitách regionů, zdůvodní podstatné vzájemné vztahy mezi organismy a nachází shody a rozdíly v přizpůsobení organismů prostředí.

Porovnává na základě pozorování základní projevy života na konkrétních organismech, prakticky třídí organismy do známých skupin, využívá k tomu i jednoduché klíče a atlasy.

Rozpozná život ohrožující zranění; ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc.

Porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti.

Respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru.

V krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči.

Volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích.

Na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev.

Píše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení.

Seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh.

Užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves.

Spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy.

Odůvodňuje a píše správně: i/y po tvrdých a měkkých souhláskách i po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech.

Závěrečné poděkování

Každopádně bych měl poděkovat Katharině Thompson, která mne ke knize přivedla. Zároveň děkuji Pavlu Martinovskému za několik historických tipů, během jejichž probírání padlo několik žejdlíků piva.

O POHÁR KRÁLE KARLA

Hana ZAPADLOVÁ, ZŠ Vratislavova

Dovednosti: práce ve skupině
čtenářské dovednosti
argumentace na základě znalostí
tělesná zdatnost
smysl pro humor

Mezipředmětové vztahy: dějepis, tělesná výchova, společenskovední obory

Časová dotace: 3 a půl hodiny

Pomůcky: částečně nově připravené – jedná se o texty na papíře, využili jsme bohatého skladu družiny (pro pohybové aktivity)
pomůcky z kabinetu tělesné výchovy
viz jednotlivé úkoly v textu

Naše škola sídlí na Vyšehradě ve Vratislavově ulici. Spojení jména panovníka, který založil na Vyšehradě kapitolu, a těsné sousedství národní kulturní památky samotné nás před mnoha lety dovedlo ke hře (můžeme říkat i projektu), během které se naposledy ve školním roce setkají a utkají všichni žáci školy. Zároveň se ke společné práci na hře a k závěrečnému zhodnocení sejdou i (téměř) všichni učitelé.

Hra spočívá v tom, že na trať vyráží týmy složené z vylosovaných skupin žáků. Týmy jsou složeny napříč všemi ročníky. Na stanovištích čekají učitelé a mají připraveny úkoly. Když skupiny úkoly splní, dostanou se postupně k indiciím a hledají pohár krále Vratislava. Úkoly jsou dvojího typu. Jednak takové, aby žáci uplatnili dovednosti a schopnosti, které získali během výuky ve školním roce, jednak hravé, aby žáci již pomalu nasáli prázdninovou atmosféru. Samozřejmě nám jde i o podporu práce v týmech – o týmovou spolupráci.

Pro letošní ročník (červen 2016) jsme se rozhodli využít oslav Karla IV. a výjimečně král Vratislav propůjčil pohár svému pra-pra vnukovi Karlovi.

Každý ročník spočívá nejprve v hledání myšlenky, která by byla jednotlivo pro všechny aktivity ve hře. Vloni to například byla stavba města, jednotlivé skupiny (jako šlechtické rody) putovaly krajinou a postupně si stavěly obydlí, osadu, z níž na konec vzešlo město. Letos to bylo jednodušší. Karlův život.

Práci vždy začne dvoučlenný tým (já a kolega z II. stupně) a postupně přibíráme další členy, jak je potřeba.

S přípravou jsme začali v dubnu První aktivitou bylo zjistit, co vše žáci probrali, co se dozvěděli o Karlovi. Popřípadě co ještě proberou. Zjistili jsme například, že 1. třídy byly v divadle na pověstech z doby Karlovy, většina tříd I. stupně si prošla Královskou cestu a Pražský hrad s průvodcem. Celý první stupeň viděl v kině film *Noc na Karlštejně*. Čtvrté třídy se věnovaly Karlovu dětství a navštívily akci v Ostrově čtení a her Tapatan. Pátáci řešili dobové nemoci. Na druhém stupni například sedmáci v hodinách dějepisu prošli Novým Městem a devátáci se věnovali architektuře a pomníkům.

Potom jsme se několikrát sešli v základní dvojici, vytvořili jsme osu celého příběhu a oslovili několik dalších kolegyní o spolupráci. Na závěr jsme celou hru předložili ostatním. Po té jsme dvakrát prošli Vyšehradem, abychom rozvrhli cestu (ta je každý rok jiná) a vybrali prostor, kde budou stát jednotlivá stanoviště, aby místa odpovídala svému zaměření, aby zde byl dostatek volného prostoru apod. Podle potřeb jsme program ještě upravili – vždy je dobré mít něco „v záloze“, neboť jinak situace vypadá od stolu, jinak v terénu.

Celá hra se skládá ze třech částí.

Pro žáky začíná hra v devět hodin, končíva obvykle kolem půl jedné.

První část hry se odehrává ve škole. Není možné najednou vypustit cca 250 dětí (i když areál Vyšehradu je veliký). Všichni se shromáždíme v tělocvičně, jednotlivé týmy se zkontrolují, zda jsou všichni přítomni, navzájem se krátce představí. Pak dostanou úkol, většinou nějaký zašifrovaný dopis. Náповědy hledají po škole. Jak týmy rozluští dopis, odevzdají ho, dostanou pracovní list a opouští školu. Začíná pro ně druhá, největší a nejdleší část.

Pracovní list je dvostranný. Na první straně jsou údaje o týmu, erb, znak a podobně. Hlavně je tam seznam týmu s tabulkou. Kdo se účastní nějakého úkolu, dostane do tabulky křížek. Může znovu nastoupit až tehdy, když získají křížek i všichni ostatní. Tím zabraňujeme, aby všechny úkoly plnili jeden dva žáci. Zároveň je tu prostor pro strategii, aby se tým (vedoucí týmu) rozhodl, kdo se účastní jakého úkolu. Úkoly dopředu sice neznají, vědí však, že se střídají vědomostní a dovednostní. Na čas i na správnost, nebo mrštnost.

Na druhé straně jsou čtyři tabulky, každá pro jeden level – viz dále.

Skupiny vyběhnou po fáborcích do areálu národní kulturní památky (jsme se správou domluveni, o naší akci ví i místní pobočka městské policie). Druhá část se skládá z jednotlivých kol, kterým říkáme levely. Každý level obsahuje 4 + 1 stanoviště - úkoly a tak zvanou vracečku. Inspirovali jsme se u biatlonu. Na každém stanovišti může tým získat 3 body, což je 12 za level. Aby tým postoupil do dalšího levelu, musí získat nejméně 10 bodů, to je i vyznačeno

v tabulce v pracovním listu. Pokud tým nezíská potřebných 10 bodů – hra by tím pádem pro družstvo končila – vrátí se k tzv. vracečce, kde může potřebné body získat. Tím pádem i postoupit do dalšího levelu. Ale zdrží se!

Na konci 4. levelu hráči odevzdávají vyplněný pracovní list s potřebnými body a postoupí do poslední části. Třetí část hry je o indiciích. Čím dříve tým projde druhou částí, tím má větší šanci, že dostane dříve první indicii, podle ní najde druhou a pak třetí. Ta bývá poslední, na ní je totiž nápověda, kde pohár hledat. Letos se stalo poprvé, že tým, který prošel nejúspěšněji obě předchozí části (ve škole a jednotlivé levely), našel i pohár. Doposud se buď zamíchalo pořadím během druhé části při plnění úkolů a vracení se pro body, nebo například první tři na konci druhé části měli tak malé časové rozestupy, že při luštění indicií nejrychleji zareagovali do té doby druhí, nebo třetí.

Jakmile některá ze skupin najde pohár, hra končí. Podle pořadí na konci druhé části se určí, kdo byl druhý, třetí atd.

Všichni se vrátí zpět do školy, kde proběhne vyhlášení.

Na stanovištích jsou učitelé, vychovatelky z družiny a deváťáci. Nejméně ve dvojici, aby byla jistěna přítomnost v případě, že by se něco nečekaného stalo. Na prvních stanovištích a na vracečkách je přítomno více organizátorů pro případ, že doběhne více skupin najednou, tak aby nemusely na sebe čekat, ale plnily úkol souběžně. Po příchodu týmu na stanoviště vždy organizátoři vysvětlí souvislosti mezi úkolem a příběhem a vysvětlí, co tu hráči mají provádět.

Trasa je vyznačena fáborky. Na stanovištích jsou cedulky s názvem a popisem, co se tu bude konat. Trasu vytýčíme ráno, vyučující si během hry

Tým se společně radí nad úkolem

v tělocvičně nanosí pomůcky do terénu. Po skončení hry projdeme trasu a uklidíme po sobě.

Týden před herním dnem jsme provedli vylosování týmů, jako svědci byli přítomni žáci školního parlamentu. Kolega dějepisář připravil seznam – výběr území Svaté říše římské. Jindy proti sobě stojí české rody, ale pro letošní rok jsme se rozhodli o změnu. Když už byl Karel IV. císařem římským, mohli bychom o jeho celé říši něco vědět. Skupinu s názvem dostali na starost osmáci. Měli se postupně v týmu seznámit, zjistit informace, kde se území nachází a jak vypadá znak území, které budou reprezentovat. Seznamy jednotlivých území (týmů) visely na chodbách. Škola se pomalu chystala na středu 29. června.

Takže proti sobě stanuli například obyvatelé Bavorska, Flander, Lotrinského vévodství, Bádenska, Maklenburska atd.

PRVNÍ ČÁST

Po představení se jednotlivých říšských území dostal každý tým dopis, který byl psán písmem, které bylo podobné cyrilici. Tady jsme navazovali na Karlův čin – založení Emauzského kláštera. Ne zvolili jsme však úplnou cyrilici, aby nebyly zvýhodněny ty skupiny, které by měly žáky ruské nebo ukrajinské národnosti. I na to se musí myslet! Aby hráči mohli dopis rozluštit, týmy vysílaly jednotlivé své členy po škole, kde porůznu byly vylepeny bukvky z dopisu a jejich český ekvivalent. Hráči si znak museli zapamatovat. V tělocvičně si znak poznačili do dopisu a odeběhli shánět další. Již tady začíná úkol vedoucího týmu, který určí, kdo vše bude vybíhat a kdo luštit.

DRUHÁ ČÁST

Level 1. Odehrával se v prostoru od Sokola Vyšehrad po schodech nahoru na Vyšehrad.

1. úkol – Přemyslovci. Karel IV. pocházel po matce z rodu Přemyslovců. Své předky znal. Znalost předků měli dokázat i členové týmů, úkol zněl: Seřaď Karlovy předky.

první král VRATISLAV

kníže svatý VÁCLAV

první dědičný král PŘEMYSL OTAKAR I.

král VÁCLAV III., s nímž vymřeli Přemyslovci po meči

kníže BOŘIVOJ, první doložený Přemyslovec

král PŘEMYSL OTAKAR II., který usiloval o titul císaře

kníže BOLESLAV I., bratr svatého Václava

Správné pořadí: 4 – 2 – 5 – 7 – 1 – 6 – 3

2. úkol – Jan Lucemburský a Eliška Přemyslovna. Musíš oddat Karlovy rodiče. Vybraný hráč dostal k dispozici malou obruč (prten),

kteřou musel hodin na vybranou kuželku. O počtu získaných bodů rozhodovalo, na kolikátý pokus se mu podařilo „okroužkovat“ kuželku.

3. úkol – Karlovo narození. Vybraný hráč týmu dostal kartičku: Karel IV. měl rád magii a často jsou jeho činy porovnávány magií čísel. Možná znáš řadu k založení Karlova mostu: 1 – 3 – 5 – 7 – 9 – 7 – 5 – 3 – 1. Základní kámen Karlova mostu byl položen v roce 1357, dne 9. 7. v 5:31. Úkol, kdy se přesně narodil Karel IV.? Máme číselnou řadu 13 – 14 – 15 – 16. Čísla navzájem promíchej a u jednoho odečti desítku. Pokud si hráč nevěděl rady, dostal nápoředu (ale tým ztratil bod): Jaké výročí se letos slaví?
Správné řešení: 14. 5. 1316.

4. úkol – Karlovo uvěznění. Karel byl zamlada uvězněn na hradě Loket, najdi cestu z vězení. Vybraná dvojice hráčů dostala na papíře A4 bludiště, kterým museli projít. Organizátoři na tomto stanovišti zkontrolovali, zda má tým nejméně 10 bodů a může postoupit. Pokud tým neměl alespoň 10 bodů, museli se všichni vrátit na Vraccčku 1.

Žák sedlá koně a vyráží na cestu

Vracečka 1 – Zpráva o svatbě. Vždy jeden hráč z týmu „osedlal“ koně, vzal do ruky zprávu a objednal kuželky (členy rodiny) se zprávou o svatbě Janovy syna a přemyslovské princezny. Za každé projetí okruhem získala skupina potřebný bod. Pokaždé jel někdo jiný z týmu. Jakmile skupina doplnila počet bodů na 10 za Level 1, mohli hráči pospíchat do Levelu 2.

Level 2. Odehrával se v prostoru od schodů k parku se svatým Václavem.

1. úkol – přivez princeznu Blanku do Prahy. Hráč dostal cívkou, ze které vycházel provázek ke kočáru s princeznou – krabici od bot s vloženou panenkou. Hráč se musel snažit namotávat rychle, na čas. Zároveň si musel dávat pozor, aby princeznu nevyklopil.

2. úkol – Karel na studiích. Karel IV. se během svých studií a i nadále v životě naučil několik evropských jazyků. Zcela bezpečně mluvil a psal německy, francouzsky, latinsky, italsky a česky. Je možné, že během námluv svých dcer se částečně naučil i další jazyky, Markéta byla provdána do Uher (jeho syn Zikmund uměl maďarsky velmi dobře), jeho dcera Anna do Anglie.

Úkol, urči, kterými jazyky je daná věta:

A – němčina, B – francouzština, C – latina, D – italština, E – angličtina, F – maďarština, G – čeština

Praha matka měst

Prague ville mère

Prag die Mutter aller Städte

Prága az anya a városok

Praga mater urbium

Praga la madre delle città

Prague the Mother of Cities

Správné řešení: A – Prag die Mutter aller Städte; B – Prague ville mère; C – Praga mater urbium; D – Praga la madre delle città; E – Prague the Mother of Cities; F – Prága az anya a városok; G – Praha matka měst.

3. úkol – Italské tažení. V parčíku u svatého Václava byl vytvořen okruh s kužely. Hráč opět „osedlal“ koně (ale ve středověku se jinak nejezdilo) a vyrazil na trať. Na kuželu byl napsán suvenýr, který si Karel mohl přivést z italského tažení. Úkol zněl, zapamatuj si suvenýr, vrať se zpět a zapiš suvenýr na papír. Tým vyslal postupně 4 jezdce pro suvenýry. Pokaždé musel

přijet jezdec s jiným suvenýrem. Kuželů se „suvenýry“ bylo 5, jen pro výběr, pokud by se některý ze „suvenýrů“ hráčům nelíbil:
ostatek svatého Palmácia z římského kostela
skleněný pohár z Benátek
vzácné sukno na dámské šaty z Florencie
indické koření koupené v Janově
300 let starý rukopis z kláštera svatého Bernarda

4. úkol – Bitva u Kresčaku. U listiny s úkolem se mohl poradit celý tým.

Bitva u Kresčaku se odehrála 26. srpna 1346. Byla součástí dlouhého a vleklého konfliktu.

1. Jednalo se o:

- a) sedmiletou válku
- b) třicetiletou válku
- c) stoletou válku

2. V této válce proti sobě bojovali o moc a území:

- a) Francie a Anglie
- b) český stát a Francie
- c) Anglie a Španělsko

3. V bitvě u Kresčaku Lucemburkové bojovali:

- a) s francouzským králem, protože s ním byli v příbuzenském poměru
- b) s anglickým králem, protože s ním byli v příbuzenském poměru
- c) s českým králem, protože s ním byli v příbuzenském poměru

4. V případě Lucemburků v bitvě:

- a) bojovali otec Jan i jeho syn Karel a oba padli
- b) bojoval jen otec Jan, syn Karel těsně před bitvou padl
- c) nejspíš bojoval jen otec Jan, syn Karel byl odvezen do bezpečí

Správné odpovědi (žáci je zakroužkovali): c, a, a, c

Organizátoři na tomto stanovišti zkontrolovali, zda má tým nejméně 10 bodů a může postoupit. Pokud tým neměl alespoň 10 bodů, museli se všichni vrátit na Vracečku 2.

Vracečka 2 – Kratochvíle princezny. Zatímco princové bojovali, princezny si občas rády hrály. Úkol pro dvojici s mečem a kruhy (z plastu a dřeva), jeden hodil plastový kruh a druhý musel kruh chytit dřevěným mečem. Dvojice měla 2 zkušební hody a pak maximálně

3 hody na meč. Kolikrát úkol zvládli, tolik dostali bodů. Pokud jejich pokus nevyšel a týmu stále chyběly body, nastoupila další dvojice.

Level 3. Začal u parku se svatým Václavem a pokračoval po hradbách.

1. úkol – Karlova svatební politika, kterou uskutečňoval jak sám, tak i u svých dětí.
Úkol se odehrával na schodech za parčíkem, sňatky byly zastoupeny starým zvykem házet svatebním škrpálem. Hráč si stoupl zády k zavěšenému kruhu, kterým musel škrpál prohodit. Měl tři hody a každý proměněný pokus se počítal.
2. úkol – Stavitel a budovatel. Dva hráči z týmu sestavili z dřevěných kostek různých rozměrů most o délce minimálně 350 cm a výšce minimálně 8 cm, přes který mohl přejet dřevěný vozík a most nespadl.
3. úkol – Arnošt z Pardubic. Na hradbách v místech s výhledem na Nové Město pražské byl připraven další úkol, jmenoval se po našem prvním arcibiskupovi, protože s ním se panovník často radil. Úkol se ale týkal Nového Města. Celý tým obdržel mapu Nového Města z Karlovy doby a měl za úkol do mapy vložit gotické stavby z dané doby s jejich názvy. Nakreslené stavby byly nastříhány na tvrdém papíru. Bodovala se správnost umístění. Jistou výhodou pro pozorné týmy umožňoval již zmíněný výhled.

Tým přemýšlí nad mapou

4. úkol – Panovníkovo onemocnění. Následkem zranění na turnaji byl Karel téměř rok nemohoucí. Úkol zněl pro dvojici: dosnete třetího (tedy panovníka) na určené místo.
Organizátoři na tomto stanovišti zkontrolovali, zda má tým nejméně 10 bodů a může postoupit. Pokud tým neměl alespoň 10 bodů, museli se všichni vrátit na Vracečku 3.

- Vracečka 3 – Římské putování.
Karel před korunovací putoval Římem – hráč musel vykonat cestu po šlápotách. Za každé projití trasou získala skupina potřebný bod. Pokaždé šel někdo jiný z týmu. Jakmile skupina doplnila počet bodů na 10 za Level 3, mohli hráči pospíchat do Levelu 4.

Level 4. Hráči seběhli z hradeb kolem rotundy svatého Martina a pokračovali do prostoru zvaného Gorlice.

1. úkol – Astrologie. Známa je historka s astrologem, který na základě pozorování sdělí Karlovi, že město zanikne, a proto Karel založí město nové. Hráč týmu obdržel papír s rébusem. Pozorováním třech obrázků musel doplnit čtvrtý.

2. úkol – Korunovační klenoty. Vybraná dvojice dostala dvojlist s obrázkem (bez popisu): mince, korunovační meč, klíč, korunovační jablko, Svatováclavská koruna, korunovační roucho, korunovační žezlo, tzv. přilba svatého Václava

Úkol zněl: vyber vše, co patří do korunovačních klenotů.

Řešení: Soubor českých korunovačních klenotů tvoří: 1. Svatováclavská koruna (s čepičkou), 2. královské jablko, 3. královské žezlo, 4. korunovační roucho (plášť, helmín).

Organizátoři na stanovišti řekli hráčům, že ke všem předmětům patří jednotlivá pouzdra a jedna poduška.

Poznámka: Meč a přilba nepatří do klenotů, ale do tzv. Svatováclavského pokladu. Mince byla novodobá, klíč také.

3. úkol – Bušek z Velhartic. Známy faktem je, že král rád popíjel víno. Na trávníku byl zaražen kůl sahající do výše půl metru a o deset metrů dále byla branka z kuželů. Úkol zněl: 10x se otoč kolem tyče a doběhni do branky. Hráli postupně tři hráči a každý, kdo se trefil do branky, dostal pro tým bod.

4. úkol – Hodokvas. Karel se často účastnil oslav, nebo je sám organizoval. Zároveň měl český král titul císařský číšník. Dvojice dostala za úkol projít trať. Nejprve šel první, na tácu nesl tři plastové číše s vodou. Druhý nesl na tácu jídlo (gumové a plastové). Trať byla členitá a na čas. Nic nesmělo z tácu spadnout. Organizátoři na tomto stanovišti tentokrát nezkontrolovali, zda má tým nejméně 10 bodů, ale všechny hned posílali na Vracečku 4.

Vracečka 4 – Jezdec do Říma. Karel jezdil i ve stáří. Například se vrátil do Říma, aby zde nechal korunovat svou čtvrtou manželku. Organizátoři zkontrolovali, zda má tým nejméně 10 bodů a může postoupit do třetí části. Pokud tým neměl alespoň 10 bodů, museli všichni absolvovat Vracečku 4. Naposledy jeden z týmu „osedlal“ koně a vyrazil na členitou trať kolem výběžku Gorlice. Kolik bylo potřeba bodů, tolik se postupně vydalo jezdců.

TŘETÍ ČÁST – Indicie.

Tým, který měl vše splněno, obdržel od organizátorů první listinu.

Na listině byla krátká báseň, hráči měli sledovat přídavná jména uvedená ve vymyšleném textu. Když si dali dohromady slova *vysoká, kamenná, tmavá, chladná, dolní* – napadla je brána. Znamenalo to, že druhá indicie je v dolní bráně. I za slunečních dní bývá v bráně přišeuř a chladno. Zde pak našli druhou zprávu.

U hry s indiciemi necháme týmy bloudit po areálu Vyšehradu. Na Vyšehrad pravidelně chodíme, jednak v rámci výuky, tak například s družinou. A to nejen na vyšehradská hřiště. Ale i na různé kulturní akce. Žáci tedy prostor znají. Ti menší možná trochu více. Je sympatické, že když starší žáci bloudí, nechají se vést svými mladšími spolužáky. Indicie obvykle míváme tři. Ta třetí již prozradí, kde se nachází pohár krále.

Poslední indicie poradila žákům, *že se jedná o místo, kde najdou někoho, kdo je s osudem Karla IV. spjat, místo, kterým již prošli. Ten někdo je svým způsobem spojen s podstatou českého státu. Je spojen se začátkem hry. Oni tam naleznou konec hry. Ale též začátek nehynoucí slávy, neboť najdou poklad.*

Nebyli jsme si jisti, jestli je indicie pro žáky pochopitelná. V jednom z minulých ročníků jsme žáky týmy dovedli k desce s textem. Mysleli jsme, že podle jednoduchého klíče, který cestou získali, rozluští místo pokladu, kde je ukryt pohár. Na konec trvalo hodně dlouho, než jedna ze skupin klíč pochopila, to už u desky postávalo několik týmů.

Potěšilo nás, že žáci vítězného týmu si uvědomili jednotlivé body zprávy a neomylně zamířili k soše svatého Václava.

Vítězové s pohárem

KAREL IV. A JEHO DOBA

Soutěž z dějepisu a z českého jazyka a literatury

*Martina KALČÍKOVÁ, Střední škola informatiky,
poštovníctví a finančnictví Brno*

Dovednosti: čtenářské dovednosti
argumentace na základě znalostí

Mezipředmětové vztahy: český jazyk a literatura, výtvarná výchova

Časová dotace: 2 – 3 hodiny

Pomůcky: texty z literatury a vlastní texty

Použitá literatura: Karel IV.: Vlastní životopis

Poznámka: linky na odpovědi jsou zde jen naznačeny; některé otázky by si zasloužily větší, jiné menší prostor na odpověď.

ČÁST DĚJEPIS

Kdy se Karel IV. narodil, kdy zemřel?

V kterém roce se Karel IV. stal českým králem?

Z jakých dvou panovnických rodů pocházeli Karlovi rodiče?

Jakým jménem byl Karel IV. pokřtěn?

Na jakém českém hradě strávil své rané dětství?

Napište jména 4 Karlových manželek.

Jaké uměl jazyky?

Na jaké současné české bankovce bychom našli portrét Karla IV.?

Za jakým účelem nechal Karel IV. postavit hrad Karlštejn?

Jak se jmenoval původní kamenný most, který stál v Praze na místě dnešního Karlova mostu?

Se kterým italským renesančním básníkem si Karel IV. dopisoval?

V jaké bitvě zemřel otec Karla IV.?

Který Karlův syn se stal po jeho smrti českým králem?

Jak se jmenoval jiný Karlův syn, jehož přezdívka zněla „Liška ryšavá“?

V jakém příbuzenském poměru byl Karel IV. k Joštu Moravskému, jehož socha byla nedávno umístěna v Brně?

Měl Karel někdy za manželku Češku?

Patřil Berlín k zemím, kterým Karel IV. panoval?

Byl Karel IV. po své smrti nazván „Otcem národa“ nebo „Otcem vlasti“?

ČÁST LITERÁRNÍ HISTORIE

1. Do které umělecké epochy spadá život Karla IV.?
 - a) antika
 - b) románský styl
 - c) gotika
 - d) renesance
 - e) baroko
2. Karel IV. učinil jednu prastarou náboženskou píseň součástí korunovačního obřadu. Byla to:
 - a) píseň Dřevo sě listem odievá
 - b) píseň Hospodine, pomiluj ny
 - c) píseň Jesu Kriste, ščedry kněže
 - d) píseň Svatý Václave
3. Který literární žánr není typický pro dobu Karla IV.?
 - a) dobrodružný román
 - b) kronika
 - c) legenda
 - d) rytířský epos

4. Který z následujících spisovatelů byl „dvorním kronikářem“ Karla IV.?
 - a) Kosmas
 - b) takřečený Dalimil
 - c) Beneš Krabice z Veitmile
 - d) Václav Hájek z Libočan

5. Karel IV. sepsal svůj vlastní životopis. Jak se toto dílo nazývá?
 - a) Carolina Maiuscula
 - b) Maiestas Carolina
 - c) Rady otce synovi
 - d) Vita Caroli

6. Karel IV. psal svůj životopis tehdejším jazykem vzdělanců. Který jazyk to byl?
 - a) čeština
 - b) hebrejščina
 - c) latina
 - d) němčina
 - e) řečtina

7. Kdo je autorem divadelní hry Noc na Karlštejně?
 - a) Jan Neruda
 - b) Jaroslav Vrchlický
 - c) Julius Zeyer
 - d) Karel Havlíček Borovský

8. Kdo je autorem známé básně Romance o Karlu IV.?
 - a) Božena Němcová
 - b) Jan Neruda
 - c) Karel Jaromír Erben
 - d) Vítězslav Hálek

9. Církevněslovanské písemnictví vzkřísili ve 14. století mniši v pražském klášteře Na Slovanech, které do Čech povolal Karel IV. z Chorvatska:
 - a) Ano, to je pravda.
 - b) Ne, to není pravda. Tito mniši pocházeli ze Slovenska.
 - c) Ne, to není pravda. Tito mniši působili v Sázavském klášteře.
 - d) Ne, to není pravda. Karel IV. do Čech žádné mnichy z Chorvatska nepozval.

ČÁST PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM

Vlastní životopis Karla IV. (3. kapitola)

Nyní chci vám psáti o marném a nemoudrém životě svém a o počátku své pouti pozemské, abyste si z něho mohli vzít příklad. Nezamlčím však milosti od Boha vlité a lásky, s jakou jsem v duchu svém usilovně Inul k učení, abyste tím více doufali v pomoc boží, že vám pomůže v pracích vašich, čím více otcové a předchůdcové vaši vám o ní vypravují. Neboť psáno jest: „Otcové naši vypravovali nám.“

Přeji si tedy, aby vám bylo známo, že Jindřich VII., císař římský, zplodil otce mého, jménem Jana, z Markéty, dcery vévody brabantského. Tento pojal za choť Elišku, dceru Václava II., krále českého, a obdržel s ní království české, protože nebylo mužského potomka v královském rodě českém. (...) Když jsem byl v sedmém roce svého věku, otec můj poslal mě léta Páně 1323 k tomuto králi francouzskému do Francie. I dal mě tento král od biskupa biřmovati a dostal jsem jméno stejné, jako on měl, totiž Karel. Za snoubenku dal mi dceru Karla, strýce svého, Markétu, zvanou Blanku. Choť Karlova, sestra otce mého, zemřela toho roku bez dětí. Potom týž král pojal jinou manželku.

Řečený král mě velice miloval a přikázal kaplanovi mému, aby mě poněkud cvičil ve vědách, ač král ten sám nabyt vzdělání jen skrovného. A v té době jsem se naučil čísti hodinky blahoslavené Marie Panny slavné, a když jsem jim poněkud rozuměl, čítal jsem je denně v dobách svého dětství stále raději, neboť strážcové moji měli přikázáno od krále, aby mě k tomu pobádali. Král tento nebyl lakom na peníze, měl dobré rádce a dvůr jeho se skvěl množstvím knížat jak duchovních, tak světských.

1. Z hlediska literární formy se jedná o:
 - a) poezii
 - b) prózu
 - c) jinou formu
2. Z hlediska literárního druhu se jedná o:
 - a) drama
 - b) epiku
 - c) lyriku
3. Který z pojmů označuje autorův vlastní životopis?
 - a) autobiografie
 - b) biografie

- c) hagiografie
- d) monografie

4. Jak označujeme způsob vyjadřování užitý v ukázce?
„*My pak jsme odmítli, čeho bychom nemohli zastati se ctí. Tehdy, dav nám povolení k odchodu, poslal nás napřed do Čech.*“
- a) autorský plurál
 - b) onikání
 - c) pluralis maiestaticus
 - d) pluralia tantum
5. Jak se jmenovala babička Karla IV. z otcovy strany?
- a) Blanka
 - b) Eliška
 - c) Marie
 - d) Markéta
6. „Otcové naši vypravovali nám.“ Věta je psána v uvozovkách, protože se jedná o:
- a) citaci
 - b) citát
 - c) Karlovo rodové heslo
 - d) přísloví
7. Který král „nabył vzdělání jen skrovného“? Uveďte jeho jméno i zemi, které vládl.
-
8. Které slovní spojení není synonymem vyjádření „nebył lakom na peníze“?
- a) byl držgrešle
 - b) byl štedrý
 - c) byl velkorsý
 - d) neměl hluboko do kapsy
9. Był Karel IV. příbuzným tehdejšího francouzského krále?
- a) ano, přes svého otce
 - b) ano, přes svou matku
 - c) ne, pouze se oženil s jeho dcerou
 - d) ne, pouze se oženil s jeho příbuznou Blankou

10. Co v ukázce nenajdeme?

- a) Karlovu stručnou genealogii
- b) Karlův pobyt mimo české země
- c) popis Karlova nejtělejšího dětství
- d) popis Karlova vzdělávání

11. Komu je text životopisu pravděpodobně určen?

- a) Karlovým potomkům
- b) ostatním evropským panovníkům
- c) poddaným v Čechách
- d) sobě samému (forma deníku)

ČÁST PRAVOPIS A SLOH

1. Označte větu, která je napsána pravopisně správně. V ostatních větách najděte pravopisné chyby:

- a) Karel IV. dal univerzitě řadu vesnic, aby z daní jejich obyvatel mohl být financován její chod, a jako bonus přidal – coby základ univerzitní knihovny – asi čtyři desítky vzácných rukopisů.

- b) O založení pražské univerzity se pokusil už český král Václav II. v roce 1294, uspěl však až jeho vnuk Karel IV. o padesátčtyři let později.
- c) V anketě o největšího Čecha, kterého měli hlasováním zvolit sami obyvatelé České republiky Karel IV. zvítězil před T. G Masarykem, V. Havlem a J. A. Komenským.
- d) První ze svých čtyř sňatků uzavřel Karel IV. již jako 8-mi letý, když si vzal Francouzku Blanku z Valois.

2. Rozhodněte, zda jsou uvedené věty napsány v souladu s mluvnickými a pravopisnými pravidly:

	ANO	NE
Karel IV. byl jedním z nejznámějších panovníků vrcholného středověku a ve své době vůbec nejvýznamnějším evropským panovníkem.		
Karlova Univerzita nebyla jedinou vysokou školou, kterou Karel IV. během svého života založil.		
Přestože jeho otec pocházel z Lucemburska, byl Karel po matce Přemyslovec, a tedy Čech.		
Karlovým nástupem na český trůn skončilo období chaosu a hospodářského rozvratu, které způsobil Jan Lucemburský svým nezájmem o správu země.		

3. Věty přeformulujte tak, aby byla odstraněna stylistická chyba:
Na před oltářem klečícího císaře se upíraly zraky všech přítomných.

.....

Vláda Karla byla pro české země obdobím velkého hospodářského a kulturního rozmachu.

.....

Ti, kteří navštívili Karlštejn, se hrad určitě velmi líbil.

.....

Jakkoli tohoto panovníka známe jako Karla IV., byl prvním panovníkem tohoto jména na českém trůně.

.....

4. Uspořádejte odstavce tak, aby vznikl souvislý smysluplný text:

A

Díky této církevní ochraně disponovalo nové vysoké učení řadou výsad, k nimž patřilo to, že si své právní záležitosti řídilo samo, takže například studenti nesměli být až do roku 1784 souzeni běžnými soudy. Od přijetí neboli imatrikulace spadali do kompetence rektora, respektive akademického senátu a pod soudy církevní, čehož jaksepatří zneužívali.

B

Kromě toho, že popíjeli, hráli hazardní hry a rušili noční klid, například kradli z legrace vepře, vylévali vodu ze sudů stojících v rámci protipožárních opatření u domů apod., takže si vysloužili označení žáci darebáci. Zřejmě šlo především o tehdejší zlatou mládež, tj. synky bohatých tatíků, bydlících v Praze i se služebnictvem. Bohužel tresty bývaly velmi mírné, a to i v případě, že šlo o činy, za něž mohly městské soudy „normálním“ pachatelům udělit až trest smrti.

C

Studenti však končili nanejvýše v univerzitním kurníku neboli vězení, jímž byla páchnoucí kůlna stojící na školním dvoře. Do ní byli zavíráni jak výtržníci z řad studentů, tak provinilci z řad vesnic, z jejichž daní byl financován chod školy. Je proto pochopitelné, že mnozí z těch, kteří měli dostatek peněz, využívali časově neomezené studium k zahálčivým dlouholetým taškařicím.

D

Čtrnácté století přineslo velmi významnou událost českého školství, jíž se roku 1348 stalo založení pražské Univerzity Karlovy. Zpráva o vzniku této vysoké školy byla oficiálně oznámena během sněmu konaného v hradčanském areálu Pražského hradu, a to ve Starém královském paláci, z něž vyšel poté slavnostní průvod tvořený nejvyšším duchovenstvem a šlechtou v čele

s Karlem IV. Mířil do nedaleké baziliky sv. Víta, kde král položil zakládací listinu na oltář sv. Václava. Coby připomínku této události nechala si univerzita vyryt na svoji zakládací pečeť krále klečícího před stojícím svatým.

E

Škola pořádající zpočátku přednášky na různých místech Prahy dostala roku 1383 od Václava IV. prostornou budovu stojící nedaleko Staroměstského náměstí, v níž byla zřízena kolej nazvaná na počest Karla IV. Karolinum. Univerzita se stala díky bule papeže Klementa VI. tzv. učením obecným, což značilo, že jak její profesori, tak absolventi mohli působit na všech univerzitách zemí patřících pod patronaci římské církve, což byla velká část Evropy. Navíc udělovala na fakultě teologické a artistické tituly mistr a na právnické a lékařské tituly doktor; oba měly platnost v zemích, kam sahal vliv římské církve, potažmo papeže, který měl nad takovýmito univerzitami pravomoc.

Jarolímková, Stanislava. Co možná nevíte o životě našich předků. Praha 2013.

Správné pořadí textů je:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

PRO VYUČUJÍCÍ – Správné odpovědi

ČÁST DĚJEPIS

1. 1316, 1378 .
2. 1346.
3. Přemyslovci, Lucemburkové.
4. Václav.
5. Křivoklát (i Loket).
6. Blanka z Valois, Anna Falcká, Anna Svídnická, Alžběta (Eliška) Pomohorská.
7. Franc., latin. ital., německy, česky, rétorománsky.
8. 100,- (stokoruna).
9. Pro úschovu korunovačních klenotů.

10. Juditin most.
11. F. Petrarcou.
12. Bitva u Kresčaku .
13. Václav IV.
14. Zikmund Lucemburský
15. Strýc.
16. Ne.
17. Ano.
18. Otcem vlasti.

ČÁST Literární teorie

- 1.c, 2.b, 3.a, 4.c, 5.d, 6.c, 7.b, 8.b, 9.a.

ČÁST Práce s literárním textem

- 1.b, 2.b, 3.a, 4.c, 5.d, 6.b, 7. Karel – Francie, 8.a, 9.d, 10.c, 11.a.

ČÁST Pravopis a sloh

1. Správně je a).
Chyby v ostatních: b) padesát čtyři; c) ... republiky,...; d) osmiletý.
2. Ne, ne, ano, ne.
4. Pořadí textů: 1.D, 2.E, 3.A., 4.B, 5.C.

EXKURZE PO STOPÁCH KARLA IV. DO NORIMBERKU

Pavel MARTINOVSKÝ, ZŠ Vratislavova, Praha

- Dovednosti:** práce ve skupině
čtenářské dovednosti
vyhledávání informací
práce s mapou
argumentace na základě znalostí
- Mezipředmětové vztahy:** zeměpis
- Časová dotace:** příprava několik týdnů (nárazově)
vlastní akce 2 dny
- Pomůcky:** mapy
tištěné průvodce (průvodce na internetu)
pracovní listy
- Použitá literatura:** Turistické průvodce Plzeň, Norimberk
internetové stránky památek uvedených v textu

Na začátku školního roku jsme v 5. až 9. třídách (se kterými se na exkurzi počítalo) zadali stejný úkol: Vymyslet exkurzi na 2 – 3 dny po stopách Karla IV., jejímž vyvrcholením by byla nějaká památka v zahraničí, která by byla spojena s osobou císaře římského a krále českého Karla IV. Žáci se zároveň dozvěděli o dotaci od zřizovatele. Přesto měli k projektu přistoupit tak, aby nebyl finančně až tolik nákladný, neboť náklady ponесou žáci sami, respektive jejich rodiče.

První fáze úkolu přenesla tíhu na vyučující, neboť ve vhodných hodinách (společenskovědní obory, zeměpis a vlastivěda) bylo nutné se podívat na Karlův evropský (neboli říšský) rozměr, který u nás bývá pomíjen.

Po 14 dnech proběhly diskuze ve třídách a každá zúčastněná třída nominovala skupinu třech zástupců, kteří se svými dvěma nápady předstoupili mezi ostatní zástupce třídy a navzájem probrali možnosti (tedy probíhalo zde něco jako *dětský parlament*).

Již v prvním kole vypadly dva extrémní nápady, totiž Avignon a Řím, i když ti, kteří přišli s oběma návrhy, byli pochváleni, neboť šlo o zajímavá a s Karlem pevně spojená místa.

Ve druhém kole, které proběhlo po čtrnácti dnech, kdy se opět ve třídách diskutovalo, vypadly oblasti Braniborska, jižního Polska i severní Itálie. Vlastně zůstaly jen oblasti bývalé Falce a Lužice s centry Norimberkem a Oybinem.

Po třetím kole diskuze bylo začátkem října jasné, že se vydáme na Viu Carolinu z Prahy do Norimberku, kulturního a správního centra Svaté říše římské.

Vzhledem k základní karlovské problematice byly vytyčeny cíle: Starý Plzeňec, Radyně a Plzeň na české straně, Norimberk, město a hrad Kaiserburg, dále hrad Lauf na straně německé.

Nastal čas na komunikaci s vybranými památkami. V hodinách slohu a německého jazyka se žáci 8. a 9. tříd pokusili formulovat dopisy, které by se klasickou cestou, nebo e-mailem poslaly do daných institucí, aby bylo zřejmé, co budeme vyžadovat.

Ve Starém Plzenci u rotundy.

Na konec se ukázalo, že listopadový termín nebyl úplně šťastný. I když poslední roky měsíc listopad vykazoval alespoň ve své první polovině poměrně přijatelným počasím a zimy bez sněhu vybízely k návštěvě památek, státní hrad Radyně byl uzavřen. Nedalo se předpokládat, že by kvůli autobusu dětí někdo hrad otevřel.

Naopak se všem zdálo jako pravděpodobné, že by v případě rotundy svatého Petra a Pavla ve Starém Plzenci mohla být situace opačná. Vyslal jsem směrem k Plzeňským dotaz, avšak vrátilo se kategorické odmítnutí. Je po sezóně.

Okamžitě se volil náhradní program. Otevřenou náruč nabídl královské město Plzeň, přes internet žáci zjistili, že místní Západočeské muzeum nabízí interaktivní program k počátku českého státu. Což sice ne zcela souvise-

lo s Karlem, ale našla se souvislost mezi dlažbou na Vyšehradě (u nás) a v románském Plzenci! Navíc muzeum opatruje městskou zbrojnicí, kterou založil Karel IV.! No a samozřejmě nešlo opomenout gotický skvost, kostel svatého Bartoloměje s výstupem na věž. Jako bonus jsme připravili návštěvu Muzea loutek.

Na webu jsme zjistili, že norimberský hrad je otevřen, že orloj na kostele založeném Karlem IV. s názvem Frauenkirche se rozhybe jen v pravé poledne. To byl dobrý základ. Na hrad Lauf (též Wenzelsburg; nachází se zde trůnní sál s erby české šlechty, sochy českých světců) jsme vyslali e-mail, ale přišla nám zpráva, že se hrad konečně opravuje a je veřejnosti uzavřen. Škoda. Teď se ukázalo, jak je dobré docházet na semináře NIDV. Vzpomněl jsem si, jak na jarním semináři v budově MŠMT hovořila paní profesorka Bobková o městečku Neustadt an der Waldnaab, že zde uchovávají Karlovu rukavici. Moji informaci žáci proseli internetem a zjistili i kontakt na muzeum. Protože již čas kvapil, zvolili jsme jinou strategii, kolegyně němčinářka do muzea zavolala. Ano, přijmou nás! A program byl hotov!

Připravil jsem pracovní listy a mohli jsme vyrazit.

Starý Plzenec – v době Přemysla Otakara II. zde stávalo sedm kostelů – což hovoří o významu města. Když jsme nemohli dovnitř, alespoň jsme si rotundu obešli. I když máme na Vyšehradě rotundu svatého Martina, kterou si pravidelně kreslíme, když probíráme románské umění, ukázali jsme si její půdorys ve tvaru kruhu. A hned jsme přeběhli k půdorysu – základům kostelíka svatého Vavřince. Pevně věřím, že si rozdíl mezi rotundou a kostelem budou pamatovat všichni.

V Plzni jsme spěchali do Západočeského muzea na zmluvený program *Ať žije středověk!* Zhlédli jsme video, poznali jsme, jak velkým centrem Plzenec byl a dokonce jsme si i potvrdili již zmíněné vazby na Vyšehrad.

V budově muzea jsme si prošli zbrojnicí, trochu nás mrzelo, že na některé zbraně, kterých se zde nachází opravdu hodně, si není možné sáhnout, nebo je dokonce potěžkat.

Uličkami města jsme došli na náměstí ke kostelu svatého Bartoloměje a vylezli jsme na nejvyšší českou kostelní věž.

Na závěr plzeňského pobytu jsme ještě navštívili Muzeum loutek. Sice nám úplně nezapadalo do programu, nicméně jsme tu strávili hodně času – v nejvyšším patře si žáci mohli s různými druhy loutek zahrát divadlo.

Po noclehu na kraji Plzně jsme druhého dne pokračovali do Německa.

Na norimberském hradu se ukázalo, jak je důležité mít s sebou šikovnou, sympatickou a výmluvnou němčinářku. Zatímco české památky nám ani neotevřely dveře, v Norimberku, když slyšeli, že jsme přijeli až z Čech a že se zajímáme o *jejich* Karla IV., pustili nás do některých částí hradních prostor zdarma! Takže jsme si mohli prohlédnout středověkou expozici, kde bylo také

několik zbraní, stejných jako v plzeňské zbrojnici, avšak zde jsme se s nimi mohli vyfotit, dokonce si na ně sáhnout! Prohlídku jsme přerušili a rychle jsme spěchali na Hauptmarkt, kde se chystaly adventní trhy. A hlavně ve 12 hodin ožil orloj na Frauenkirche. Kolem sedícího Karla IV. krouží sedm kurfiřtů. Jak si jeden ze žáků uvědomil, vlastně je Otec vlasti zpodobněn na orloji dvakrát, sedící jako císař a kroužící jako král český a kurfiřt. Kostel na místě zničeného ghetta nechal vystavět Karel IV., orloj je mladší, z roku 1509.

Po prohlídce kostela (se sochami českých svatých) jsme si prošli historické jádro. V kostelech bylo otevřeno a vstup zdarma. Po té jsme se vrátili na hrad. V rámci vysmlouvaného volného vstupného nás ještě čekal výstup na věž a prohlídka studny. To by na Karlštejně záviděli! Když se obruč spustila dolů, mohli jsme na monitoru a digitálním ukazateli sledovat, jak klesá dolů k hladině. Žáci se pokoušeli překládat výklad průvodce. Když přijel císař se dvorem, ani studna nestačila a poddaní do ní museli nosit vodu.

Právě v Norimberku na říšském sněmu v roce 1356 zveřejnil Karel první 23 článků Zlaté buly – zákoníku Svaté říše římské. V roce 1361 mu zde Anna Svidnická porodila syna, pozdějšího krále a císaře Václava IV. a 29. září 1370 se tady konala svatba devítiletého Václava s osmiletou Johannou Bavorskou.

Norimberk – studna, v pozatí monitory a další ukazatele.

Z hradu jsme spěchali směrem na Neustadt an der Waldnaab. Kolony kolem města nás zdržely, a tak jsme přijeli s půl hodinovým zpožděním. Obávali jsme se, zda na nás počkají, avšak naše obavy se ukázaly liché. Paní průvodkyně nejen že počkala, ale ještě s námi prošla jednotlivé místnosti maličkého muzea. Samozřejmě nás nejvíce zajímala Karlova rukavice, nicméně nás také nadchla podomácky vyrobená dřevěná pastička na myši, kterou jsme si mohli vyzkoušet. Všichni jsme na památku obdrželi ručně vytištěnou pohlednici města.

Cestou zpět kolem radnice nás zaujaly reliéfy v podloubí: výjevy z dějin obce. Na jednu z reliéfů se usmíval i Karel IV.! Znovu jsme si začali povídat, že ten náš Otec vlasti skutečně není jen náš. Když tu se kolemjdoucí muž v klobouku zastavil a dal se s námi do řeči. Těšil ho zájem o panovníka a vysvětlil nám, jak to tenkrát bylo. Karel projížděl krajem a vyslechl si stížnost obyvatel městečka. Mají bídu! Tak všem usedlostem věnoval kus lesa, aby se obyvatelé usedlostí užívali. Dle místního znalce se jedná o nejstarší císařskou donaci, která zůstává dodnes v rukou obdarovaných – ale nikoliv obyvatel, ale usedlostí – se změnou majitelů usedlosti mění majitele i půda. On prý bydlí v jednom z těchto domů. A Karlovu rukavici tu mají proto, že oním kusem svého odění Karel stvrdil dohodu.

**Neustadt an der Waldnaab
– Karlova rukavice.**

Na závěr si dovolím odcitovat závěr zprávy pro zřizovatele:

Exkurze rozšířila vědomosti účastníků v rovině historické s přihlédnutím k výtvarné a estetické výchově. Napomohl k regionálnímu chápání krajiny na pozadí středověkých událostí. Žákům učícím se jako druhý cizí jazyk němčinu nabídl možnost komunikace a překladu (výklad, rozhovor).

V prostorách Muzea loutek byla žákům umožněna tvořivá práce s loutkami, realizace krátkého představení.

Cesta byla přínosná i z pohledu současného politického chápání jednotné Evropy, což bylo dáno do konfrontace se středověkým náhledem na křesťanskou jednotnou Svatou říši, ve které tak jako dnes měli Češi své pevné postavení. Navíc jsme po celou dobu sledovali Karlem budovanou cestu, tzv. Viu Carolinu.

Samozřejmě součástí byla zkušenost s každodenností jak středověké, tak současné na německé straně hranice.

Výstupů ze zahraničního zájezdu využijí žáci během celoročního projektu, v němž žáci zpracovávají „karlovské téma“.

Jako pedagog mohu konstatovat, že akce splnila svůj smysl, napomohla ke všeobecnému rozvoji žáků.

Ukázka z pracovního listu ve Starém Plzenci:

Poznámka: Ve Starém Plzenci žáci použili tabulí na naučné stezce.

A. Starý Plzenec

1. V době panování Karlova pradědečka Přemysla Otakara II. stávalo v Plzenci (dnes Starém Plzenci) sedm církevních staveb. Některé z nich již nestojí. Co asi tato událost může o městě prozradit?

.....

2. Rotunda svatého Petra a Pavla – ve které době byla postavena:

.....

Jak dlouho tedy stála, když ji navštívil Karel IV.?

.....

Nakresli půdorys rotundy (řez budovou zhruba ve výšce jednoho metru):

Zapamatuj si 2 slovíčka: latinsky rotundus = kruhový. Už víš, proč se stavbě říká rotunda? Apsida – je výklenek, nejčastěji půlkruhový.

3. Základy kostela svatého Vavřince. Tato stavba není rotunda. Porozhlédni se po základech kostela. Jak se tvarem stavba lišila od rotundy?

.....

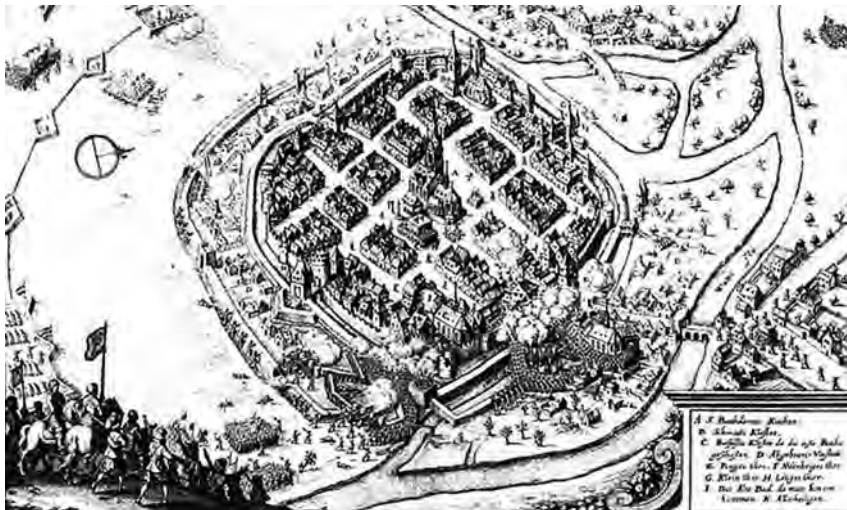
Ukázka z pracovního listu v Plzni:

6. Během cesty městem dávej pozor a do starého plánu zakresli, kde se nachází

Z – Západočeské muzeum

M – Muzeum loutek

a kudy jsme šli:

Pomůcka – víš podle čeho se můžeš ve městech orientovat?

METODICKÉ A DIDAKTICKÉ INSPIRACE

Pavel Martinovský a kolektiv

VIA CAROLINA
Sborník příspěvků vyučujících
v roce 700. výročí narození Otce vlasti

NÁPADY Z PRAXE

Vydala Asociace učitelů dějepisu ČR v roce 2016
v edici INSPIRACE

*Příprava k tisku: **Pavel Martinovský***
*Odborná garance: **Martina Kalčíková***
*Obálka a grafická úprava: **Hana Zítová***
*Korektury: **Martina Kalčíková a Eva Zajícová***

Na obálce je použit obrázek z Komenského
Orbis Sensualium Pictus, str. 5, Anno 1685.

Vytiskl LK TISK v. o. s., Milevsko

ISBN 978-80-903419-9-9

